

Money in Business

Yhteistoiminnallinen oppiminen taloushallinnon opetuksessa

Salla Nieminen

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2020

Liiketalous
Yrittäjyys ja tiimijohtaminen

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalous
Yrittäjyys ja tiimijohtaminen

NIEMINEN, SALLA:
Money in Business
Yhteistoiminnallinen oppiminen taloushallinnon opetuksessa

Opinnäytetyö 95 sivua, joista liitteitä 23 sivua
Marraskuu 2020

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Tampereen ammattikorkeakoulun (TAMK) yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelman taloushallinnon opetusta niin, että opetus vastaisi entistä paremmin opiskelijoiden tarpeisiin. Työn tarkoituksena oli luoda toteutussuunnitelma TAMK Proakatemia-englanninkielisen tutkinto-ohjelman Money in Business -opintojaksoa varten. Opintojakso järjestettiin ensimmäistä kertaa vuonna 2020.

Opiskelijoiden tarpeita kartoitettiin kyselyn ja ryhmäkeskustelun avulla. Näiden menetelmien avulla selvitettiin opiskelijoiden kokemuksia suomenkielisen tutkinto-ohjelman vastaavalta Taloudellinen ajattelu -kurssilta. Kyselyn kohderyhmään kuului 102 Proakatemia-opiskelijaa, jotka olivat osallistuneet Taloudellinen ajattelu -kurssille. Kysely tavoitti näistä 102 opiskelijasta 88 opiskelijaa eli 86,3 % koko kohderyhmästä. Ryhmäkeskusteluun osallistui tutkijan itsensä lisäksi seitsemän opiskelijaa. Sekä kyselylomakkeen että ryhmäkeskustelun tulosten analysoinnissa hyödynnettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teemoittelua.

Tutkimuksen pohjalta luotiin toteutussuunnitelma, jossa Money in Business -kurssi jaoteltiin seuraaviin osioihin: lähiopetus, kotitehtävät, ryhmissä toteutettava alustus, essee ja portfolio. Kyselyn ja ryhmäkeskustelun perusteella kurssin opetussisällöiksi valittiin viisi pääteemaa: budjetointi, hinnoittelu, kirjanpito, verotus ja tunnusluvut. Koska opintojakso järjestettiin ensimmäistä kertaa vuonna 2020, opiskelijoille tarjottiin myös mahdollisuus vaikuttaa opintojakson opetussisältöihin ja -menetelmiin vielä kurssin aikana.

Toteutussuunnitelman toimivuutta arvioitiin pyytämällä palautetta Money in Business -opintojakson opiskelijoilta. Lisäksi hyödynnettiin opettajan omia havaintoja. Palautetta kerättiin kurssin puolivälissä palautelomakkeen ja palautekeskustelun avulla. Kurssille osallistui 14 opiskelijaa, joista 13 osallistui palautteen antamiseen. Opiskelijat pitivät kurssin opetussisältöjä ja -menetelmiä pääosin toimivina, vaikka opettajan näkökulmasta opiskelijat ei vielä opintojen alkuvaiheessa täysin hallinneet laadukkaan dialogin periaatteita. Opiskelijoiden mielestä kurssi tarjosi hyvät valmiudet taloushallinnon perusteisiin, vaikka aiheisiin syventyminen jäikin pääosin opiskelijan vastuulle. Kurssin todelliset hyödyt kirkastuvat kuitenkin vasta myöhemmin, kun opiskelijat ovat kunnolla ehtineet reflektoida omaa oppimistaan.

Asiasanat: yhteistoiminnallinen oppiminen, tiimioppiminen, opetus, valmentaminen, taloushallinto, proakatemia

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Entrepreneurship and Team Leadership

NIEMINEN, SALLA:
Money in Business
Cooperative Learning in Financial Education

Bachelor's thesis 95 pages, appendices 23 pages
November 2020

The purpose of the thesis was to develop the quality of financial education in TAMK Proakatemia, so that the education would more effectively serve the needs of the students. The objective was to create an implementation plan for a course called Money in Business in the English study programme of TAMK Proakatemia. The course was organized for the first time in 2020.

A questionnaire and group discussion were utilized as data collection methods to find out what kind of needs Proakatemia students have for financial education. The students were asked about their experiences regarding a course called Taloudellinen ajattelu, which is a course about finance in the Finnish study programme. The focus group of the study consisted of 102 students, who had participated in Taloudellinen ajattelu course. 88 students (86.3 % of the focus group) answered the questionnaire, and seven students participated in the group discussion. The results of both the questionnaire and the group discussion were analysed using thematic content analysis based on the research material.

An implementation plan for Money in Business course was created based on the research. The course was created based on five main sections: training sessions, pre-tasks, introductions in groups, essay and portfolio. The contents of the course were based on five main themes: budgeting, pricing, accounting, taxation and financial key figures. Since this was the first time the course was offered, the students were also given a possibility to influence the course contents.

Fourteen students participated in Money in Business course in 2020. The participants were asked to evaluate the course and their learning halfway through the course. The teacher's own observations were also used. Student feedback was gathered using a questionnaire and a group discussion. Thirteen students answered the questionnaire and participated in the group discussion. All in all, the students saw the contents and learning methods of the course as useful and practical, although from the teacher's point of view, the students did not yet fully understand the principles of proper dialogue. The students thought that the course gave them a general overview of the basics of business finance, even though it was mostly up to the students themselves to go deeper into the themes of the course. The real benefits of the course, however, will become clear much later, when the students have had the time to properly reflect on their learning and experiences in Proakatemia.

Key words: cooperative learning, team learning, teaching, coaching, finance, proakatemia

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Tutkimustausta.....	7
1.2	Tavoitteet ja tarkoitus.....	8
2	YHTEISTOIMINNALLINEN OPPIMINEN.....	9
2.1	Yksilöllinen ja yhteinen vastuu	9
2.2	Ryhmätyöskentelyn edut ja esteet	10
2.3	Tiimioppiminen TAMK Proakatemiolla	11
2.3.1	Valmentajan rooli.....	13
2.3.2	Dialogi oppimisen välineenä.....	14
2.3.3	Arviointi.....	17
2.3.4	Entrepreneurship and Team Leadership -tutkinto-ohjelma.	18
2.4	Motivaatio ja oppiminen	19
3	TALOUSHALLINTO	21
3.1	Budjetointi ja hinnoittelu	21
3.2	Kirjanpito	23
3.3	Verotus.....	24
3.4	Talouden tunnusluvut.....	25
4	TUTKIMUS	27
4.1	Kohderyhmä ja tutkimusprosessi	27
4.2	Kyselylomake	28
4.3	Ryhmäkeskustelu	29
4.4	Analyysimenetelmät.....	31
5	TUTKIMUSTULOKSET.....	33
5.1	Kyselylomakkeen monivalintakysymykset.....	33
5.2	Kyselylomakkeen avoimet kysymykset	36
5.3	Ryhmäkeskustelu.....	39
5.3.1	Ryhmätuotoksen teemoittelu	42
5.3.2	Keskustelun teemoittelu	43
5.4	Tutkimuksen luotettavuus	44
6	TOTEUTUSSUUNNITELMA.....	47
6.1	Lähtökohtana yhteistoiminnallinen oppiminen.....	47
6.2	Opetussisällöt ja -menetelmät.....	48
6.3	Aikataulu	50
6.4	Arviointi	51
6.5	Toteutussuunnitelma käytäntöön	52
6.5.1	Opetusjärjestelyt ja -menetelmät	53

6.5.2 Opetuksen haasteet	54
6.6 Kertaus ja opiskelijapalaute	56
6.6.1 Opiskelijapalaute	58
6.6.2 Palautekeskustelu (välimotorola).....	65
7 POHDINTA	67
LÄHTEET.....	70
LIITTEET	73
Liite 1. Taloushallinnon opintojakson opetussisällöt (Tampereen ammattikorkeakoulu 2020a; Tampereen ammattikorkeakoulu 2020b).....	73
Liite 2. Taloushallinnon opintojakson osaamistavoitteet (Tampereen ammattikorkeakoulu 2020a; Tampereen ammattikorkeakoulu 2020b).....	74
Liite 3. Taloushallinnon opintojakson arviointikriteerit	75
Liite 4. Kyselylomake	77
Liite 5. Vastaukset kyselylomakkeen kysymyksiin 1, 2 ja 8.....	82
Liite 6. Taloushallinnon termien esiintyvyys avointen kysymysten vastauksissa	83
Liite 7. Avointen kysymysten vastausten teemoittelu	84
Liite 8. Ryhmäkeskustelun ideoinnin tulokset	85
Liite 9. Ryhmäkeskustelun teemoittelu.....	86
Liite 10. Toteutussuunnitelma (Implementation plan)	87
Liite 11. Opintojakson aikataulu	88
Liite 12. Itsearviointi	89
Liite 13. Opiskelijoiden laatimat ohjeistukset tuleville yrittäjille	90
Liite 14. Palautelomake opiskelijoille.....	92
Liite 15. Motorolan ja välimotorolan kysymykset.....	95

1 JOHDANTO

”Miksi tätä pitää opiskella?” Monelle opettajalle kysymys on arkipäivää. Arkipäivää on myös tähän vastaaminen ja uudenlaisten vastausten kehittäminen. Ruotsin ja englannin opettajana tiedän, mitä opettajan päässä liikkuu, kun kysymys älähtää ilmoille. Sitä katsoo kysyjää arvioiden ja pohtien, mitä juuri hänelle kannattaisi vastata.

Useimmiten kysymys saa alkunsa motivaation puutteesta. Motivaatiopulan taustalla voi kuitenkin olla myös rehellinen tietämättömyys. Kun muistelen itseäni lukion historian oppitunneilla, mieleeni pulpahtaa ajatuksia yleissivistyksestä ja tietokilpailuista. Todellisuudessa en kuitenkaan *ymmärtänyt*, miksi historiaa pitää opiskella. Vasta myöhemmin olen käytännön tekemisen kautta oppinut, mitä kaikkea syvällisempi historian tietämys minulle mahdollistaisi.

Opettajan tärkein tehtävä ei ole opettaminen vaan oppimisen mahdollistaminen. Opettajan tehtävä ei ole tunkea materiaalia opiskelijan kurkusta alas vaan löytää ne keinot, joilla opiskelija motivoituu tekemään tämän itse. Kaikki ei sovi kaikille, mutta osaamisen puutteen ei tarvitse olla tekosyy. Toisille kielten oppiminen on luontaisesti helpompaa kuin toisille, toisilta taas matematiikka luonnistuu vaivattomammin. Vaikka jokin aihe olisi vaikeaa, voi silti ymmärtää, miksi sen osaamista tarvitaan. Se, että jokin on vaikeaa, ei tarkoita, että se olisi mahdotonta. Kuka tahansa voi oppia mitä tahansa, jos vain motivaatiota on tarpeeksi.

Aloitettuani opinnot Tampereen ammattikorkeakoulun Proakatemiolla kiinnostuin taloushallinnosta ja siitä, miksi niin monet Proakatemian opiskelijat tuntuvat pitävän aihetta vaikeana. Taloushallinto on olennainen osa yrittäjän osaamista, mutta kaikki opiskelijat eivät ole ymmärtäneet, miksi aihetta kannattaisi opiskella. Näin ollen motivaatiotakin tuntuu löytyvän vain harvalta. Tämän opinnyhteyden aihe sai alkunsa juuri näistä havainnoista. Miten kehittää TAMK Proakatemian taloushallinnon opetusta niin, että opiskelijat ymmärtäisivät, miksi opiskelu kannattaa? Miten saada opiskelijat kiinnostumaan aiheesta oman itsensä vuoksi?

Ei siksi, että on pakko vaan siksi, että se on juuri minulle tärkeää.

1.1 Tutkimustausta

Taloushallintoalan koulutusta ja valmistuneiden sijoittumista työelämään on tutkittu Suomessa monissa opinnäytetöissä ja pro gradu -tutkielmissa. Esimerkiksi Elisabeth Villemson (2016) tutkii opinnäytetyössään, millainen on valmistuneiden tradenomien osaamisen taso ja miten tradenomikoulutus on pystynyt vastaamaan työelämän tarpeisiin. Villemsonin (2016, 21-22) mukaan tradenomitutkinto koetaan yleisesti ottaen erittäin hyödylliseksi työmarkkinoilla, vaikka tutkinnossa koettiin olevan aukko teorian ja käytännön välillä. Villemson (2016, 21-23) huomauttaa myös, että koulutukseen sisältyvän taloushallinnon koettiin eroavan työelämän käytännöistä merkittävästi.

Pro gradu -tutkielmissa on selvitetty esimerkiksi tradenomien sijoittumista työelämään ja laskentatoimen opiskelijoiden kokemuksia opetuksen sisältö- ja oppimislähtöisyydestä. Helena Kätkänaho (2008) selvittää pro gradu -tutkielmassaan, miten tradenomitutkinnon suorittaneet sijoittuvat työelämään. Vaikka tradenomit työllistyvät suhteellisen hyvin, työelämän ja ammattikorkeakoulun yhteistyötä on lisättävä, ja koulutuksen aikana on panostettava työelämävalmiuksien lisäämiseen (Kätkänaho 2008, 97-98).

Saija Lehtinen (2013) tutkii pro gradu -tutkielmassaan laskentatoimen opiskelijoiden kokemuksia opetuksen sisältölähtöisyydestä. Tutkimuksessa havaittiin, että erityisesti laskentatoimen perusopinnojen opetuksessa korostuu **sisältölähtöinen opetuksellinen lähestymistapa**, jolloin huomio keskittyy opetettavaan asiaan ja usein opettaminen nähdään tiedon siirtona osapuolelta toiselle (Lehtinen 2013, 65).

Aikaisempien tutkimusten pohjalta on huomattavissa selkeä tarve taloushallinnon opetuksen kehittämiseksi korkeakouluissa. Viime vuosina suomalaisessa koulutuksessa on näkynyt yhteisenä suuntauksena oppijan oman aktiivisuuden vahvistaminen ja opiskelun merkityksellisyyden lisääminen (Koskiranta & Mäkelä 2019, 15). **Konstruktivistisen oppimiskäsityksen** mukaan tietoa ei voida sellaisenaan välittää oppijalle, sillä oppija on aktiivinen tiedon konstruoija ja tietorakenteiden muodostaja (Koskiranta & Mäkelä 2019, 16).

Yhteistoiminnallinen oppiminen (ks. luku 2) on pedagoginen lähestymistapa, jonka yhtenä tavoitteena on juuri oppijan aktiivisuuden ja vastuun lisääminen (Koppinen & Pollari 1993, 8-9). Yhteistoiminnallista oppimista on tutkittu useissa opinnäytetyöissä ja myös sen soveltumista eri koulutusasteille on tutkittu laajasti. Yhteistoiminnallista oppimista on hyödynnetty perusasteella luokanopettajan työkaluna, mutta myös esimerkiksi kielten ja matematiikan opetuksessa. Myös korkeakouluissa sitä on sovellettu esimerkiksi liiketalouden atk-opetuksessa sekä sosionomikoulutuksessa. Taloushallintoalan opetuksesta vastaava kattava tutkimustieto kuitenkin puuttuu.

1.2 Tavoitteet ja tarkoitus

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan yhteistoiminnallista oppimista taloushallinnon opetuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Tampereen ammattikorkeakoulun (TAMK) yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelman taloushallinnon opetusta, jotta opetus vastaisi entistä paremmin opiskelijoiden tarpeisiin.

Opinnäytetyössä pyritään selvittämään

1. miten TAMK:n yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelman taloushallinnon opetusta tulisi kehittää, jotta opetus vastaisi entistä paremmin opiskelijoiden tarpeisiin
2. sopiiko yhteistoiminnallinen oppiminen hyödynnettäväksi TAMK Proakatemian taloushallinnon opetuksessa.

Opinnäytetyön tarkoituksena on luoda **toteutussuunnitelma** TAMK Proakatemian englanninkielisen tutkinto-ohjelman Money in Business -opintojaksoa varten. Englanninkielisen tutkinto-ohjelman ensimmäiset opiskelijat aloittavat opintonsa syksyllä 2020, ja Money in Business -opintojakso järjestetään näin ollen tuolloin ensimmäistä kertaa. Suomenkielisessä ohjelmassa opintojaksoa vastaa Taloudellinen ajattelu -kurssi, mutta koska koko tutkinto-ohjelma on uusi, suunnitelma voidaan laatia täysin puhtaalta pöydältä. Toteutussuunnitelman laatimisessa hyödynnetään edellisten vuosikurssien opiskelijoiden kokemuksia taloushallinnon opetuksesta.

2 YHTEISTOIMINNALLINEN OPPIMINEN

Yhteistoiminnallisella oppimisella tarkoitetaan pedagogista lähestymistapaa, jossa opettaja rakentaa oppimistilanteen niin, että ryhmän jäsenet tarvitsevat toisiaan päästäkseen yksilöllisiin oppimistavoitteisiinsa (Repo-Kaarento 2009, 280). Yhteistoiminnallisessa oppimisessa opiskelijoiden omat oppimistavoitteet nivotaan siis ryhmän yhteisiin tavoitteisiin (Repo-Kaarento 2009, 280-281). Tätä kutsutaan ryhmän jäsenten **positiiviseksi keskinäisriippuvuudeksi** (Repo-Kaarento 2009, 281). Ryhmän jäsenet eivät ole vastuussa pelkästään omasta vaan myös muiden ryhmän jäsenten oppimisesta.

2.1 Yksilöllinen ja yhteinen vastuu

Yksilöllinen vastuu on yksi yhteistoiminnallisen oppimisen kulmakivistä. Kun ryhmä työskentelee saavuttaakseen yhteisen päämäärän, on tärkeää, että jokainen ryhmän jäsen on tietoinen omasta vastuualueestaan ja sen merkityksestä. Ns. vapaamatkustamisen riski pienenee, kun ryhmässä voidaan huolehtia siitä, että ryhmän jäsenten vastuualueet ovat mahdollisimman selvät. (Repo-Kaarento 2009, 281.)

Yhteistoiminta vaatii myös sosiaalisia taitoja, jotka syntyvät ja kehittyvät vain harjoittelemalla. Yhteistoiminnallisessa oppimisprosessissa onkin tärkeää säännöllisesti arvioida opiskelijoiden edistymistä. Arvioinnin kohteena tulee toisaalta olla opiskeltavan aineen hallinta, toisaalta ryhmätaitojen kehittyminen. Opiskelijat arvioivat toinen toisiaan, mutta myös opettaja antaa palautetta opiskelijoille heidän kehittymisestään vuorovaikutustaidoissa. (Repo-Kaarento 2009, 281-282.) Repo-Kaarento (2009, 282) huomauttaa, että aidossa yhteistoiminnallisessa ryhmässä myös opiskelijoilla on mahdollisuus antaa palautetta opettajalle.

Repo-Kaarento (2009, 286) pitää 10-20 opiskelijan ryhmää keskisuurena ryhmänä, joissa on suuryhmäopetukseen verrattuna toisella tavalla mahdollista luoda vuorovaikutuksellinen työskentelyilmapiiri ja tavoitteellinen opiskeluryhmä,

jota yhdistää yhteinen tavoite. Opiskeluryhmässä voi olla tasa-arvoinen työskentelyilmapiiri, jos opiskelutilanne on hyvin organisoitu (Repo-Kaarento 2009, 286). Repo-Kaarento (2009, 286) suosittelee tasa-arvoisen ilmapiirin luomiseksi esimerkiksi ryhmäkeskusteluja, joissa ryhmän koostumusta vaihdellaan säännöllisesti.

2.2 Ryhmätyöskentelyn edut ja esteet

Sekä opiskelijat että opettajat kokevat usein pienryhmätyöskentelyn oppimista edistävänä asiana (Repo-Kaarento 2009, 288). On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että niin ryhmätyöskentelyllä kuin monella muullakin opetusmenetelmällä on sekä hyvät että huonot puolensa. Alla olevassa taulukossa 1 esitellään Repo-Kaarenton (2009, 288) kokoamia ja Jaquesin (2000) esille nostamia asioita, jotka opettajat, tuutorit sekä opiskelijat ovat kokeneet ryhmätyöskentelyä edistävinä tai estävinä tekijöinä.

TAULUKKO 1. Ryhmätyöskentelyn edut ja esteet (Repo-Kaarento 2009, 288)

	Ryhmätyöskentelyn edut	Ryhmätyöskentelyn esteet
Opettajat ja tuutorit	<ul style="list-style-type: none"> • Epämuodollinen ilmapiiri mahdollistaa henkilökohtaisen tutustumisen opiskelijoihin paremmin kuin muodollinen ilmapiiri. • Opettaja voi seurata opiskelijoiden oppimista ja nähdä oppimisen ja oivaltamisen iloa. • Opiskelijoiden ideat ja ajatukset innostavat myös opettajaa. • Opettaja voi antaa välittömästi palautetta. • Kannustavan ja rohkaisevan palautteen antaminen on luonnollista. • Opettaja voi sopia oppimisen tavoitteet yhdessä opiskelijoiden kanssa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opettajasta voi tuntua hankalalta olla hiljaa ja kuunnella ryhmän keskustelua. • Toisinaan keskustelun ohjaaminen ja suuntaaminen haluttuun suuntaan voi olla vaikeaa. • Toisinaan opettajalla voi olla vaikeuksia saada aikaan luontevaa keskustelua ja opiskelijat vetäytyvät tai ovat hiljaa. • Liian puheliaat ja äänekkäät jäsenet sekä myös liian hiljaiset jäsenet aiheuttavat ongelmia. • Epäasialliset huomautukset ovat rasittavia.
Opiskelijat	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskelijat voivat vaikuttaa opetukseen ja osallistua keskusteluun luontevasti. • Oppiminen syvenee ja rikastuu, koska opiskelija saa vastakaikua ja uusia ajatuksia toisilta. • Ryhmätyö kehittää viestintätaitoja ja taitoja analysoida ongelmia ja perustella omia näkemyksiään. • Työskentely on joustavaa ja aikatauluista vapaampaa pienemmässä ryhmässä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yksi henkilö saattaa kovin helposti domioida pienryhmää. • Kaikki saattavat vaieta, tai saattaa syntyä pitkiä hiljaisia hetkiä. • Opiskelijat eivät aina ole valmiita vastaamaan kysymyksiin. • Toisinaan opettaja tulee liian lähelle.

Kuten taulukosta 1 käy ilmi, opiskelijat kokevat, että ryhmätyöskentely voi syventää oppimista, sillä muilta opiskelijoilta saa uusia ideoita ja vastakaikua omille ajatuksille. Myös opettajalta opiskelijat voivat saada vastakaikua ajatuksilleen, etenkin jos ryhmässä on tarpeeksi epämuodollinen ilmapiiri, jonka myötä opettaja voi tutustua opiskelijoihin henkilökohtaisesti (ks. taulukko 1). Muodollisen ja epämuodollisen ilmapiirin välillä on kuitenkin löydettävä tasapaino, sillä kuten taulukosta 1 ilmenee, opettajan liiallinen läheisyys voi myös estää ryhmätyöskentelyä.

Kuten edellä todettiin, vuorovaikutuksellinen työskentelyilmapiiri voidaan saavuttaa, jos opiskelutilanne on hyvin organisoitu. Opettaja voi esimerkiksi opetustilaa muokkaamalla onnistua vaikuttamaan siihen, millaista ryhmätyöskentelystä tulee:

Kun pienryhmä työskentelee pöydän ympärillä, pöytä tarjoaa heille yhteisen työtilan ja alueen, jolla he voivat jakaa tietojansa ja tehdä ratkaisuja. Tilanne on erilainen, jos pienryhmän jäsenet sijoitetaan istumaan ympyrään tuoleille, jolloin ainoa yhteinen tila pakottaa ryhmän jäsenet osallistumaan keskustelemalla. (Repo-Kaarento 2009, 289.)

Edellisen kaltaista tekniikkaa sovelletaan TAMK Proakatemiolla **pajoissa**, jotka ovat yhteiselle ajattelulle, tiedon luomiselle ja dialogille varattuja yhteisiä oppimishetkiä (Koskiranta & Mäkelä 2019, 30). Pajoissa keskustellaan ja opitaan yhdessä istumalla dialogiringissä eli ympyrämuodostelmassa, jolloin kaikki näkevät toisensa, eikä keskustelulle ole fyysisiä esteitä.

2.3 Tiimioppiminen TAMK Proakatemiolla

Proakatemia on Tampereen ammattikorkeakoulun yrittäjyyslinja, jossa opiskelu perustuu yhteistoiminnalliseen oppimiseen. Proakatemiolla opiskelijat perustavat tiimiyityksen, joka toimii opintojen perustana (Koskiranta & Mäkelä 2019, 29). Tiimiyityksessä opitaan substanssitaitojen lisäksi esimerkiksi tiimityötaitoja, dialogitaitoja sekä innovaatio- ja luovuustaitoja (Koskiranta & Mäkelä 2019, 29).

Yhteistoiminnallinen oppiminen on määritelty edellä pedagogisena lähestymistapana, jossa opettaja rakentaa oppimistilanteen niin, että ryhmän jäsenet tarvitsevat toisiaan päästäkseen yksilöllisiin oppimistavoitteisiinsa. **Tiimioppimisesta**

taas puhutaan silloin, kun jokainen tiimin jäsen haluaa oppia yhdessä ja jakaa näkemyksiään ja kokemuksiaan pyyteettä saadakseen tiiminsä ja tiimikaverinsa loistamaan (Koskiranta & Mäkelä 2019, 35). Yhteistoiminnallinen oppiminen on siis opettajan hyödyntämä pedagoginen lähestymistapa, jonka seurauksena voi syntyä tiimioppimista.

Proakatemiassa puhutaan tiimioppimismallista, sillä opiskelijat ovat usein motivoituneita yhdessä tekemiseen ja saamaan tiiminsä menestymään. Proakatemian tiimioppimismalli on siitä erityinen, että opiskelijat ovat vastuussa oppimisestaan ja tekemisestään ensisijaisesti heidän vertaisistaan koostuvalle tiimiyritykselle. Jokainen tiimiyritys luo toiminnalleen ja tiimille säännöt, joiden noudattamista tiimi itse seuraa. (Koskiranta & Mäkelä 2019, 79.)

Proakatemian tiimiyrittäjien viikosta kahdeksan tuntia on varattu pajoille, joissa opitaan yhdessä käymällä dialogia (ks. luku 2.1). Paja alkaa usein check in -kierroksella, jossa jokainen saa kertoa ajatuksiaan käsiteltävästä aiheesta. Vastavasti paja päättyy usein check out -kierrokseen, jonka aikana nivotaan yhteen, mitä kullekin osallistujalle jäi pajasta käteen.

Kolmasosa tiimiyrittäjän viikkokalenterista täyttyy projekteista, joilla kerrytetään käytännön työkokemusta sekä tuloja omalle tiimiyritykselle. Projekteilla tarkoitetaan toisin sanoen opintoihin sisältyvää harjoittelua. Projektit voivat olla asiakkaiden tilaamia töitä tai omien tuotteiden ja palvelujen kehittämistä ja myyntiä. (Koskiranta & Mäkelä 2019, 30.)

Lisäksi Proakatemian opintoihin kuuluu ammattikirjallisuuteen tutustumista ja esseiden kirjoittamista kirjallisuuden pohjalta (Koskiranta & Mäkelä 2019, 30). Esseissä opiskelija reflektoi oppimaansa, soveltaa kirjallisuudesta oppimaansa teoretietoa käytäntöön ja tuo projekteissa oppimaansa teoretiedon tueksi. Opiskelijoiden esseet ovat julkisia ja internetissä kaikkien luettavissa (TAMK Proakatemia 2020a).

2.3.1 Valmentajan rooli

Koska Proakatemian opiskelijat ovat ensisijaisesti vastuussa oppimisestaan ja tekemisestään heidän vertaisistaan koostuvalle tiimiyritykselle, myös opettajan rooli on erilainen kuin tavallisesti. Proakatemialla puhutaankin **valmentajista**, ei niinkään opettajista (Koskiranta & Mäkelä 2019, 30). ”Proakatemialla valmentaja opettaa vain harvoin: päätehtävänä on tukea lukemattomin tavoin tiimin ja yksilön oppimista.” (Koskiranta & Mäkelä 2019, 30.)

Proakatemialla valmentajat eivät osallistu tiimiyritysten varsinaiseen liiketoimintaan, mutta tukevat ja sparraavat silti tiimiyrittäjiä liiketoiminnan kehittämisessä:

Rajojen asettamisen sijaan valmentaja haastaa ja rohkaisee opiskelijoita tavoittelemaan unelmiaan. Hän tukee tiimioppimisen ja henkilökohtaisen kasvun edellytyksiä sekä pyrkii erilaisissa kohtaamisissa säilyttämään turvallisen ja dialogisen ilmapiirin. Valmentaja antaa jatkuvaa palautetta tiimin ja yksilöiden toiminnasta ja kehittämisestä. (Koskiranta & Mäkelä 2019, 30.)

Yksi valmentajan tärkeimmistä tehtävistä on mahdollistaa ja rakentaa sellainen vuorovaikutuksellinen ilmapiiri, jossa huomioidaan **psykologinen turvallisuus**. Kun ryhmässä vallitsee psykologisen turvallisuuden ilmapiiri, ryhmän kaikki jäsenet luottavat siihen, että yhteisössä voi turvallisesti ottaa vuorovaikutukseen liittyviä riskejä. Tuolloin jokainen voi osallistua, käyttää kykyjään monipuolisesti ja tuoda esille myös omat heikkoutensa ja haavoittuvaisuutensa ilman pelkoa ryhmän hyväksynnän menettämisestä tai arvostelluksi tulemisestä. (Koskiranta & Mäkelä 2019, 83.)

Proakatemialla kaiken johtamisen perustana toimii James Kouzesin ja Barry Posnerin luoma Leadership challenge -malli (Koskiranta & Mäkelä 2019, 39). Kouzes ja Posner nimeävät viisi esimerkillisen johtamisen käytännettä, jotka ovat osa myös Proakatemian valmennuspedagogiikkaa (Koskiranta & Mäkelä 2019, 39). Kouzesin ja Posnerin (2014, 16) mukaan hyvä johtajuus, tai Proakatemian tapauksessa valmentajuus, syntyy noudattamalla seuraavaa viittä ”ohjenuoraa”:

1. mallinna tie
2. inspiroi jaettu visio
3. haasta prosessi
4. tee toiminta mahdolliseksi
5. rohkaise sydäntä.

Tien mallintamisella Kouzes ja Posner (2014, 16) viittaavat valmentajan kykyyn näyttää esimerkkiä käyttäytymällä yhteisten arvojen mukaan. Proakatemiolla tämä tarkoittaa sitä, että valmentajan tulee voida sitoutua Proakatemian arvoihin, joita ovat luottamus, rohkeus, teot, oppiminen ja menestys (Koskiranta & Mäkelä 2019, 48).¹

Hyvä valmentaja inspiroi muita löytämään vision innostavasta tulevaisuudesta, jota kohti halutaan yhdessä pyrkiä. Kun valmentaja viestii arvoihin, toiveisiin ja unelmiin vetoavalla tavalla, hän saa muut sitoutumaan yhteiseen visioon. Toisaalta pelkkä unelmointi ei riitä. Taitava valmentaja pyrkii myös haastamaan prosessia eli etsimään uusia kehittymisen mahdollisuuksia ja rohkaisemaan riskinottoon ja virheistä oppimiseen. (Kouzes & Posner 2014, 16.)

Kouzesin ja Posnerin (2014, 16) neljäs ohjenuora viittaa muiden toiminnan mahdollistamiseen. Valmentajan rooli yhteistyön edistämässä ja luottamuksen rakentamisessa on tärkeä – valmentaja vahvistaa muiden kyvykkyyksiä delegoimalla ja antamalla näkyvää tukea. On tärkeää muistaa huomioida onnistumisia ja niiden taustalla olevaa työtä. Hyvä valmentaja muistaa myös ”rohkaista sydäntä” ja ottaa huomioon, että yhteisiä saavutuksia juhlietaan, sillä se vahvistaa yhteisöllisyyden tunnetta. (Kouzes & Posner 2014, 16)

2.3.2 Dialogi oppimisen välineenä

TAMK Proakatemiolla opiskelijat harjoittelevat dialogitaitoja aktiivisesti, sillä dialogin periaatteita noudatetaan kaikessa Proakatemian toiminnassa (Koskiranta &

---

¹ Proakatemian nykyiset arvot on luotu opiskelijoiden ja valmentajien yhteistyön tuloksena vuonna 2009, mutta ne ovat kestäneet aikaa. Yhteiset arvot auttavat luomaan yhteisöön pysyvyyttä ja löytämään yhteisen suunnan. (Koskiranta & Mäkelä 2019, 47.)

Mäkelä 2019, 34). Proakatemiolla ajatus dialogista oppimisen välineenä pohjautuu William Isaacsin luomaan teoriaan, jonka mukaan keskustelemalla tai "ajattelemalla yhdessä" voidaan saavuttaa hyviä tuloksia niin yrityksissä, oppilaitoksissa kuin vapaa-ajallakin (Isaacs 1999, 2-12).

Isaacsin (1999, 9) mukaan dialogi on yhdessä tapahtuvaa perehtymistä johonkin asiaan, tapa ajatella ja miettiä yhdessä. Dialogin oppimiseksi on tärkeää oppia muuttamaan asennettaan ihmissuhteisiin; on luovuttava pyrkimyksestä saada muut ymmärtämään itseä ja sen sijaan keskittyttävä lisäämään ymmärrystä sekä itsestä että muista (Isaacs 1999, 9). Dialogi pyrkii valjastamaan käyttöön lähistöllä olevien ihmisten yhteenlasketun "kollektiivisen älykkyyden", yhdessä olemme tiedostavampia ja älykkäämpiä kuin yksinämme (Isaacs 1999, 11).

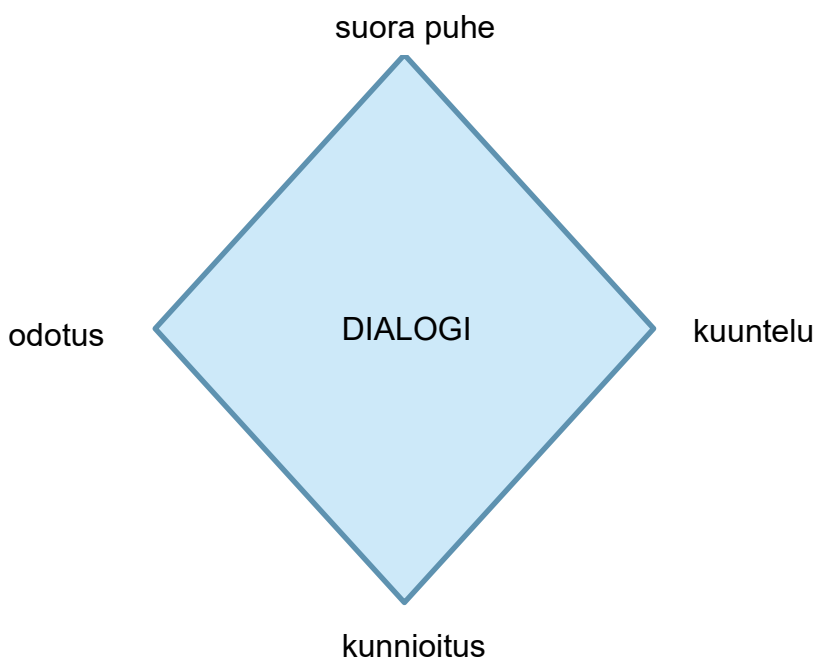
Dialogia pidetään yleensä tavallista "parempana" keskusteluna, mutta Isaacs (1999, 19) tarkentaa, että dialogi on keskustelua, jossa on ydin ja jossa ei valita puolta. Yhdessä ajattelulla tarkoitetaan, että yksilö ei enää pidä omaa kantaansa lopullisena vaan vain yhtenä askeleena kohti lopputulosta (Isaacs 1999, 19). Olennaisena erona keskustelun ja dialogin välillä Isaacs (1999, 45) pitää myös sitä, että keskustelun tarkoituksena on päätöksenteko, kun taas dialogissa pyritään luomaan mahdollisuuksia, näkemään uusia vaihtoehtoja ja herättämään oivalluksia, joiden pohjalta tietoja voi järjestää uudelleen.

Isaacs (1999, 12) uskoo, että dialogilla on hyvät mahdollisuudet koulutusmaailmassa, sillä se kyseenalaistaa perinteiset, hierarkkiset mallit ja korostaa niiden sijaan eräänlaista kumppanuutta, oli kyse sitten opettajien ja opiskelijoiden välisestä tai opiskelijoiden keskenään luomista suhteista. Dialogi innostaa ihmisiä oppimaan yhdessä ja toisiltaan,² ja siihen myös Proakatemiolla pyritään.

Isaacsin (1999, 36) teoria kulminoituu neljään taitoon, jotka yksilöiden ja ryhmien on hallittava kyetäkseen dialogiin: **kuuntele, kunnioita, odota ja puhu suoraan** (ks. kuvio 1. alla).

---

² "Dialogue can empower people to learn with and from each other." (Isaacs 1999, 12.)

KUVIO 1. Dialogitimantti (Isaacs 1999)

Kuuntelemisella ei tarkoiteta vain kuulemista vaan kykyä ottaa sanat vastaan ja kuunnella muiden lisäksi myös itseä ja omia reaktioita (Isaacs 1999, 83). Kunnioittamisella Isaacs (1999, 110) viittaa toisen ihmisen kokemusten alkuperän aktiiviseen etsimiseen. Odottaminen ei tarkoita sitä, että omat mielipiteet pitäisi tukehduttaa vaan sitä, että niitä ei tuoda esille yksipuolisen vakaumuksen nojalla (Isaacs 1999, 134). Voidakseen kuitenkin puhua suoraan dialogissa on vastattava yhteen yksinkertaiseen kysymykseen: ”Mitä nyt on tarpeen ilmaista?” (Isaacs 1999, 159).

Proakatemiolla dialogitaitoja harjoitellaan ensimmäisistä viikoista aina valmistumiseen saakka. Kuten edellä todettiin (ks. luku 2.1), dialogitaitoja harjoitetaan etenkin viikoittaisissa pajoissa, joissa tavoitteena on oppia yhdessä. Opiskelijat perustavat yrityksen täysin ventovieraiden kanssa, joten omien dialogitaitojen harjoittamisen ohella on opittava myös tuntemaan muita ja ymmärtämään heidän käyttäytymistään. Laadukkaaseen dialogiin pääseminen ei siis ole aina helppoa, mutta se on omiaan vahvistamaan ryhmän psykologista turvallisuutta.

2.3.3 Arviointi

TAMK Proakatemiolla pyritään syvälliseen ja kokonaisvaltaiseen reflektion, tiimin ja tekemisen kautta tapahtuvaan oppimiseen. Tästä syystä numeerinen arviointi ei yleisesti ottaen ole tiimioppimisessa relevanttia (Koskiranta & Mäkelä 2019, 29). Yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelman perus- ja ammattiopinnot sisältävät joitain numeerisesti arvioitavia opintojaksoja, mutta esimerkiksi opintoihin sisältyvä harjoittelu arvioidaan kriteerein hyväksytty ja hylätty. Tutkintoon sisältyvä opinnäytetyö arvioidaan numeroarvosanoin. Numeroarvosanat mahdollistavat esimerkiksi jatko-opintoihin hakeutumisen (Nevalainen 2019, 103).

Proakatemiolla arviointi on jatkuvaa ja se sisältyy ohjelman rakenteeseen ja oppimisympäristön toimintaan. Opiskelijat arvioivat itse itseään, mutta sen lisäksi arvioijina toimivat tiimiyrityksen muut opiskelijat, valmentaja ja asiakkaat. Muilta saatu palaute on tärkeää, ja se saa opiskelijan arvioimaan omaa toimintaansa. Palautetta annetaan monenlaisissa tilanteissa, mutta palautteenannolle voidaan järjestää myös erillisiä hetkiä. Valmentajan kanssa käytävät kehityskeskustelut ja palautteeseen keskittyvät pajat ovat esimerkkejä tällaisista hetkistä. (Nevalainen 2019, 103-106.)

Motorola on Proakatemiolla tiimien yleisesti käyttämä työkalu, jonka tarkoituksena on käydä dialogia jostakin tietystä aiheesta ja reflektoida sen onnistumista. Motorolassa dialogi perustuu neljään kysymykseen:

1. Missä onnistuimme hyvin?
2. Mitä teemme ensi kerralla paremmin?
3. Mitä opimme?
4. Mitä viemme ensi kerralla käytäntöön?

Motorolaan pohjautuvaa dialogia käydään tyypillisesti esimerkiksi projektin päätyttyä. (Nevalainen 2019, 105-106.) Projektin aikana käytävästä motorola-dialogista voidaan käyttää nimitystä **välimotorola**.

2.3.4 Entrepreneurship and Team Leadership -tutkinto-ohjelma

TAMK Proakatemia yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelman voi syksystä 2020 alkaen suorittaa myös englanniksi (TAMK Proakatemia 2020b). Ohjelma on nimeltään Entrepreneurship and Team Leadership, ja se on laajuudeltaan 210 opintopistettä kuten suomenkielinen tutkinto-ohjelma (Tampereen korkeakoulu yhteisö 2020a). Ohjelmaan haetaan yhteishaussa, ja syksyllä 2020 käynnistyviin opintoihin valitaan 20 opiskelijaa (Opetushallitus & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020).

Syksyllä 2020 opintonsa aloittavat opiskelijat suorittavat pääosan opinnoistaan yhdessä tiiminä ja perustavat yhteisen tiimiyityksen tammikuussa 2021. Opinnot rakentuvat kuten suomenkielisellä puolella seuraavasti (Tampereen korkeakoulu yhteisö 2020a):

- perus- ja ammattiopinnot (150 op)
- vapaasti valittavat opinnot (15 op)
- (kansainvälinen) harjoittelu (30 op)
- opinnäytetyö (15 op).

Siinä missä suomenkieliseen ohjelmaan sisältyy 30 opintopisteen laajuinen harjoittelu, englanninkielisessä tutkinto-ohjelmassa harjoittelu on spesifioitu kansainväliseksi (Tampereen korkeakoulu yhteisö 2020b; Tampereen korkeakoulu yhteisö 2020a).

Vaikka tutkinto-ohjelman kieli on englanti, myös opiskelijoiden suomen kielen taidot kehittyvät opintojen edetessä (Tampereen korkeakoulu yhteisö 2020a). Samalla opiskelijoiden kyky toimia suomalaisessa yritys kentässä vahvistuu. Opintojen tavoitteena onkin oppia työskentelemään kaksikielisessä ympäristössä ja tekemään yhteistyötä yli kulttuurirajojen (Tampereen korkeakoulu yhteisö 2020a). Proakatemia on yhteisöllisyyttä ja yhdessä oppimista tukeva ympäristö (Koskiranen & Mäkelä 2019, 31), ja kaksikielisyys mahdollistaa Proakatemia yhteisöllisyyden jatkumisen saumattomasti eri tutkinto-ohjelmien välillä.

Money in Business -opintopaketti sisältyy perusopintoihin, ja se suoritetaan opintojen ensimmäisen syyslukukauden aikana (Tampereen ammattikorkeakoulu

2020a). Opintojakson sisällöt (ks. liite 1) ja osaamistavoitteet (ks. liite 2) on laadittu Proakatemian valmentajien toimesta, ja tämän tutkimuksen pohjalta niitä voidaan tarvittaessa vielä tarkentaa. Money in Business -opintojakso arvioidaan arvosana-asteikolla 1-5. Proakatemian valmentajat ovat laatineet kurssia varten alustavat arviointikriteerit (ks. liite 3), joita analysoidaan ja tarvittaessa myös tarkennetaan tämän opinnäytetyön yhteydessä.

Koska tutkinto-ohjelman ensimmäiset opiskelijat aloittavat opintonsa vasta syksyllä 2020, kokemuksia opintojen rakenteen toimivuudesta ei vielä ole. Muutokset esimerkiksi opintojen käytännön järjestelyihin ovat siis hyvin mahdollisia vielä syksyllä ensimmäisten opintojaksojen käynnistymisen jälkeen.

Kokemusten puutteiden vuoksi tässä tutkimuksessa kartoitetaan suomenkielisen tutkinto-ohjelman opiskelijoiden tarpeita. Näin Money in Business -kurssi voidaan suunnitella niin, että se vastaisi mahdollisimman hyvin opiskelijoiden tarpeisiin. Vasta kurssille osallistuvat opiskelijat ja heidän muodostama tiimensä kuitenkin määrittävät opiskelijaryhmän yksilölliset tarpeet. Tästä syystä onkin oleellista, että kurssin toteutussuunnitelmaa laadittaessa varaudutaan myös mahdollisiin muutoksiin.

2.4 Motivaatio ja oppiminen

Oppiminen on yhä enemmän yhdessä tapahtuvaa toimintaa ja yhteisöllistä ryhmätyöskentelyä, ja näin ollen myös oppimisen motivaatio rakentuu niin oppijan yksilöllisinä tulkintoina kuin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Järvenoja, Kurki & Järvelä 2018, 141). Koska onnistunut lopputulos vaatii yhteistyötä, yksilön oman motivaation säätely ei enää yksin riitä (Järvenoja ym. 2018, 141-142). Tarvitaan myös kykyä rakentaa ja säädellä motivaatiota yhdessä muiden kanssa.

Sosiaalinen vuorovaikutus voi tukea ja vahvistaa oppijan motivaatiota tai synnyttää ristiriitoja ja haastaa motivoitunutta oppimista. Tavoitteiden, näkemysten tai persoonallisuuspiirteiden väliset ristiriidat vaikuttavat siihen, miten ryhmän jäsenet sitoutuvat tai asennoituvat työskentelyyn. Parhaimmillaan ryhmän jäsenet

voivat tukea toisiaan haastavissa tilanteissa ja suunnata ja säädellä motivaatiota yhdessä. Ryhmässä, jossa vallitsee psykologisen turvallisuuden ilmapiiri, tällainen on mahdollista. (Järvenoja ym. 2018, 143.)

Aikaisemmat oppimiskokemukset rakentavat ihmisen käsitystä itsestään oppijana – onnistumiset vahvistavat luottamusta itseän ja edistävät oppimisen motivaatiota, epäonnistumiset vastaavasti heikentävät uskoa omaan kykyihinkin (Järvenoja ym. 2018, 142). Tällä tavoin yhden tehtävän suorittaminen onnistuneesti voi ruokkia motivaatiota ja rohkaista jatkamaan eteenpäin.

Motivaatio jaotellaan usein **sisäiseen** ja **ulkoiseen** motivaatioon sen perusteella, motivoituu ko yksilö itse tekemään jotakin vai syntyykö motivaatio jonkin ulkoisen tekijän vaikutuksesta. Oppimisen kannalta sisäistä motivaatiota pidetään erittäin hyödyllisenä, sillä lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet, että sisäinen motivaatio edistää myönteisiä tunteita oppimista kohtaan ja johtaa luovuuteen, sinnikkyyyteen ja syvällisempään käsitteiden ymmärtämiseen.

Myös tehtävän arvo vaikuttaa siihen, kuinka merkityksellisenä ja näin ollen motivoivana tehtävä koetaan. Tehtävän arvo muodostuu **kiinnostusarvosta**, **hyötyarvosta** ja **tärkeysarvosta**. Kiinnostusarvo viittaa siihen, kuinka paljon tehtävä itsessään kiinnostaa tai kuinka mielekäs se on. Hyötyarvo taas kertoo, missä määrin yksilö kokee tehtävän hyödyttävän hänen muita lyhyen tai pitkän tähtäimen suunnitelmiaan. Tärkeysarvo osoittaa, kuinka tärkeänä yksilö pitää tehtävään sitoutumista tai siinä onnistumista oman minäkuvansa kannalta. (Viljaranta 2017, 68.)

Esimerkiksi opiskelija, joka on kiinnostunut taloushallinnosta (kiinnostusarvo) ja joka suunnittelee hakeutuvansa alalle töihin (hyötyarvo) ja lisäksi kokee talousosaamisen olevan olennainen osa häntä itseään (tärkeysarvo), on todennäköisesti motivoitunut opiskelemaan aiheesta lisää. Opiskelija, joka taas ei ole lainkaan kiinnostunut taloushallinnosta, saattaa motivoitua opiskelemaan lisää aiheesta, jos hänelle onnistutaan osoittamaan tehtävän hyötyarvo. Esimerkiksi yrittäjäksi aikova voi motivoitua opiskelemaan taloushallinnon perusteet voidakseen toimia menestyväenä yrittäjänä tulevaisuudessa.

3 TALOUSHALLINTO

Taloushallinto tarkoittaa yrityksen tai organisaation taloudellisten resurssien hallintaa ja valvontaa (Summarum Media Oy 2020). TAMKin yrittäjyyden ja tiimi-johtamisen tutkinto-ohjelmaan sisältyy yksi kaikille opiskelijoille pakollinen opintojakso, joka käsittelee taloushallinnon perusteita (Tampereen ammattikorkeakoulu 2020b). Suomenkielisessä tutkinto-ohjelmassa opintojakso on nimeltään Taloudellinen ajattelu (Tampereen ammattikorkeakoulu 2020b) ja englanninkielisessä nimeltään Money in Business (Tampereen ammattikorkeakoulu 2020a). Koska opinnäytetyön tarkoituksena on laatia toteutussuunnitelma Money in Business -kurssille, tässä luvussa käsitellään sellaisia taloushallinnon käsitteitä, joiden ymmärtäminen on toteutussuunnitelman laatimisen kannalta olennaista.

3.1 Budjetointi ja hinnoittelu

Yritystoiminnan lähtökohta on voiton tuottaminen, ja budjetoinnilla on tärkeä rooli tämän tavoitteen saavuttamisessa. **Budjetti** on yrityksen talouden suunnittelun työkalu, jonka avulla yritysjohto voi suunnitella ja seurata yrityksen toimintaa (Lindfors & Syvänperä 2010, 9-13). Budjettien laatiminen aloitetaan **osabudjeteista**, joita varten kerätään tietoa esimerkiksi myynnistä, myyntiin liittyvistä kustannuksista sekä muista liiketoiminnan kuluista ja investoinneista (Lindfors & Syvänperä 2010, 13). Osabudjettien perusteella laaditaan **kokoomabudjetit**, joita ovat

- tulosbudjetti (performance budget)
- kassabudjetti (cash budget)
- tase-ennuste (balance sheet forecast).

Money in Business -opintojakson osaamistavoitteissa (ks. liite 2) esitetään, että opiskelija osaa kurssin jälkeen laatia tulosbudjetin ja kassabudjetin. Tase-ennustetta ei erikseen mainita osaamistavoitteissa tai opetussisällöissä (ks. liite 1). Osaamistavoitteissa kuitenkin mainitaan, että opiskelija osaa lukea ja tulkita yrityksen tasetta. Uskon, että opiskelija, joka ymmärtää, mitä yrityksen tase pitää sisällään, osaa myös laatia ennusteen sen pohjalta.

Tulosbudjetti laaditaan tilikaudelle eli sille ajanjaksolle, jolta yrityksen tulos selvitetään kirjanpidossa (Ikäheimo, Laitinen, Laitinen & Puttonen 2014, 19). Tulosbudjetti sisältää tilikauden tulot ja menot, ja sitä laadittaessa tulee muistaa, että summat esitetään pääasiassa ilman arvonlisäveroa (Lindfors & Syvänperä 2010, 17). Kassabudjetissa taas arvonlisävero yleensä huomioidaan, sillä sen tarkoituksena on varmistaa, että yrityksen kassassa on oikea määrä rahaa oikeaan aikaan (Lehto & Holopainen 2020).

Lyhyen aikavälin budjetointia tehtäessä voidaan laskea tietyn tuotteen tai palvelun **katetuotto** (gross profit). Katetuotolla tarkoitetaan myynnistä kertyneiden myyntituottojen ja siitä aiheutuneiden muuttuvien kustannusten välistä erotusta (Ikäheimo ym. 2014, 145). **Muuttuvat kustannukset** ovat yrityksen kuluja, jotka kasvavat tai vähenevät toiminta-asteen muuttuessa (Tenhunen 2013). **Kiinteät kustannukset** (esimerkiksi toimitilan vuokra) ovat vastaavasti kustannuksia, joiden määrä ei riipu toiminta-asteen muutoksista (Tenhunen 2013).

Katetuottoa analysoitaessa keskeinen kiinnostuksen kohde on myös **kriittinen piste** (break-even), jolla tarkoitetaan myyntimäärää, jolla yrityksen kokonaistuotot ja kokonaiskustannukset ovat yhtä suuret (Ikäheimo ym. 2014, 145). Katetuoton ja myynnin perusteella voidaan laskea myös katetuottoprosentti (profit margin), joka kertoo, kuinka paljon kustakin myyntieurosta yritykselle jää kiinteiden kustannusten ja voiton kattamiseen (Aaltonen 2017).

Katetuottoprosentti mainitaan sekä money in Business -opintojakson opetussisällöissä (ks. liite 1) että osaamistavoitteissa (ks. liite 2). Sisällöissä sanotaan, että kurssin jälkeen opiskelija osaa laskea tuotteiden ja palvelujen katetuottoprosentin ja ymmärtää, miten sitä voidaan hyödyntää. Katetuoton laskeminen on olennainen osa sekä budjetointia että hinnoitteluprosessia (Monte 2017), ja mm. tästä syystä budjetoinnin ja hinnoittelun välille voikin olla haastavaa tehdä selkeää rajanvetoa.

Kustannusten laskemisen ohella yrityksen budjetin laadinnassa kiinnitetään huomiota siihen, miten yrityksen toiminta rahoitetaan. Yrityksen omistajat voivat si-

joittaa yhtiöön omia varojaan, joita kutsutaan yrityksen **omaksi pääomaksi** (Lindfors 2011, 56). Oman pääoman (equity) lisäksi yrityksellä voi olla **vierasta pääomaa**, jolla tarkoitetaan yleensä velkaa (Lindfors 2011, 61). Sekä omalla että vieraalla pääomalla voidaan synnyttää yrityksen käyttöpääomaa.

Käyttöpääomalla (operating capital) tarkoitetaan sitä rahamäärää, joka tarvitaan yrityksen juoksevan toiminnan rahoittamiseksi (Alma Talent Oy 2020). Money in Business -opintojakson osaamistavoitteiden (ks. liite 2) mukaan kurssin jälkeen opiskelija ymmärtää käyttöpääoman roolin yrityksen toiminnassa. Lisäksi opetusmateriaalissa (ks. liite 1) mainitaan, että opiskelija ymmärtää, mistä yritys voi hankkia pääomaa.

3.2 Kirjanpito

”**Kirjanpito** on lakisääteinen velvoite, joka koskee yrityksiä, yhdistyksiä, säätiöitä sekä liike- ja ammattitoimintaa harjoittavia yksityishenkilöitä” (Lindfors 2011, 11). Yritystoiminnalle on oleellista tuottaa voittoa, ja yritystoiminnan tulos saadaan selville kirjanpidon perusteella laaditusta tilinpäätöksestä (Lindfors 2011, 11). **Tilinpäätös** (financial statement) on yrityksen laatima dokumentti, joka sisältää erilaisia osia, joilla kaikilla on oma tehtävänsä (Ikäheimo ym. 2014, 19). Tilinpäätökseen kuuluu (Lindfors 2014, 93)

- tase (balance sheet)
- tuloslaskelma (profit and loss statement)
- rahoituslaskelma (cash flow statement)
- toimintakertomus (report of activities)
- mahdolliset liitetiedot.

Näistä edellä mainituista tase ja tuloslaskelma ovat pakollisia, kun taas rahoituslaskelmaa ja toimintakertomusta ei tarvitse laatia, mikäli yritys on pieni kirjanpitovelvollinen (Lindfors 2014, 93). Sekä tase (balance sheet) että tuloslaskelma (profit and loss statement) mainitaan Money in Business -opintojakson osaamistavoitteissa (ks. liite 2).

Tilinpäätös laaditaan tilikaudelta (Ikäheimo ym. 2014, 19). Kuten edellä todettiin, **tilikaudeksi** (financial year, accounting period) kutsutaan sitä ajanjaksoa, jolta yrityksen tulos on selvitetty, ja pääsääntöisesti tämä ajanjakso on 12 kuukautta (Ikäheimo ym. 2014, 19). Edellä mainittujen tilinpäätöksen pakollisten osien ymmärtämiseksi on ymmärrettävä myös liikevaihdon käsite. **Liikevaihdolla** (revenue, turnover) tarkoitetaan yrityksen varsinaiseen toimintaan sisältyviä myyntituottoja, joista on vähennetty myönnettyt alennukset, arvonlisävero sekä muut välittömästi myynnin määrään perustuvat verot (Ikäheimo ym. 2014, 24).

Tuloslaskelma on kirjanpidon dokumentti, joka näyttää tilikauden tuloksen, kun tilikauden liikevaihdosta vähennetään liikevaihdon hankkimisesta aiheutuneet kulut (Lindfors 2009, 29). Jos tulos on positiivinen, yritys on tehnyt voittoa. Vastaavasti negatiivinen tulos tarkoittaa tappiota. Tilikauden tulos näkyy myös taseessa (Lindfors 2011, 50).

Tase kuvaa yrityksen taloudellista asemaa tilinpäätöspäivänä (Lindfors 2009, 47). Yksinkertaistettuna taseessa esitetään yrityksen omaisuus ja velat, joten tase kertoo mm. yrityksen koosta ja sen merkityksestä yritysmaailmassa (Ikäheimo ym. 2014, 27). Tase jaetaan kahteen osaan: vastaaviin ja vastattaviin (Lindfors 2011, 48). **Vastaavien** (assets) puolella esitetään yrityksen omaisuus, ja **vastattavien** (liabilities) puolella eritellään yrityksen oma ja vieras pääoma.

3.3 Verotus

Yrityksen verotus perustuu kirjanpitoon (Lindfors 2011, 65). Suomessa yritykset maksavat kulutukseen perustuvaa **arvonlisäveroa** (value added tax) ja tuloon perustuvaa **tuloveroa** (Lindfors 2011, 65). Tuloverotus (income tax) määräytyy yrityksen tai yhteisön oikeudellisen muodon, toisin sanoen yhtiömuodon mukaan (Verohallinto 2016). Esimerkiksi osakeyhtiöt ja osuuskunnat ovat yhteisöjä, joiden tulosta verotetaan 20 prosenttia (Verohallinto 2016). Arvonlisäveron keskeisenä periaatteena taas on, että vero sisällytetään tuotteen tai palvelun hintaan, ja veron maksaa lopullinen kuluttaja (Lindfors 2011, 65). Arvonlisävero määräytyy tuotteen verokannan mukaan. (Lindfors 2011, 66-67)

Yritysten, joiden liikevaihto on alle 10 000 euroa vuodessa, ei tarvitse rekisteröityä arvonlisäverovelvollisten rekisteriin eikä näin ollen maksaa arvonlisäveroa (Verohallinto 2019). Vuodesta 2021 alkaen arvonlisäverovelvollisuuden alarajaa tosin korotetaan 15 000 euroon (Lammassaari 2020). Proakatemiolla opiskelijat ilmoittavat yleensä perustamansa osuuskunnan heti toiminnan alkaessa arvonlisäverovelvollisten rekisteriin, koska osuuskuntien tavoitteena on yleensä huomattavasti 10 000 euroa korkeampi vuosiliikevaihto.

3.4 Talouden tunnusluvut

Yrityksen toimintaa analysoitaessa voidaan käyttää mittareina yrityksen talouden **tunnuslukuja** (key figures). Tunnusluvut ovat tilinpäätöksen luvuista johdettuja mittareita, joiden avulla voidaan määrittää, missä kunnossa yritys on ja millaiset tulevaisuuden näkymät sillä on lukujen perusteella (Taloustutka 2020). Money in Business -kurssin osaamistavoitteissa (ks. liite 2) kerrotaan, että opintojakson käytyään opiskelija ymmärtää ja osaa laskea yrityksen toimintaa kuvaavia tunnuslukuja. Myös opintojakson opetussisällöissä (ks. liite 1) mainitaan yrityksen taloudellisen tilanteen analysointi.

Tunnusluvut jaetaan tyypillisesti kolmeen pääryhmään (Äijälä 2017):

- kannattavuus (profitability)
- vakavaraisuus (solvency)
- maksuvalmius (liquidity).

Yrityksen kannattavuuden tunnuslukuja laskettaessa pyritään selvittämään, onko yrityksellä edellytyksiä jatkaa toimintaa pitkällä tähtäimellä eli onko sen toiminta kannattavaa. Kuten edellä todettiin, yritystoiminnalle on oleellista tuottaa voittoa, ja voittoa ei synny, mikäli toiminta ei ole kannattavaa. Kannattavuuden tunnuslukuja ovat esimerkiksi myyntikate-, käyttökate- ja liikevoittoprosentti. (Äijälä 2017.)

Yrityksen vakavaraisuuden tunnuslukuja voidaan laskea, kun halutaan selvittää, miten yrityksen toiminta on rahoitettu. Vakavaraisuuden tilasta kertoo sen oman ja vieraan pääoman suhde. Vakavaraisuus kuvaa siis yrityksen edellytyksiä sel-

viytyä taloudellisista velvoitteistaan pitkällä aikavälillä. Vakavaraisuuden tunnuslukuja ovat esimerkiksi omavaraisuusaste, nettovelkaantumisaste sekä suhteellisen velkaantuneisuuden asti. (Äijälä 2017.)

Maksuvalmius kertoo yrityksen kyvystä selviytyä maksuvelvoitteistaan lyhyellä aikavälillä. Jos yritys pystyy selviytymään juoksevista menoistaan, sen maksuvalmius on kunnossa. Maksuvalmiuden ennakkoinnissa olennaista on huolellinen budjetointi ja kassavirtaennusteet sekä nopeasti rahaksi realisoitavien varojen tarkka seuranta. Maksuvalmiuden tunnuslukuja ovat esimerkiksi quick ratio ja current ratio. (Äijälä 2017.)

4 TUTKIMUS

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda toteutus suunnitelma englanninkielisen tutkinto-ohjelman Money in Business -opintojaksolle, joka järjestetään ensimmäistä kertaa syyslukukaudella 2020. Suunnitelman laatiminen aloitettiin tutkimalla Proakatemian suomenkielisen tutkinto-ohjelman opiskelijoiden tarpeita ja kokemuksia taloushallinnon opetuksesta. Vaikka aiempien vuosikurssien opiskelijoiden tarpeiden pohjalta ei voida vetää suoria johtopäätöksiä siitä, millaisia tulevien opiskelijoiden tarpeet ovat, toimivat ne hyvänä lähtökohtana, sillä molempia tutkinto-ohjelmia ohjaavat samankaltaiset osaamistavoitteet (Tampereen korkeakoulu yhteisö 2020a; Tampereen korkeakoulu yhteisö 2020b).

4.1 Kohderyhmä ja tutkimusprosessi

Suomenkieliseen tutkinto-ohjelmaan sisältyvän Taloudellinen ajattelu -opintojakson sisällöt ja tavoitteet vastaavat pääosin englanninkielisen ohjelman Money in Business -opintojaksoa (ks. liitteet 1 ja 2), joten tässä opinnäytetyössä keskityttiin kartoittamaan opiskelijoiden kokemuksia Taloudellinen ajattelu -opintojaksosta. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat näin ollen sellaiset Proakatemian opiskelijat, jotka olivat suorittaneet Taloudellinen ajattelu -opintojakson. Tästä syystä muuksi kuin liiketalouden tradenomiksi valmistuvat opiskelijat eivät kuuluneet tutkimuksen kohderyhmään.

Tutkimuksessa hyödynnettiin aineistonkeruumenetelminä **kyselylomaketta** sekä **ryhmäkeskustelua**. Lisäksi tutkimuksessa **haastateltiin** Taloudellinen ajattelu -opintojakson opetuksesta vastaavaa lehtoria, Tiina Wickman-Viitalaa. Aineistonkeruumenetelmillä pyrittiin opiskelijoiden kokemusten kartoittamisen ohella selvittämään, millaisia taloushallintoalan sisältöjä opiskelijat pitävät tärkeinä oman tutkinto-ohjelmansa kannalta.

Haastatteleamalla Taloudellinen ajattelu -opintojaksosta vastaavaa lehtoria pyrittiin kartoittamaan kurssin taustoja ja selvittämään, millaisia kokemuksia kurssin opettajalla on opintojakson järjestämisestä. Vaikka opiskelijoiden tarpeet ovat

tässä opinnäytetyössä avainasemassa, opettajan kokemusten huomioiminen on olennaista, sillä Tiina Wickman-Viitala on vastannut Proakatemian opiskelijoiden Taloudellinen ajattelu -opintojaksosta jo kolmen vuoden ajan (Wickman-Viitala 2020).

Yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelman opintojaksoja ja niiden sisältöjä kehitetään aktiivisesti, ja Taloudellinen ajattelu -opintojakso järjestettiin ensimmäistä kertaa nykyisessä muodossaan vuonna 2017 (Wickman-Viitala 2020). Proakatemialta jo valmistuneet opiskelijat rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle, sillä Taloudellinen ajattelu -opintojakso ei ole sisältynyt heidän opintoihinsa. Tutkimus toteutettiin kevätlukukaudella 2020, ja tuolloin Proakatemialla opiskeli 102 opiskelijaa, jotka olivat ensimmäisenä opiskeluvuotenaan suorittaneet Taloudellinen ajattelu -opintojakson.

Kyselylomakkeella pyrittiin tavoittamaan mahdollisimman suuri määrä opiskelijoita, jotta kyselyllä voitaisiin saavuttaa mahdollisimman kattava yleiskuva opiskelijoiden kokemuksista. Ryhmäkeskustelussa taas pyrittiin ymmärtämään syvällisesti opiskelijoiden tarpeiden ja kokemusten taustalla vaikuttavia tekijöitä ja syventämään kyselylomakkeen avulla kerättyä tietoa. Tutkimuksessa hyödynnettiin siis **monimetodista lähestymistapaa** tai **triangulaatiota**, sillä siinä yhdistellään sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä (Vilka 2015, 70).

4.2 Kyselylomake

Kyselylomakkeen tarkoituksena oli saavuttaa mahdollisimman kattava yleiskuva opiskelijoiden kokemuksista Taloudellinen ajattelu -opintojaksolta. Kyselylomakkeella pyrittiin selvittämään

1. millä tavalla ja kuinka usein opiskelijat ovat hyödyntäneet Taloudellinen ajattelu -opintojaksolla oppimaansa
2. kuinka todennäköisesti opiskelijat uskovat voivansa hyödyntää Taloudellinen ajattelu -opintojaksolla oppimaansa tulevaisuudessa
3. miten opiskelijat kehittäisivät Taloudellinen ajattelu -opintojaksoa niin, että se vastaisi entistä paremmin Proakatemian opiskelijoiden tarpeisiin
4. pitävätkö opiskelijat talouteen liittyviä opintojaksoja tärkeinä.

Opiskelijoiden mielipiteitä talouteen liittyvien opintojaksojen tärkeydestä selvitetiin, koska se, miten tärkeänä vastaajat yleisesti ottaen kokevat tällaiset opintojaksot voi vaikuttaa opiskelumotivaatioon (ks. luku 2.3) ja näin ollen myös opiskelijan muihin vastauksiin.

Kyselylomake laadittiin edellisten kysymysten sekä opinnäytetyön tavoitteiden pohjalta. Lomaketta testattiin ennen julkaisua opiskelijoilla, jotka eivät kuuluneet tutkimuksen kohderyhmään. Kyselylomakkeella käytettiin sekä **monivalintakysymyksiä** että **avoimia kysymyksiä**. Pääpaino oli monivalintakysymyksissä, sillä kyselyn tarkoituksena oli muodostaa yleiskuva opiskelijoiden kokemuksista, jota syvennettäisiin ryhmäkeskustelun avulla. Kaksi lomakkeen kysymyksistä oli avoimia kysymyksiä (ks. liite 4). Avoimissa kysymyksissä selvitettiin

1. millaisia sisältöjä Proakatemian opiskelijoiden talouteen liittyvällä opintojaksoilla tulisi opiskelijoiden mielestä käsitellä ja
2. miten opiskelijat kehittäisivät Taloudellinen ajattelu -opintojaksoa niin, että se vastaisi entistä paremmin opiskelijoiden tarpeisiin.

Kyselylomake esitetään kokonaisuudessaan liitteessä 4.

4.3 Ryhmäkeskustelu

Tässä tutkimuksessa opiskelijoiden tarpeita kartoitettiin kyselylomakkeen lisäksi myös ryhmäkeskustelun avulla, sillä ryhmässä toteutettava haastattelu soveltuu erityisesti yhteisön käsitysten tutkimiseen (Vilka 2015, 123). Ryhmäkeskustelu oli **puolistrukturoitu teemahaastattelu**, sillä tutkimusongelmasta poimittiin tärkeimmät teemat, joita haastattelussa olisi välttämätöntä käsitellä tutkimusongelmaan vastaamiseksi (Vilka 2015, 124).

Käytän tässä opinnäytetyössä termiä **ryhmäkeskustelu**, koska haastattelu järjestettiin yrittäjyyden ja tiimi johtamisen opintoihin sisältyvien pajojen tyyppisenä oppimistilanteena. Ryhmäkeskusteluun osallistuvat kuljettivat itse keskustelua eteenpäin ja tutkija pyrki puuttumaan keskusteluun mahdollisimman harvoin –

kuten tiimivalmentaja Proakatemiolla (ks. luku 2.2.1). Ryhmäkeskustelua johdattiin tutkijan kannalta kiinnostaviin teemoihin, mutta keskustelijat saivat itse nostaa esille itselleen tärkeitä asioita (Tampereen yliopisto 2019). Koska keskustelu järjestettiin pajan tyyppisenä oppimistilanteena, siihen soveltuvat myös edellä mainitut dialogitaitojen periaatteet (ks. luku 2.2.2).

Ryhmäkeskustelu järjestettiin kevätlukukauden lopussa sen jälkeen, kun kyselylomake oli sulkeutunut. Ryhmäkeskusteluun osallistuvat tulivat näin ollen keskusteluun vastattuaan ensin kyselyyn. On siis varsin luonnollista, että kyselylomakkeen asioita käsiteltiin myös keskustelun aikana. Ryhmäkeskustelussa pyrittiin sekä käsittelemään kyselylomakkeen asioita syvällisemmin että saamaan opiskelijoilta käytännön ehdotuksia siihen, miten taloushallinnon kurssi tulisi järjestää Proakatemian opiskelijoille.

Ryhmäkeskusteluun pyrittiin saamaan 10-15 osallistujaa eri vuosikursseilta, koska eri vuosina Taloudellinen ajattelu -kurssille osallistuneilla saattaa olla erilaisia käsityksiä opintojaksosta ja sen sisällöistä. Keskustelun osallistujia kerättiin myös mahdollisimman laajalti eri tiimiyryksistä. Kyselylomakkeen lopussa olevalla vapaaehtoisella kysymyksellä (ks. liite 4) kerättiin vapaaehtoisia ryhmäkeskusteluun. Koska osallistujia ei saatu tällä tavalla kerättyä tarpeeksi, pyydettiin vielä myöhemmin erikseen vapaaehtoisia tiimiyryksistä.

Ryhmäkeskustelu pyrittiin rakentamaan mahdollisimman paljon Proakatemian pajaa muistuttavaksi tilanteeksi, jotta keskustelutilanne olisi osallistujille mahdollisimman luonnollinen. Yksi olennaisimmista pajan tarkoituksista on opetella jotakin uutta asiaa yhdessä (Koskiranta & Mäkelä 2019, 30), ja samaan pyrittiin myös tässä ryhmäkeskustelussa. Vaikka keskustelun ensisijaisena tavoitteena oli ymmärtää opiskelijoiden tarpeiden ja kokemusten taustalla vaikuttavia tekijöitä, keskustelun tavoitteena oli myös se, että opiskelijat oppivat keskustelun myötä jotakin uutta. Tällä tavalla uskoin olevani tutkijana keskusteluun osallistuvien kanssa tasapuolisessa asemassa, sillä molemmat osapuolet odottivat saavansa toisiltaan jotakin.

Osallistujien näkökulmasta ryhmäkeskustelun tavoitteena oli

- ymmärtää, että ihmiset oppivat eri tavalla

- herättää pohdintaa siitä, miten minä itse opin parhaiten
- ymmärtää, että motivaatio on monimutkainen prosessi, jota voi myös itse pitää yllä
- ideoida, millainen voisi olla ihanteellinen talouskurssi proakatemiaalaisille.

Nämä ryhmäkeskustelun tavoitteet välitettiin osallistujille etukäteen. Osallistujat saivat siis halutessaan pohdiskella tavoitteita jo ennen keskustelua.

4.4 Analyysimenetelmät

Sekä kyselylomakkeen että ryhmäkeskustelun tulosten analysoinnissa hyödynnettiin **aineistolähtöistä sisällönanalyysia** ja **teemoittelua**. ”Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa tutkijan tavoitteena on löytää tutkimusaineistosta esimerkiksi jonkinlainen toiminnan logiikka tai tutkimusaineiston ohjaamana jonkinlainen tyypillinen kertomus” (Vilka 2015, 163). Tutkija päättää tutkimusaineiston keräämisen jälkeen mutta ennen analyysia, mistä toiminnan logiikkaa tai kertomusta lähdetään etsimään (Vilka 2015, 163-164). Tässä tutkimuksessa aineistosta pyrittiin löytämään kertomus, joka kuvaa opiskelijoiden kokemuksia ja tarpeita sekä heidän päätymistään erilaisiin ehdotuksiin opetuksen kehittämiseksi.

Kun oli päätetty, mistä edellä mainittua kertomusta ryhdytään etsimään, oli aika aloittaa tutkimusaineiston pelkistäminen. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tässä vaiheessa aineistosta karsitaan tutkimusongelman kannalta epäolennainen tieto, mikä edellyttää aineiston tiivistämistä ja pilkkomista osiin (Vilka 2015, 164). Tässä tutkimuksessa aineisto pilkottiin osiin teemoittelemalla.

Teemoittelun avulla tutkimusaineistosta pyritään hahmottamaan keskeisiä aihepiirejä eli teemoja (Jyväskylän yliopisto 2016). Teemoina voidaan pitää sellaisia aiheita, jotka toistuvat aineistossa eri muodoissa (Jyväskylän yliopisto 2016). Vilka (2015, 164) huomauttaa, että analyysin pohjalta muodostuneet ryhmät kannattaa nimetä ryhmän sisältöä parhaiten kuvaavalla käsitteellä. Kun aineistossa toistuvat teemat on muodostettu, niitä ryhdytään tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin (Jyväskylän yliopisto 2016).

Aineiston pilkkomisen jälkeen tutkimusaineisto ryhmitellään uudeksi johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Uuden kokonaisuuden ryhmittely voidaan tehdä sen mukaan, mitä tutkimusaineistosta ollaan etsimässä. Tässä tutkimuksessa ryhmittely tehtiin tutkimuskysymysten pohjalta: analyysin perusteella muodostettu kokonaisuus jaoteltiin opiskelijoiden kehitysehdotuksiin sekä tapoihin, joilla yhteistoiminnallista oppimista voidaan hyödyntää taloushallinnon opetuksessa. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin pohjalta muodostuu lopuksi käsitteitä, luokitteluja ja teoreettinen malli, joiden perusteella yritetään ymmärtää tutkittavien tai kohde-ryhmän kuvaamaa merkityskokonaisuutta. (Vilkkä 2015, 164.)

5 TUTKIMUSTULOKSET

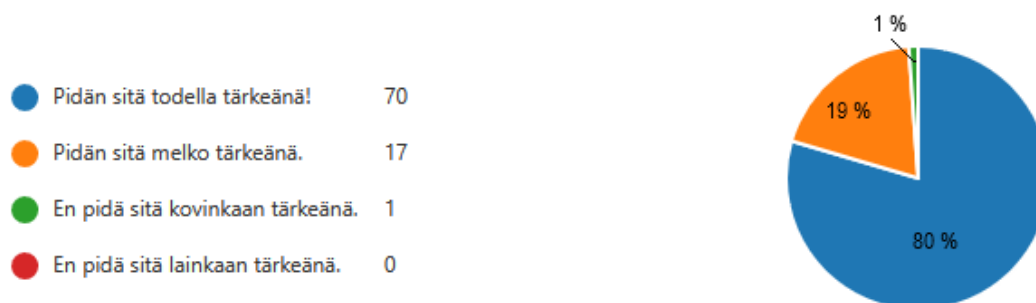
Kyselylomake julkaistiin huhtikuussa 2020. Lomakkeeseen pyydettiin vastauksia Proakatemian sisäisen viestinnän kanavassa, ja kyselystä muistutettiin viikoittain aina toukokuun puoliväliin asti. Lisäksi kyselyyn pyydettiin vastauksia suoraan tiimiyrityksiltä. Jotta otannasta saataisiin mahdollisimman laaja, järjestettiin kyselyn rinnalle kilpailu. Kilpailussa palkittiin tiimiyrykset, joista saatiin tiimin jäsenmäärään suhteutettuna eniten vastauksia. Viikoittaisen muistutuksen yhteydessä paljastettiin senhetkinen vastaajamäärätilanne. Proakatemiolla tiimiyrytysten väliset kilpailut ovat tavallisia, ja onkin mahdollista, että tällainen tiimien välinen kilpailu motivoi opiskelijoita vastaamaan kyselyyn. Kilpailu päättyi ja kysely sulkeutui 15.5.2020. Ryhmäkeskustelu järjestettiin myös samana päivänä.

5.1 Kyselylomakkeen monivalintakysymykset

Kyselyyn vastasi yhteensä 91 opiskelijaa, joista 88 vastaajaa oli osallistunut Taloudellinen ajattelu -kurssille (ks. liite 5). Kysely tavoitti siis näiden 88 vastaajan lisäksi myös 3 vastaajaa kohderyhmän ulkopuolelta. Kuten edellä todettiin, kohderyhmään kuului 102 opiskelijaa, joten kyselyn avulla tavoitettiin 86,27 prosenttia koko kohderyhmästä. Vain 14 kohderyhmään kuuluvaa opiskelijaa ei vastannut kyselyyn.

88 vastaajasta lähes kaikki vain yhtä vastaajaa lukuun ottamatta piti todella tai melko tärkeänä sitä, että tutkinto-ohjelman opintoihin sisältyy talouteen liittyviä kursseja (ks. kuvio 2 alla).

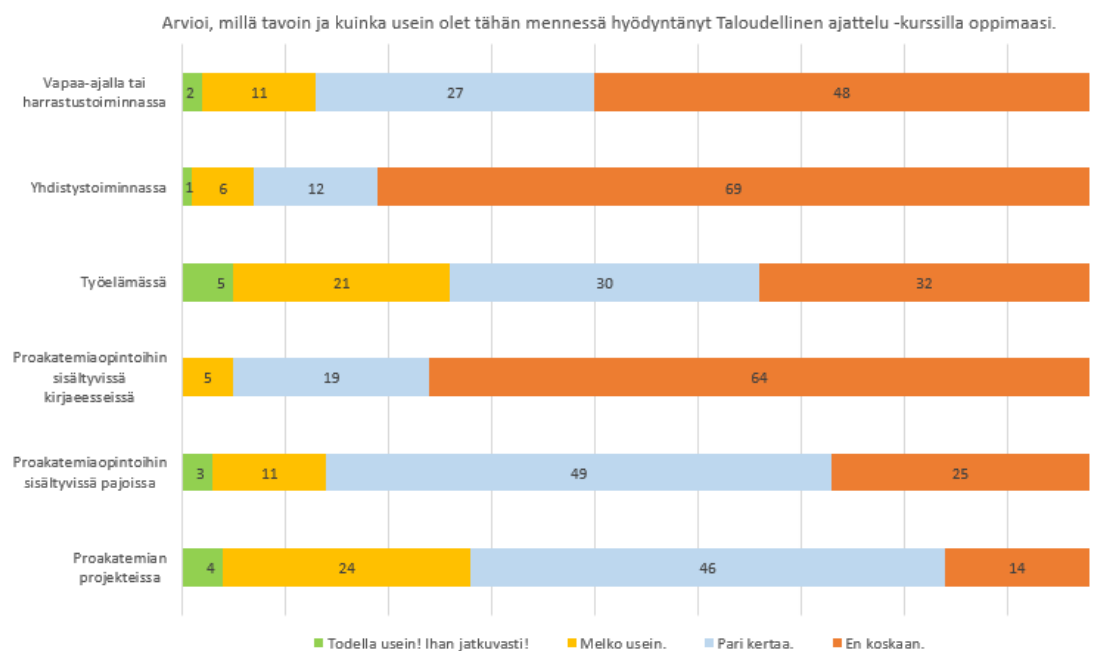
Arvioi, kuinka tärkeänä pidät sitä, että opintoihisi kuuluu talouteen liittyviä kursseja.

KUVIO 2. Talouteen liittyvien kurssien tärkeys

Kuten kuviosta 2 käy ilmi, vain yksi vastaaja ei pitänyt talouteen liittyvien opintojaksujen sisältymistä opintoihinsa kovinkaan tärkeänä. On kuitenkin pidettävä mahdollisena myös sitä, että edellä mainitut 14 opiskelijaa, joita kyselylomakkeella ei tavoitettu, eivät vastanneet kyselyyn juuri siksi, että he eivät pidä talouteen liittyviä asioita tärkeinä. Tämä on tosin vain arvailua, johon ei kyselyn vastausten pohjalta voida saada varmuutta.

Kyselyyn vastanneista 46 (52,3 %) kertoi hyödyntäneensä Taloudellinen ajattelu -kurssilla oppimaansa pari kertaa Proakatemia projekteissa (ks. kuvio 3 alla). 49 (55,7 %) opiskelijaa kertoi hyödyntäneensä kurssilla oppimaansa pajoissa pari kertaa, mutta valtaosa (64 vastaajaa ja 72,7 %) vastaajista koki, ettei ollut koskaan hyödyntänyt opintojaksolla oppimaansa Proakatemia opintoihin sisältyvissä esseissä (ks. kuvio 3).

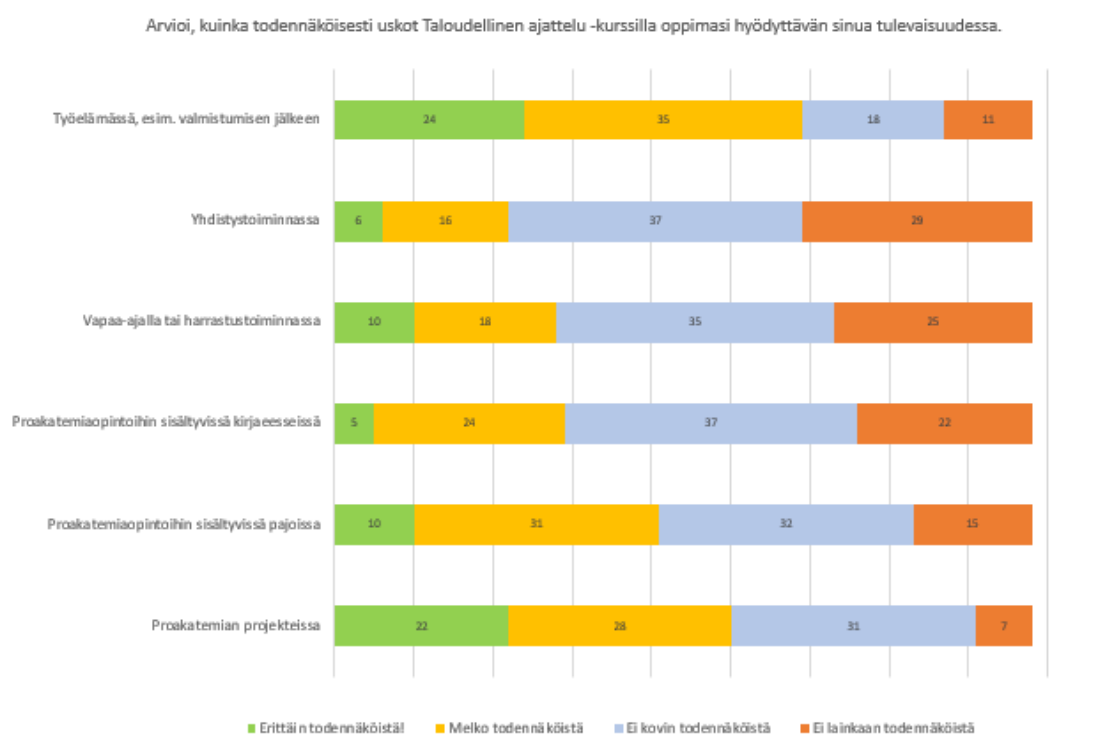

KUVIO 3. Taloudellinen ajattelu -kurssin hyödyt tähän mennessä

Kuten kuviosta 3 yllä käy ilmi, 32 vastaajaa (36,4 %) ei ollut vielä päässyt hyödyntämään opintojaksolla oppimaansa työelämässä, mutta lähestulkoon sama määrä, 30 vastaajaa (34,1 %), oli jo pari kertaa hyödyntänyt oppimaansa työelämässä.

Kyselyyn vastanneista vain harva koki hyödyntäneensä Taloudellinen ajattelu -kurssilla oppimaansa yhdistystoiminnassa sekä vapaa-ajalla tai harrastustoiminnassa (ks. kuvio 3). 69 vastaajaa (78,4 %) ei ollut koskaan hyödyntänyt oppimaansa yhdistystoiminnassa, ja lisäksi 48 vastaajaa (54,6 %) ei ollut koskaan hyödyntänyt oppimaansa vapaa-ajalla tai harrastustoiminnassa (ks. kuvio 3).

Kun vastaajilta kysyttiin, kuinka todennäköisenä he pitivät sitä, että Taloudellinen ajattelu -opintojaksosta tulee hyödyttämään heitä tulevaisuudessa, valtaosa (59 vastaajaa) piti tätä erittäin tai melko todennäköisenä (ks. kuvio 4 alla). Valtaosa piti kuitenkin ei kovin tai ei lainkaan todennäköisenä sitä, että kurssi tulisi tarjoamaan hyötyä vapaa-ajalla tai harrastustoiminnassa tai yhdistystoiminnassa (ks. kuvio 4).

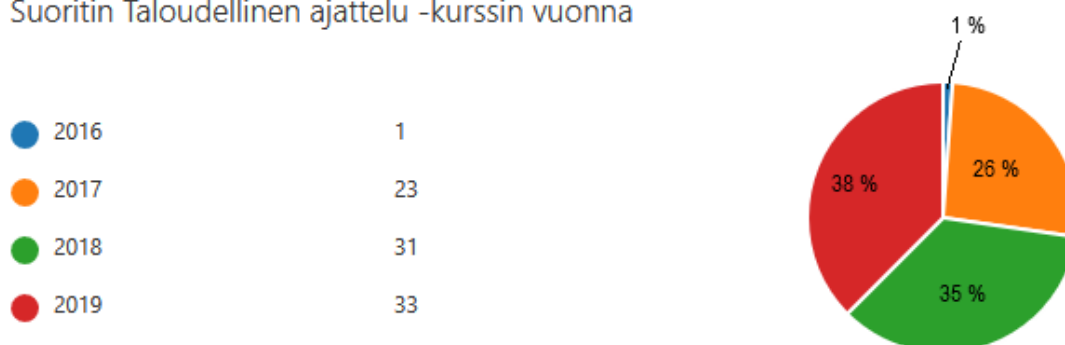
KUVIO 4. Taloudellinen ajattelu -kurssin hyödyt tulevaisuudessa

Kuvio 4 yllä osoittaa, että jäljellä oleviin opintoihin liittyen opiskelijoiden vastauksissa näkyy enemmän hajontaa. 28 vastaajaa (31,8 %) piti melko todennäköisenä sitä, että Taloudellinen ajattelu -opintojaksosta tulee olemaan vielä tulevaisuudessa hyötyä Proakatemian projekteissa (ks. kuvio 4). Kuitenkin 31 vastaajaa (35,2 %) ei pitänyt sitä kovin todennäköisenä. Samoin 32 vastaajaa (36,4 %) ei pitänyt kovin todennäköisenä, että kurssi tulisi olemaan hyödyksi Proakatemian

pajoissa, kun taas lähes sama määrä, 31 vastaajaa (35,2 %), piti sitä melko todennäköisenä. Valtaosa (59 vastaajaa) ei pitänyt kovin tai ei lainkaan todennäköisenä sitä, että kurssista tulisi olemaan hyötyä Proakatemiolla kirjoitettavien esseiden kannalta (ks. kuvio 4).

Kyselyyn vastanneita pyydettiin täyttämään taustatietojaan kyselyn lopussa. Kuten kuvio 5 alla käy ilmi, kyselyyn vastasi melko tasaisesti opiskelijoita eri vuosikursseilta.

Suoritin Taloudellinen ajattelu -kurssin vuonna

KUVIO 5. Taloudellinen ajattelu -kurssin suoritusajankohta

33 vastaajaa kertoi suorittaneensa kurssin vuonna 2019, 31 vuonna 2018 ja 23 vuonna 2017 (ks. kuvio 5 yllä). Lisäksi yksi vastaaja ilmoitti suorittaneensa kurssin vuonna 2016, vaikka kurssin opettajan Tiina Wickman-Viitalan (2020) mukaan kurssi on järjestetty nykyisellä nimellään vasta kolmen vuoden ajan. Tämä saattaa kertoa esimerkiksi siitä, että kaikki opiskelijat eivät välttämättä muista tarkalleen, minä vuonna kurssi on suoritettu.

5.2 Kyselylomakkeen avoimet kysymykset

Kyselylomakkeen avoimissa kysymyksissä (ks. liite 4) vastaajia pyydettiin kertomaan, millaisia sisältöjä Proakatemian talouteen liittyvällä opintojaksolla tulisi käsitellä (kysymys 6) sekä miten nykyistä Taloudellinen ajattelu -opintojaksoa tulisi kehittää, jotta se vastaisi entistä paremmin opiskelijoiden tarpeisiin (kysymys 7). Kysymykseen 6 vastaaminen oli pakollista. Kolme vastaajaa kuitenkin täytti kyselyn syöttämällä kysymykseen 6 vastaukseksi viivan (-) tai "en osaa sanoa". Kysymykseen 7 vastaaminen oli vapaaehtoista, ja siihen vastauksia kertyi 48 (54,6

% kaikista vastaajista). Näistä 48:sta neljä vastaajaa kuitenkin syöti kysymykseen 7 vastaukseksi viivan (-) tai ”sama kuin edellinen”.

Avointen kysymysten vastausten analysoinnissa hyödynnettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teemoittelua (ks. luku 4.3). Kaikki vastaukset luettiin, ja vastauksista etsittiin toistuvia teemoja. Kysymyksen 6 vastaukset analysoitiin ensin ja kysymyksen 7 sen jälkeen. Kaikki vastaukset käsiteltiin sähköistä Mural-työkalua käyttäen. Vastaukset siirrettiin Mural-alustan sähköisille tarralapuille, joiden väriä vaihtamalla samaan teemaan liittyvät vastaukset jaoteltiin samaan ryhmään. Analyysin toisessa vaiheessa vastauksia tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin teemoittain. Analyysin myötä huomattiin, että samat teemat toistuvat sekä kysymyksen 6 että 7 vastauksissa. Tästä syystä molempien kysymysten vastauksia käsitellään seuraavaksi yhdessä.

Analyysin perusteella kyselylomakkeen vastauksista eroteltiin viisi pääteemaa, jotka nimettiin niiden sisältöä parhaiten kuvaavalla käsitteellä:

1. sisältöehdotukset
2. kokemukset Taloudellinen ajattelu -kurssilta
3. yleiset kehitysideat
4. mahdollisuus vaikuttaa
5. arviointi.

Sisältöehdotukset ovat taloushallinnon aiheita ja termejä, joita vastaajien mielestä tulisi käsitellä Proakatemian talouteen liittyvällä opintojaksolla. Avointen kysymysten vastauksista poimittiin yhteensä 27 taloushallinnon termiä (ks. liite 6), jotka jaoteltiin edelleen viiteen kategoriaan (ks. liite 7):

- budjetointi
- hinnoittelu
- kirjanpito
- verotus
- tunnusluvut.

Sisältöehdotusten lisäksi avointen kysymysten vastaukset sisältävät vastaajien **kokemuksia Taloudellinen ajattelu -kurssilta**. Tähän teemaan liittyvät vastaa-

jien kommentit käsittelevät toteutuksen ajankohtaa, opetusmenetelmiä ja opetusta, sisältöjen laajuutta, selkeyttä sekä opettajan toimintaa (ks. liite 7). Esimerkiksi viisi vastaajaa ehdotti kurssin ajankohdan muuttamista niin, että opiskelijoiden tiimiyrytysten toiminta olisi jollain tapaa käynnissä kurssille osallistuttaessa.

Opetusmenetelmiin liittyvissä kokemuksissa korostuu tarve lähiopetukseen ja käytännön harjoitteluun, sillä esimerkiksi kolme vastaajaa toivoi kurssille lisää tehtäviä tai jonkinlaista muutosta tehtävien laatuun (ks. liite 7). Viisi vastaajaa koki, että kurssilla käsiteltiin aiheita pintapuolisesti ja jäi kaipaamaan asioiden syvällisempää käsittelyä. Toisaalta neljä vastaajaa olisi toivonut kurssisisältöjen käsittelyyn selkeyttä ja lisää yksinkertaistamista (ks. liite 7). Opettajan toimintaan liittyvissä kokemuksissa painottuu opettajan oma mielenkiinto ja innostus opetettavaan asiaan, sillä viisi vastaajaa koki sillä olevan iso merkitys opiskelumotivaation nostattajana.

Avointen kysymysten vastauksista jaoteltiin lisäksi omaksi teemakseen **yleiset kehitysideat**, jotka eivät sisällä ehdotuksia kurssin sisällöiksi tai kohdistu suoraan opiskelijoiden kokemuksiin tietyltä toteutukselta. Vastaajien yleiset kehitysideat liittyvät esimerkiksi siihen, miten taloushallinnon aiheita tulisi käsitellä ja miten taloushallinnon aihealueet tulisi kytkeä yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelmaan. Yleiset kehitysideat jaoteltiin edelleen neljään kategoriaan:

- perusteet ja alkeet
- käytäntö ja konkretia
- yrittäjyys
- muut kehitysideat.

12 vastaajaa tuo vastauksissaan ilmi taloushallinnon perusteiden hallitsemisen tärkeyden (ks. liite 7). Vastauksissa korostetaan mm. tarvetta alkeiden ja taloushallinnon termien osaamiselle. Yhteensä yli 30 vastauksessa painottuu käytännön tekeminen ja konkretia (ks. liite 7). Proakatemian opinnoissa käytännön tekemisellä on tärkeä rooli, joten on luonnollista, että tämä näkyy myös opiskelijoiden vastauksissa. Vastauksissa painottuu erityisesti se, että talousaiheiset sisällöt tulisi kytkeä opiskelijoiden arkeen, toisin sanoen projekteihin eli opintoihin sisältyvään harjoitteluun. Lisäksi kuusi vastaajaa on sitä mieltä, että taloushallinnon aihealueita tulisi käsitellä yrittäjyyden näkökulmasta.

Yleisten kehitysideoiden alle kategorisoidut muut kehitysideat ovat irrallisia kehityskohteita, jotka eivät sisälly muihin vastauksista poimituihin teemoihin. Yksi vastaaja huomautti, että tiimioppimista olisi voitu hyödyntää Taloudellinen ajattelu -kurssilla paremmin (ks. liite 7). Toisessa vastauksessa ehdotettiin pienempiä opetusryhmiä ja kolmannessa opiskelijoiden erilaisten lähtötasojen huomioimista esimerkiksi niin, että ne, jotka osaavat jo perusasiat, voisivat auttaa muita. Yhdessä vastauksessa ehdotettiin myös lähtötasotestin teettämistä kurssin alussa (ks. liite 7).

Kysymyksen 7 (ks. liite 4) vastauksia analysoitaessa huomattiin, että kahdessa vastauksessa mainitaan opiskelijoiden **mahdollisuus vaikuttaa**. Lisäksi kaksi vastaajaa kertoi, mitä taloushallinnon opintojakson **arvioinnissa** tulisi ottaa huomioon. Nämä nostettiin lopuksi vielä omiksi pääteemoikseen, koska aiheet eivät sellaisinaan soveltuneet muiden pääteemojen alle. Vastaajat ehdottivat, että kurssi voisi olla osallistavampi ja että opiskelijoilla olisi vapaus vaikuttaa kurssin aihealueisiin vielä kurssin aikana (ks. liite 7). Arviointiin liittyvissä vastauksissa painottuu kritiikki vertaisarviointia kohtaan. Kaksi vastaajaa korostaa, että arvioinnin tulisi perustua yksittäisen opiskelijan osaamiseen.

5.3 Ryhmäkeskustelu

Ryhmäkeskustelu oli tarkoitus järjestää Proakatemia pajan tyypisenä oppimistilanteena. Näin tapahtui, vaikka joistakin pajalle tyypillisistä piirteistä jouduttiin luopumaan keväällä 2020 puhjenneen koronapandemian vuoksi. Proakatemialla kuten muissakin TAMK:n tiloissa siirryttiin etäopetukseen kevätlukukauden aikana, joten myös ryhmäkeskustelu järjestettiin etänä Zoom-ohjelmaa käyttäen. Tämä mahdollisti kuitenkin keskustelun tallentamisen niin, että myös osallistujien ilmeet ja reaktiot saatiin tallennettua.

Keskustelun ajankohta päätettiin yhdessä osallistumisesta kiinnostuneiden kanssa eli keskustelusta kiinnostuneet saivat vaikuttaa ajankohtaan. Koska ryhmäkeskustelu järjestettiin kevätlukukauden lopussa, opiskelijat olivat jo tottuneet etätyöskentelyyn, eikä Zoom-ohjelman käyttäminen aiheuttanut erityisiä teknisiä

vaikeuksia. Tästä huolimatta pajat ovat oppimistilanteita, joissa läsnäolon merkitys korostuu, ja uskon, että etäyhteyksien avulla on mahdotonta saavuttaa täysin samanlaista läsnäolon tunnetta tai vuorovaikutusta kuin olemalla fyysisesti samassa tilassa. On siis mahdollista, että tästä syystä joitain tärkeitä elementtejä jäi vielä puuttumaan keskustelusta.

Keskusteluun tavoiteltiin 10-15 osallistujaa eri vuosikursseilta, mutta toivottua osallistujamäärää ei lopulta saavutettu. Ryhmäkeskusteluun osallistui minun itseni lisäksi seitsemän opiskelijaa. Osallistujia piti olla noin 10, mutta vielä samana päivänä ilmenneiden sairastapausten vuoksi osallistujamäärä pieneni. Keskusteluun osallistui opiskelijoita neljästä tiimiyityksestä. Kolmesta tiimiyityksestä ei saatu lainkaan osallistujia, mutta keskusteluun osallistui opiskelijoita kaikilta kolmelta vuosikurssilta melko tasaisesti (ks. 4.2.2).

Kuten edellä todettiin, ryhmäkeskustelu järjestettiin puolistrukturoituna teema-haastatteluna, jossa keskustelijat saavat itse nostaa esille itselleen tärkeitä asioita. Ryhmäkeskustelu toteutettiin pajan tyyppisenä oppimistilanteena, joten sen rakenne suunniteltiin etukäteen, mutta opiskelijoiden ajatukset ohjasivat keskustelua, eikä heidän esille nostamiaan asioita voitu etukäteen ennustaa. Kuten edellä todettiin, keskustelun tavoitteet lähetettiin osallistujille tiedoksi jo ennen keskustelua.

Koska osallistujat olivat eri vuosikursseilta ja eri tiimiyityksistä, en voinut tutkijana etukäteen ennustaa, tunsivatko he toisiaan ennen ryhmäkeskustelua. Jotta keskustelun aikana voitaisiin saavuttaa turvallinen ilmapiiri, jossa osallistujat pystyvät rakentamaan yhdessä hyvää dialogia, keskustelu aloitettiin lyhyellä esittelykieroksella. Tämän jälkeen kerrattiin vielä lyhyesti keskustelun tavoitteet.

Keskustelua jatkettiin pohtimalla omaa oppimista ja muistelemalla mieleen jääneitä oppimistilanteita. Annoin osallistujille pohdittavaksi kysymyksiä, joiden pohjalta opiskelijat innostuivat jakamaan toisilleen omia oppimiskokemuksiaan (ks. kuvio 6 alla).

Oppiminen

- Millaiset tilanteet ovat jääneet sinulle mieleen opettavaisina?
  - Miksi ne opettivat?
- Miltä oppiminen tuntuu?
- Miten opit mielestäsi parhaiten?

KUVIO 6. Oppimiskokemusten jakaminen

Opiskelijat kertoivat, miten he omasta mielestään oppivat parhaiten ja millaisia tapoja he ovat kehittäneet itselleen opiskelua varten. Osallistujat päätyivät keskustelemaan erilaisista oppimistyyleistä, käyttämättä kuitenkaan tätä termiä.

Seuraavaksi esittelin osallistujille erilaisia tapoja jaotella oppimistyylejä. Näistä suurin osa oli siis asioita, joita oli jo keskustelussa sivuttu, mutta tarkoituksena oli teorian avulla nivoa yhteen, mistä oli aikaisemmin puhuttu. Huomionarvoista onkin se, että opiskelijat olivat yhdessä keskustelemalla käyneet läpi lähes kaikki esiteltävistä oppimistyyleistä jo keskustelun aikana, vaikkei siihen erityisesti ohjeistettu. Esittelin osallistujille myös motivaatioon liittyvää teoriatietoa, jonka jälkeen opiskelijat ryhtyivät keskustelemaan motivaatiosta ja kertomaan kokemuksiaan siitä, minkä ovat huomanneet motivoivan heitä itseään parhaiten.

Noin puolessa välissä keskustelua pidettiin lyhyt tauko, jonka jälkeen opiskelijat saivat vapaat kädet ryhtyä ideoimaan, millainen olisi ihanteellinen talouskurssi Proakatemian opiskelijoille. Esitin joitakin kysymyksiä, jotta keskustelu olisi helppo aloittaa, ja kerroin pysytteleväni erityisesti tämän keskustelun aikana takalalla, vaikka lupasin myös vastata opiskelijoiden kysymyksiin, mikäli keskustelu sitä vaatisi. Pyysin opiskelijoita dokumentoimaan ajatuksiaan sähköistä Mural-työkalua käyttäen. Näin syntyi eräänlainen ajatuskartta osallistujien tärkeimpinä pitämistä asioista.

5.3.1 Ryhmätuotoksen teemoittelu

Opiskelijoiden koostaman Mural-ajatuskartan sisältö analysoitiin hyödyntämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teemoittelu. Opiskelijoiden ideoinnista nousseet teemat esitetään tarkemmin liitteessä 8. Ideoinnin tuloksista nousi esille neljä pääteemaa, joista osa näkyy myös kyselylomakkeen vastauksissa (ks. luku 5.2):

- opetussisällöt
- opetusmenetelmät
- arviointi
- käytännön järjestelyt.

Tärkeinä opetussisältöinä opiskelijat pitivät budjetointia, hinnoittelua, kirjanpitäjän ja yrittäjän suhdetta sekä olennaisten termien hallintaa (ks. liite 8). Opetusmenetelmiksi ehdotettiin mm. dialogia, pelejä ja kisoja, tiimityöskentelyä, vierailijoita sekä käytännön tekemistä (ks. liite 8). Kuten avoimissa kysymyksissä edellä (ks. luku 5.2), myös opiskelijoiden toteuttamassa Mural-ajatuskartassa korostuvat siis käytännön tekeminen ja opiskeltavien aihealueiden kytkeminen konkretiin, kuten esimerkiksi opiskelijoiden omiin projekteihin.

Kuten edellä todettiin, kaksi vastaajaa toi kyselylomakkeella esille arvioinnin. Ryhmäkeskustelussa opiskelijoiden koostamassa Mural-ajatuskartassa arvioinnilla oli kuitenkin suurempi painoarvo. Opiskelijoiden mielestä jo kurssin aikana on tärkeää reflektoida, mitä kurssilla on jo opittu ja mitä olisi tärkeää oppia seuraavaksi (ks. liite 8). Ajatuskartasta käy myös ilmi, että mahdollinen kurssin loppu työ voitaisiin kytkeä jollakin tavalla osuuskuntatoimintaan, mutta kurssin arvona ei kuitenkaan saisi määräytyä pelkästään lopputehtävän perusteella. Ajatuskartassa mainitaan arvioinnista myös se, että yleisesti ottaen tehtävien arvioinnin tulisi olla selkeää (ks. liite 8).

Ryhmäkeskustelun aikana käytiin keskustelua myös kurssin käytännön järjestelyistä. Keskustelussa ei päästy selkeään yhteisymmärrykseen siitä, mikä olisi kurssin suorittamiselle sopiva ajankohta, mutta läsnäoloa pidettiin tärkeänä vaatimuksena kurssin suorittamiselle (ks. liite 8). Keskustelussa ei oltu täysin samaa

mieltä siitä, mikä olisi paras mahdollinen yksittäinen paikka kurssin järjestämiselle, mutta ryhmä päätyi lopulta siihen, että vaihteleva ympäristö voisi myös olla hyvä vaihtoehto kurssin järjestämiselle (ks. liite 8). Koska kurssi järjestetään opintojen ensimmäisen vuoden aikana, moni opiskelija on saattanut vasta muuttaa Tampereelle, eikä tunne ympäristöä kovin hyvin. Vaihtelevaa oppimisympäristöä pidettiin hyvänä mm. siksi, että tuolloin opiskelijat voisivat samalla päästä tutustumaan esimerkiksi Tampereen yleisessä käytössä oleviin työskentelytiloihin.

5.3.2 Keskustelun teemoittelu

Ryhmäkeskustelun pohjalta luodun tuotoksen lisäksi myös koko keskustelu analysoitiin hyödyntämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teemoittelu. Keskustelusta eroteltiin edellisessä luvussa esiteltujen teemojen lisäksi vielä kolme pääteemaa:

- oppimista edesauttavat tekijät
- oppimista haittaavat tekijät
- motivaatiota edistävät tekijät.

Kuten edellä todettiin, opiskelijat jakoivat ryhmäkeskustelussa toisilleen hyväksi kokemiaan opiskelutapoja. Toimivat tavat ovat luonnollisesti opiskelijasta riippuvaisia: siinä missä yhdelle värien käyttäminen auttaa hahmottamaan asioita paremmin, toinen kaipaa kirjoittamista ja kolmas rytmiä tai musiikkia voidakseen painaa asian mieleen (ks. liite 9).

Tästä huolimatta keskustelussa nousi esille yksi oppimista edesauttava tekijä, josta opiskelijat olivat melko yksimielisiä: asiasta keskusteleminen jonkun toisen kanssa. Dialogi opetusmenetelmänä saa siis ryhmäkeskustelun pohjalta kannatusta. Keskustelun suosio voi johtua siitä, että Proakatemialle hakeutuu opiskelijoita, jotka haluavat oppia tekemällä ja siitä, että Proakatemian opiskelijat ovat tottuneet opiskelemaan dialogia hyödyntämällä. Ryhmäkeskustelussa kannatettiin keskustelevaa lähestymistapaa myös taloushallinnon opetukseen. Ehdotettiin myös, että silloin tällöin opiskelijat voisivat kurssilla opettaa toinen toisiaan.

Keskustelussa nousi esille myös opiskelun merkityksen ja tarkoitusperän korostaminen (ks. liite 9). Osa piti tärkeänä sitä, että opiskelija ymmärtää, miksi aihetta opiskellaan, sillä se voi olla edellytys oppimiselle). Vastaavasti se, että opiskelija ei ymmärrä, miksi jotakin aihetta opiskellaan, koettiin oppimista haittaavana tekijänä. Tämä liittyy vahvasti jo edelläkin mainittuun konkretiaan ja hyötyarvoon motivaatiota edistävänä tekijänä. Keskustelussa nousi esille, että opiskellun asian kytkeminen konkretiaan ja käytännön asioihin, helpottaa sen oppimista, kun taas vastaavasti käytännön tekemisestä irrallaan olevien asioiden oppimista pidettiin vaikeampana. Asioiden opiskelua *pelkästään* kirjan avulla ei myöskään pidetty oppimisen kannalta hyödyllisenä (ks. liite 9).

Myös kokemuksista, joihin liittyy vahva tunnelataus, puhuttiin ryhmäkeskustelussa opettavaisina. Esimerkiksi virheiden tekemistä (ks. liite 9) tai jopa samojen virheiden toistamista pidettiin oppimisen kannalta positiivisena asiana, vaikka virheen tekeminen ei itse tilanteessa hyvältä tuntuisikaan. Toisaalta muilta saatu palaute, erityisesti silloin kun se on henkilökohtaista, jää virheiden tapaan mieleen ja voi aiheuttaa voimakkaitakin kokemuksia.

Motivaatiota edistävinä tekijöinä opiskelijat pitivät erityisesti palkintoja ja kilpailuja (ks. liite 9). Myös tämä voi olla erityisesti Proakatemiaan opiskelijoille tyypillistä, sillä kuten edellä todettiin, Proakatemiassa tiimiyritysten väliset kilpailut ovat tavallisia, ja ne ovat vähintään vuosittain toistuva osa Proakatemiaan opintoja. Toisaalta keskustelussa kävi ilmi, että jo yhdenkin asian oppiminen voi motivoida oppimaan lisää. Itsevarmuus lisääntyy, mikä rohkaisee jatkamaan. Keskustelussa opiskelijat puhuivat niin sanotusti ”lampun syttymisestä” (ks. liite 9) ja siitä, miten yhden asian oivaltaminen ruokkii opiskelumotivaatiota.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Kyselyyn vastasi yhteensä 91 opiskelijaa, joista 88 kuului kohderyhmään eli oli osallistunut Taloudellinen ajattelu -opintojaksolle. Kyselyyn vastasi siis kolme henkilöä kohderyhmän ulkopuolelta. On mahdollista, että nämä opiskelijat ovat siirtyneet yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelmaan esimerkiksi tietojenkäsittelyn tutkinto-ohjelmasta, jolloin heidän ensimmäisen vuoden opintonsa ovat

sisältäneet tietojenkäsittelyn opintojaksoja. Vaikka näitä vastaajia pyydettiin kertomaan, miksi he eivät osallistuneet kurssille (ks. liite 4), heidän muita taustatietojaan, kuten esimerkiksi tiimiyritystä, ei kuitenkaan kysytty. Taustatiedot olisivat voineet auttaa varmistamaan, ovatko opiskelijat tienneet, mistä opintojaksosta on kyse tai vastanneet kyselyyn totuudenmukaisesti.

Yksi vastaaja toi ilmi kyselylomakkeella, ettei ollut täysin varma siitä, mihin kurssiin kysely liittyi. Kaikki opiskelijat eivät siis välttämättä muista kurssin nimiä tai voivat sekoittaa ne toisiin kursseihin etenkin, jos osallistumisesta on jo aikaa. Jos siis tiimiyritystä olisi kysytty myös niiltä, jotka eivät osallistuneet omasta mielestään kurssille, olisi tutkimuksen aikana voitu selvittää, oliko kyse todella siitä, ettei osallistunut kurssille vai siitä, että vastaaja ei muistanut, mistä kurssista on kyse. Kuitenkin vain kolme vastaajaa kertoi, ettei osallistunut Taloudellinen ajattelu -kurssille, joten kysymys on hyvin pienestä määrästä opiskelijoita.

Lisäksi yksi vastaaja ehdotti kurssin sisällöksi liiketoimintasuunnitelman laatimista, mikä herättääkin pohtimaan, onko vastaaja todella tiennyt, minkä kurssin kokemuksia kyselyssä selvitetään. On mahdollista, että vastaaja on sekoittanut joidenkin kurssien nimet keskenään. On myös mahdollista, että vastaaja ei ole tiennyt, mitä liiketoimintasuunnitelma tarkoittaa ja on käyttänyt siis virheellisesti tätä termiä. Toisaalta on mahdollista, että vastaaja on todella toivonut liiketoimintasuunnitelmaa kurssin opetussisältöihin. Koska vain yksi kyselyyn vastannut toi tämän termin selkeästi vastauksissaan ilmi, on mahdotonta arvioida, kuinka moni on todellisuudessa tiennyt, mistä kurssista on kysymys.

Ryhmäkeskusteluun osallistuneilla oli selkeä käsitys siitä, mistä kurssista on kysymys. Tämä kävi ilmi siitä, että opiskelijat jakoivat toisilleen kokemuksiaan Taloudellinen ajattelu -kurssista. Koska opiskelijat eivät kaikki tunteneet toisiaan ennen keskusteluun osallistumista, voidaan kyseenalaistaa, saavutettiin kolme tuntia kestävä keskustelun aikana niin turvallinen ilmapiiri, että kaikki uskalsivat todella kertoa rehellisesti mielipiteensä. Proakatemian opiskelijoille tällaiset tilanteet eivät ole yleisesti ottaen kovin epätavallisia, mutta on toki mahdollista, että joitain olennaisia asioita jäi selvittämättä, mikäli kaikki eivät pitäneet tilannetta psykologisesti turvallisena.

Keskusteluun osallistui minun itseni lisäksi seitsemän opiskelijaa, ja kuten edellä todettiin alun perin ryhmän piti olla hieman suurempi. Usein ryhmätilanteissa on niitä, jotka puhuvat enemmän ja niitä, jotka ovat vähemmän äänessä, ja näin on voinut olla myös tässä ryhmäkeskustelussa. Vaikka ryhmän monimuotoisuuden kannalta olisi ollut hyvä, että osallistujia olisi ollut enemmän, dialogin laadun kannalta saattoi olla jopa parempi, että osallistujia olikin vähemmän. Dialogissa oli myös hiljaisia hetkiä, ja kaikki saivat suunvuoron, mutta suurempi osallistujamäärä olisi voinut vaikuttaa keskustelun laatuun niin, että joidenkin olisi voinut olla vaikeaa saada suunvuoroa.

Myös se, että koronatilanteen vuoksi keskustelu jouduttiin käymään etänä, saattoi vaikuttaa keskustelun laatuun. Etänä tapahtuvan dialogin kannalta olikin varmasti hyvä, että osallistujia oli vähemmän, sillä tietokoneella käytävä keskustelu tuo oman viiveensä keskusteluun. Esimerkiksi mikrofonin laittaminen päälle voi hidastaa keskustelun tempoa. Suurempi ryhmä olisi siis voinut hidastuttaa keskustelua entisestään.

Uskon, että dialogin käyminen tietokoneen välityksellä vaikutti ryhmäkeskustelun laatuun siten, että joitain dialogille tyypillisiä elementtejä jäi pois. Yksi keskusteluun osallistujista ei pitänyt kameraa päällä, koska keskustelun alussa hän ei ollut vielä ehtinyt tietokoneen ääreen vaan osallistui keskusteluun autosta. Tavalliselle dialogille on olennaista, että keskustelukumppanin eleitä ja ilmeitä pystyy tulkitsemaan, ja koska tämä ei ollut yhden osallistujan kohdalla mahdollista, todennäköisesti ryhmäkeskustelussa ei saavutettu sellaista tunnelmaa, joka olisi saavutettu olemalla fyysisesti samassa tilassa.

Koko tutkimuksen ja erityisesti ryhmäkeskustelun analyysi perustuu omiin tulkitsoihini, koska toisin kuin kyselyn, ryhmäkeskustelun tuloksia ei voida vastaavalla tavalla kvantitatiivisesti todentaa. Se, että olen itse laatinut kyselyn, vaikuttaa myös siihen, millaisiin asioihin kiinnitän keskustelun aikana huomiota. Vaikka toimisin tilanteessa niin puolueettomasti kuin mahdollista, kokemukseni ovat aina subjektiivisia ja riippuvat siitä, miten juuri minä tulkitSEN erilaisia tilanteita. Tämä on kuitenkin vaarana lähestulkoon kaikissa tutkimuksissa. Uskon kaikesta huolimatta, että onnistuin keskustelun teemoittelun aikana pysymään niin objektiivisena kuin mahdollista.

6 TOTEUTUSSUUNNITELMA

Kuten edellä todettiin, tässä opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään, miten TAMKin yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelman taloushallinnon opetusta tulisi kehittää, jotta opetus vastaisi entistä paremmin opiskelijoiden tarpeisiin. Lisäksi pyrittiin selvittämään, sopiiko yhteistoiminnallinen oppiminen hyödynnettäväksi TAMK Proakatemian taloushallinnon opetuksessa. Kysymyksiin etsittiin vastauksia kartoittamalla opiskelijoiden tarpeita kyselylomakkeen ja ryhmäkeskustelun avulla. Analyysin pohjalta voidaan todeta, että opiskelijoiden tarpeissa korostuvat

- tarve yhdistää opiskeltava asia käytännön tekemiseen
- tarve tarkastella opiskeltavaa asiaa yrittäjän näkökulmasta
- tarve lähiopetukseen
- tarve opiskelijan yksilölliset tarpeet huomioivaan opetukseen
- tarve keskustella opiskeltavasta aiheesta muiden kanssa
- tarve vaikuttaa kurssin opetussisältöihin ja -menetelmiin
- tarve oikeudenmukaiseen arviointiin.

6.1 Lähtökohtana yhteistoiminnallinen oppiminen

Money in Business -opintojakson toteutussuunnitelma luotiin yhteistoiminnallisen oppimisen näkökulmasta, sillä kyselyn ja ryhmäkeskustelun pohjalta opiskelijoilla vaikuttaisi olevan tarve juuri yhteistoiminnallisen oppimisen kaltaiselle lähestymistavalle. Tästä kertovat esimerkiksi tarve käytännön tekemiseen sekä tarve keskustella opiskeltavasta asiasta muiden kanssa. Yhteistoiminnallisessa oppimisessa opettaja rakentaa oppimistilanteen niin, että opiskelijat tarvitsevat toisiinsa henkilökohtaisten oppimistavoitteiden saavuttamiseksi (ks. luku 2).

Yhteistoiminnallisessa oppimisessä korostuvat siis toisaalta opiskelijoiden yksilölliset tarpeet, mutta toisaalta myös koko opetusryhmän (tai tiimin) tarpeet. Yhteistoiminnan myötä kehittyvät sosiaaliset taidot sekä tiimityötaidot, joita erityisesti Proakatemian opiskelijat harjoittavat myös omaan tiimiyritykseen liittyvissä opinnoissaan. Sosiaalisten taitojen ohella harjoitellaan myös dialogitaitoja. Money in Business -kurssin opetus pohjautuu dialogiin opetusmenetelmänä, koska

opiskelijoiden tarpeissa korostui tarve keskustella opiskeltavasta aiheesta muiden kanssa.

Toteutussuunnitelma luotiin kyselyn ja ryhmäkeskustelun pohjalta kartoitettujen opiskelijoiden tarpeiden ja ehdotusten pohjalta, ja se esitetään kokonaisuudessaan liitteessä 10. Toteutussuunnitelma koostuu erilaisista tavoista ja menetelmistä, jotka edistävät yhteistoiminnallista oppimista. Myös toteutussuunnitelmassa esitetyt opintojakson sisällöt valittiin opiskelijoiden ehdotusten pohjalta.

6.2 Opetussisällöt ja -menetelmät

Toteutussuunnitelman laatiminen aloitettiin tarkastelemalla kurssin alustavia tavoitteita, opetussisältöjä ja arviointikriteerejä, jotka on laadittu Proakatemian valmentajien toimesta. Kyselylomakkeen vastausten pohjalta poimittiin 27 taloushallinnon termiä (ks. liite 6) ja viisi pääteemaa: budjetointi, hinnoittelu, kirjanpito, verotus ja tunnusluvut. Teemoja on käsitelty tarkemmin edellä luvuissa 3.1, 3.2, 3.3 ja 3.4.

Nämä viisi teemaa valittiin Money in Business -kurssin pääsisällöiksi. Samat teemat näkyvät Proakatemian valmentajien laatimissa kurssin opetussisällöissä (ks. liite 1) ja osaamistavoitteissa (ks. liite 2). Sisältöjä ja tavoitteita ei siis ole opiskelijoiden toiveiden perusteella tarpeen muuttaa. Sisältöjen painotusta voidaan tästä huolimatta vaihdella esimerkiksi vuosittain opetusryhmän tarpeiden perusteella.

Koska keskustelua pidettiin ryhmäkeskustelussa oppimista edesauttavana tekijänä, Money in Business -opintojakson opetus perustuu dialogiin. Dialogi on yhdessä tapahtuvaa perehtymistä johonkin asiaan, ja se innostaa ihmisiä oppimaan yhdessä ja toisiltaan (ks. luku 2.2.2). Opintojakson lähiopetus järjestetään oppimistilanteina, jotka muistuttavat Proakatemian pajoja, koska pajat tarjoavat hyvät edellytykset dialogin mahdollistamiseksi. Pajoissa hyödynnetty ympyrän muotoinen dialogirinki pakottaa kaikki osallistumaan ja vähentää mahdollisuutta ns. vapaamatkustamiseen.

Kuten edellä todettiin, ryhmäkeskustelussa ehdotettiin, että opiskelijat voisivat jollain tavalla opettaa toisiaan, sillä se edesauttaa myös omaa oppimista. Tämän mahdollistamiseksi jokainen opiskelija osallistuu kurssin aikana ryhmässä opettamaan jonkin opiskeltavan asian muulle ryhmälle. Opiskelijat suunnittelevat 2-3 hengen ryhmissä alustuksen jostakin kurssilla käsiteltävästä teemasta (ks. liite 11) ja pääsevät näin opettamaan toinen toisiaan. Lähiopetuskerta aloitetaan opiskelijoiden valmistelemalla alustuksella, jonka jälkeen jatketaan aiheen käsittelyä opettajan laatimaan suunnitelman mukaan.

Kyselylomakkeen perusteella selvisi, että opiskelijat kaipaavat taloushallinnon opetukseen selkeyttä. Tästä syystä Money in Business -kurssin lähiopetuksessa yhdistyvät opiskelijajohtoinen ryhmässä käytävä dialogi ja opettajajohtoiset sekä itsenäisesti että ryhmässä tehtävät harjoitukset. Opiskelijoille tarjotaan siis mahdollisuus opiskella ja oivaltaa yhdessä, ja lisäksi opettajajohtoisilla osuuksilla varmistetaan, että opiskeltu asia on ymmärretty oikein.

Kyselylomakkeeseen vastanneista valtaosa (64 vastaajaa ja 72,7 %) koki, ettei ollut koskaan hyödyntänyt Taloudellinen ajattelu -kurssilla oppimaansa Proakatemian opintoihin sisältyvissä esseissä (ks. luku 5.1). Samoin valtaosa (59 vastaajaa) ei pitänyt kovin tai ei lainkaan todennäköisenä sitä, että kurssista tulisi olemaan hyötyä Proakatemialla kirjoitettavien esseiden kannalta. Kuitenkin ryhmäkeskustelussa opiskelijat olivat sitä mieltä, että kirjoittaminen voi auttaa opiskeltavan asian sisäistämisessä.

Edellisen pohjalta päätettiin, että Money in Business -kurssin suorittaminen edellyttää opiskelijoilta myös yhden taloushallintoon liittyvän esseen kirjoittamista. Proakatemialla esseet ovat olennainen osa opintoja, ja sisällyttämällä yksi essee osaksi kurssin suorituksia halutaan rohkaista opiskelijoita kirjoittamaan taloushallinnosta. Esseen aiheen saa vapaasti valita, kunhan se liittyy jollain tavalla kurssin pääteemoihin. Jotta essee ei jäisi vain yhdeksi irralliseksi suoritukseksi, opiskelijat lukevat myös muiden kirjoittamia esseitä. Yksi lähiopetuskerta käytetään siihen, että esseistä ja niiden aiheuttamista oivalluksista keskustellaan dialogin muodossa (ks. liite 11).

6.3 Aikataulu

Money in Business -kurssin suunniteltiin koostuvan 12 lähiopetuskerrasta (ks. liite 11), joihin osallistuminen on vaatimus kurssin suorittamiselle. Yhteistoiminnallisen oppimisen (tai tiimioppimisen) sekä dialogin hyödyntäminen kurssilla edellyttää opiskelijoilta aktiivista läsnäoloa. Opiskelijoille, jotka eivät maailmanlaajuisen koronatilanteen vuoksi pääse matkustamaan Suomeen ennen kurssin alkamista, tarjotaan tarvittaessa muita mahdollisuuksia kurssin suorittamiseksi.

Kurssi alkaa ensimmäisellä lähiopetuskerralla 3.9.2020 (ks. liite 11). Kurssin alussa opiskelijoiden tehtävänä on pohtia, millaisia asioita he haluavat kurssin aikana oppia. Opiskelijoiden toiveita verrataan kurssin sisältöihin, joita muokataan tarvittaessa vastaamaan opiskelijoiden tarpeita. Näin opiskelijat saavat vaikuttaa kurssin opetussisältöihin. Kurssin alussa laaditaan yhdessä opiskelijoiden kanssa aikataulu ryhmissä valmisteltavia alustuksia varten. Alustusten aihevaihtoehdot on listattu etukäteen, mutta opiskelijat saavat itsenäisesti jakautua ryhmiin ja jakaa aihealueet ryhmien kesken (ks. liite 11).

Noin kurssin puolivälissä kurssin lähiopetus on tauolla syysloman opetuksettoman viikon vuoksi. Ennen opetuksetonta viikkoa käydään dialogin avulla yhdessä opiskelijoiden kanssa kurssin välimotorola, jonka tarkoituksena on arvioida, miten kurssi on toistaiseksi onnistunut. Näin opiskelijat voivat antaa palautetta kurssista. Palautteen perusteella opetusjärjestelyjä voidaan vielä tarpeen vaatiessa muokata kurssin loppuosaa varten. Kurssin viimeisellä lähiopetuskerralla pidetään lopuksi motorola (ks. luku 2.2.3) koko kurssista. Tuolloin kerätty palaute on tallennettava, jotta sitä voidaan hyödyntää seuraavan vuoden kurssia suunniteltaessa. Lopullista motorolaa ei opinnäytetyön aikataulun vuoksi käsitellä tässä opinnäytetyössä (ks. luku 6.4).

Kurssin viimeinen lähiopetuskerta järjestetään 3.12.2020 (ks. liite 11). Lähiopetuksen, esseiden, ryhmässä tehtävän alustuksen sekä itsenäisen opiskelun ja kotehtävien lisäksi kurssiin sisältyy itsenäisesti tehtävä lopputyö (ks. liite 10), joka palautetaan 10.12.2020 mennessä. Lopputyö on portfolio, jonka avulla opiskelija osoittaa osaamisensa ja reflektoi oppimistaan.

6.4 Arviointi

Money in Business -opintojakso arvioidaan numeroarvosanoin asteikolla 1-5. Yleisesti ottaen numeerinen arviointi ei ole tiimioppimisessa relevanttia (Koskiranta & Mäkelä 2019, 29), mutta Proakatemiolla perus- ja ammattiopinnot sekä esimerkiksi opinnäytetyö arvioidaan poikkeuksellisesti numeroarvosanoin. Kuten edellä todettiin, Proakatemiolla pyritään sen sijaan syvällisempään arviointiin, jossa kannustetaan opiskelijaa itse arvioimaan omaa osaamistaan. Tähän pohjautuen Money in Business -opintojakson arvioinnissa painotetaan erityisesti aktiivista osallistumista opetukseen. Kurssin lopputyön eli portfolion tarkoituksena on ennen kaikkea se, että opiskelija oppii itse arvioimaan ja suuntaamaan omaa oppimistaan.

Ryhmäkeskustelussa opiskelijat pitivät tärkeänä sitä, että kurssin aikana reflektoidaan omaa oppimista eli pohditaan, mitä on jo opittu ja mitä olisi hyvä oppia seuraavaksi. Kyselylomakkeella taas yksi vastaaja ehdotti lähtötasotestin tekemistä kurssin alussa, jotta opiskelijoiden taitotaso saataisiin selville ja opetusta voitaisiin suunnata yksilöllisemmin. Näiden ehdotusten pohjalta luotiin itsearviointilomake (ks. liite 13), jonka opiskelijat täyttävät itsenäisesti Money in Business -opintojakson alussa.

Kurssin puolivälissä opiskelijoiden täyttämiin itsearviointeihin palataan, ja niiden aiheuttamista oivalluksista käydään dialogia. Samoin kurssin lopussa motorolan yhteydessä opiskelijat saavat lomakkeet tutkittavakseen. Itsearviointin sisällyttämisellä kurssin ohjelmaan pyritään rohkaisemaan opiskelijoita oman oppimisen suuntaamiseen. Kun reflektointi on jatkuvaa, myös portfolion vaiheittainen työstäminen on luonnollinen osa kurssia.

Money in Business -opintojakson arviointikriteerit esitetään liitteessä 3. Keväällä 2020 laadittuihin alustaviin arviointikriteereihin lisättiin vielä määritelmä hylätylle suoritukselle. Kuten liitteestä 3 käy ilmi, vastaava määritelmä löytyy Taloudellinen ajattelu -kurssin arviointikriteereistä. Hylätyn suorituksen määritelmä helpottaa opettajan arviointityötä, mutta tuo selkeyttä arviointiin myös opiskelijan näkökul-

masta. Kun hylätty suoritus on kuvattu erikseen, opiskelija ymmärtää arviointikriteereihin tutustuttuaan, mitä häneltä vaaditaan, jotta kurssi on suoritettu hyväksytysti.

Koska budjetointi on yksi kurssin pääteemoista, aihe lisättiin arviointikriteerien tyydyttävän arvosanan määritelmään. Lisätty lause on merkitty liitteeseen 3 tähdellä (*). Alustavissa arviointikriteereissä budjetointi mainittiin vain hyvän ja kiitetävän arvosanan kohdalla. Koska budjetointi kuitenkin on yksi kurssin pääteemoista, on olennaista, että tyydyttävän arvosanan saadakseen opiskelija osaa laatia jonkinlaisen budjetin omalle yritykselleen (ks. liite 3).

Maailmanlaajuinen koronatilanne voi vaikuttaa joidenkin opiskelijoiden mahdollisuuteen osallistua lähiopetukseen, sillä sairastuessa on suositeltavaa, että opiskelija käy testissä koronaviruksen varalta ennen kuin osallistuu lähiopetukseen. Tällaisissa tilanteissa opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus osallistua opetukseen etänä, ja arvioinnissa huomioidaan se, että fyysinen läsnäolo ei ole vaatimus kurssin suorittamiselle. Myös mahdollisen etäopiskelun suhteen aktiivinen osallistuminen opetukseen on kuitenkin edellytys kurssin suorittamiselle.

6.5 Toteutussuunnitelma käytäntöön

Opintojakson opetus käynnistyi suunnitelmien mukaan lähiopetuksella 3.9.2020, ja kurssille osallistui 14 opiskelijaa. Tässä opinnäytetyössä käsitellään kurssin opetusta 8.10.2020 asti, vaikka kurssin opetus jatkuu vielä 3.12.2020 saakka. Opetuksesta kerätään palautetta kurssin viimeisellä lähiopetuskerralla 3.12.2020, jotta tulevia opintojaksototeutuksia voidaan kehittää oikeaan suuntaan. Näitä palautteita ei kuitenkaan opinnäytetyön aikataulun vuoksi sisällytetä tähän opinnäytetyöhön. Tässä opinnäytetyössä keskitytään siis opiskelijapalautteen osalta 8.10.2020 kerättyyn välipalautteeseen.

Opetus sujui pääosin suunnitelmien mukaan 8.10.2020 asti. Opetus voitiin turvallisuuohjeita noudattaen järjestää lähiopetuksena maailmanlaajuisesta koronatilanteesta huolimatta. Kuten edellä todettiin, opetuksen tilaksi ehdotettiin ryhmäkeskustelussa vaihtelevaa ympäristöä. Sekä maailmanlaajuinen koronatilanne

että yllättävät sattumat tuottivat kuitenkin haasteita vaihtelevan oppimisympäristön järjestämiseksi. Esimerkiksi Tribe Tampere ry:n tilojen varaaminen opintojakson opetusta varten ei onnistunut yhdistyksen muuton vuoksi. Myös monet muut yleiset tilat pidettiin suljettuina koronatilanteen vuoksi. Tästä syystä Money in Business -kurssin opetus järjestettiin pääosin TAMKin Proakatemia sekä Kuntokadun tiloissa.

Opintojakson aikataulu säilyi pääosin samana kuin alun perin oli suunniteltu. Joidenkin lähiopetuskertojen aiheita ja opetusvastuita vaihdettiin opettajien omien aikataulujen vuoksi, mutta muuten aikataulut pysyivät alkuperäisinä. Esseiden käsittely siirtyi alkuperäisessä aikataulussa myöhemmäksi, jotta molemmat kurssin opettajat pystyivät olemaan paikalla esseitä käsiteltäessä (ks. liite 11). Myös Proakatemia Myyntipäivien aikataulujen tarkentuminen vaikutti kurssin aikatauluun niin, että yksi lähiopetuskerta (vk 44) jouduttiin perumaan (ks. liite 11). Lähiopetuskertoja oli siis lopulta kurssilla 11.

6.5.1 Opetusjärjestelyt ja -menetelmät

Kurssin lähiopetuskerrat käynnistyivät check in -kierroksella (ks. luku 2.2), jonka aiheena oli tavallisesti edeltävällä viikolla annettu ennakkotehtävä tai jokin ajan-kohtainen aihe. Opiskelijoiden tehtävänä saattoi olla esimerkiksi lukea artikkeli tai tutustua jonkin yrityksen tilinpäätökseen. Silloin, kun aikatauluun oli merkitty opiskelijaryhmän toteuttama alustus, opiskelijat olivat itse näin halutessaan vastuussa myös check in -kierroksen järjestämisestä.

Opiskelijoiden pitäessä alustustaan he olivat itse vastuussa siitä, miten aihe opetettaisiin muille opiskelijoille. Lähiopetuskerrat olivat noin neljän tunnin mittaisia pajatilanteita, ja opiskelijat saivat käyttää alustukseen enintään 1,5 tuntia opetuksen alusta. Alustuksen aikana opettaja pyrki pysymään taka-alalla ja osallistui keskusteluun ainoastaan silloin, kun opiskelijoilla oli kysymyksiä. Alustuksen jälkeen pidettiin tauko, ja tauon jälkeen muut opiskelijat antoivat alustuksen vetäjälle palautetta. Tämän jälkeen opetus jatkui saman aiheen parissa opettajan laatiman suunnitelman mukaan.

Lähiopetuskerran päätteeksi käytiin check out -kierros (ks. luku 2.2), jonka aikana opiskelijat jakoivat yhdessä keskustelemalla, mitä olivat oppineet ja mitä opetuksesta oli jäänyt mieleen. Check out -kierroksella saatettiin jakaa myös ajatuksia siitä, olivatko opiskelijoiden ennako-oletukset käsiteltävää aihetta kohtaan muuttuneet päivän aikana.

Kurssilla hyödynnettiin monipuolisesti erilaisia opetusmenetelmiä. Taloushallinnon termeihin tutustuttiin yhdistelemällä termeihin liittyviä sanoja ja näiden selityksiä sekä pelaamalla termeihin liittyvää sananselityspeliä (alias). Budjetoinnin yhteydessä haastateltiin aiempien vuosikurssien opiskelijoita ja laadittiin pienryhmissä omia budjetteja. Hinnoittelua opiskeltiin kiertämällä pienryhmissä erilaisia tehtävärasteja, jotka oli sijoitettu Proakatemiaan tiloihin.

Tuloslaskelmaan ja taseeseen tutustuttiin hyödyntämällä toisen Proakatemialla perustetun osuuskunnan tuloslaskelmaa ja tasetta. Samassa yhteydessä aiemman vuosikurssin opiskelijat tulivat jakamaan omia vinkkejään osuuskunnan talouden hallintaan. Sekä tilinpäätösdokumentteihin että verotukseen opiskelijat perehtyivät selvittämällä pienryhmissä vastauksia opettajan laatimiin kysymyksiin. Lisäksi opiskelijoiden toteuttamat alustukset pitivät (8.10. mennessä) sisälleen keskustelua, luennointia, ryhmätehtäviä ja kilpailuja.

6.5.2 Opetuksen haasteet

Money in Business -opintojakson opetus pohjautui dialogiin ja yhteistoiminnalliseen oppimiseen. Kuten edellä todettiin (ks. luku 2.2.2), dialogi ei ole vain ”parempaa keskustelua”. Kyetäkseen laadukkaaseen dialogiin sekä yksilön että ryhmän on hallittava neljä eri taitoa: kuuntele, kunnioita, odota ja puhu suoraan (Isaacs 1999, 36).

Money in Business -kurssin alkaessa opiskelijat opettelivat vasta tuntemaan toisiaan ja toimimaan yhdessä tiiminä. Opiskelijat eivät vielä kurssin alkaessa hallinneet dialogitaitoja, eikä heiltä voinut sitä olettaakaan. Ryhmä ei ollut vielä hitsautunut yhteen, eikä tiimissä vallinnut vielä **psykologisen turvallisuuden ilmapiiiri** (ks. luku 2.2.1). Havainnoidessani opiskelijoiden keskustelua huomasin, että

dialogi ei vielä kulkenut luontevasti niin, että ryhmällä olisi yhteinen tavoite päästä aiheessa syvemmälle.

Aiheen eteenpäin viemisen sijaan keskustelu rakentui usein niin, että jokainen sai vuorotellen sanoa oman mielipiteensä. Esimerkiksi check in- ja check out -kierroksilla seuraavana vuorossa ei yleensä ollut se, jolla oli sanottavaa vaan se, joka sattui istumaan järjestyksessä seuraavana. Dialogin haasteellisuus näkyi myös siinä, etteivät kaikki osanneet vielä arvioida, olisiko oma kommentti keskustelun kannalta olennainen tai veisikö se keskustelua eteenpäin.

Koska opintojen ensimmäisen syksyn aikana dialogitaitoja ryhdytään vasta harjoittelemaan, dialogin ohjaaminen vaatii opettajalta paljon valmennusosaamista. Samoin opettajan palautteen antamisen ja vastaanottamisen taidot ovat tärkeässä asemassa, kun asioita käsitellään yhdessä keskustelemalla. On tärkeää muistaa juhlistaa onnistumisia, mutta toisaalta myös palautteen ja oman esimerkin avulla ohjata vasta aloittaneita opiskelijoita Proakatemia-arvojen mukaiseen käyttäytymiseen.

Proakatemia-opintojen alkaessa opiskelijat joutuvat sisäistämään yhteisön säännöt, opettelemaan usein aikaisempaa omatoimisempaan tekemiseen ja lisäksi sovittamaan nämä yhteen. Kurssin alkaessa käytiin useaan otteeseen keskustelua läsnäolon tärkeydestä, sillä opiskelijat saattoivat esimerkiksi valita omatoimisesti osallistuvansa opetukseen etänä. Läsnäololla on kurssin suorittamisen kannalta suuri painoarvo, koska dialogin hyödyntäminen opetuksessa edellyttää opiskelijoilta aktiivista läsnäoloa. Toisaalta kurssilla ei myöskään voitu hyödyntää liian tiukkaa poissaolokiintiötä, koska koronatilanteen vuoksi opiskelijan oli voitava jäädä kotiin pienimpienkin oireiden ilmaantuessa.

Läsnäoloseurannan lisäksi kurssin opettajalta vaadittiin joustavuutta myös opetuksen suunnittelussa. Kuten edellä todettiin, opiskelijoiden toteuttamille alustuksille ei annettu aikarajaksi muuta kuin 1,5 tunnin maksimikesto. Opetuksen suunnittelu olikin välillä haastavaa, koska etukäteen ei voinut tietää, käyttäisivätkö opiskelijat tuon koko ajan vai kestäisikö alustus vähemmän aikaa. Opiskelijoiden alustukset saattoivat myös venyä, ja opiskelijat saattoivat pyytää kesken alustuksen lisäaikaa. Opettajalta vaadittiin suunnittelun suhteen paljon joustavuutta, ja

opetus tuli pystyä suunnittelemaan opiskelijoiden ajankäytön mukaan. Tämä oli kuitenkin mielestäni myös hyvä asia, sillä näin opettajan tekemät suunnitelmat eivät olleet opetuksen keskiössä vaan olennaista oli se, mitä opiskelijat itse saivat aikaan.

6.6 Kertaus ja opiskelijapalaute

Opetuksetonta viikkoa edeltävä lähiopetuskerta (8.10.2020) käytettiin kertaamiseen, itsearviointiin ja palautteen keräämiseen (ks. liite 11). Paikalla oli tuolloin 13 opiskelijaa, joista kaksi osallistui opetukseen etänä. Kyseinen päivä oli samalla kurssiin sisältyvän esseiden viimeinen palautuspäivä, joten opetus aloitettiin check in -kierroksella, jonka aikana opiskelijat jakoivat ajatuksiaan esseiden kirjoittamisesta.

Money in Business -kurssille laadittu essee oli opiskelijoiden ensimmäinen essee Proakatemian opintojen aikana. Opiskelijoiden tehtävänä oli lukea rahaan tai taloushallintoon liittyvä kirja, ja kirjoittaa lukemansa pohjalta essee. Esseiden ohjeistuksessa korostettiin sitä, että opiskelijat toisivat esille omia ajatuksiaan sen sijaan että referoisivat lukemaansa. Tämä oli monelle uusi tapa kirjoittaa, ja osa oli jopa yllättynyt siitä, että heidän omat ajatuksensa voisivat kiinnostaa enemmän kuin kirjailijan.

Toisille kirjoittaminen oli varsin mielekästä, toisille taas ei niinkään. Opiskelijat olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että esseiden kirjoittaminen oli nyt erilaista kuin aikaisemmin koulussa, koska kirjoittamiselle ei annettu nyt juurikaan rajoja. Esimerkiksi esseiden rakenteesta ei annettu mitään tiettyä ohjeistusta. Osa piti tätä vapauttavana, mutta jotkut kokivat toisaalta haasteena sen, ettei kirjoittaessaan ollut ihan täysin varma, kenelle kirjoittaa tai mitä lukijalta pitäisi odottaa. Jotkut kokivat myös haastavaksi sen, että essee kirjoitettiin englanniksi, eikä omalla äidinkielellä.

Esseisiin liittyvän check in -kierroksen jälkeen opiskelijat kertoivat kurssilla tähän asti oppimaansa. Opiskelijat saivat tehtäväkseen laatia pienryhmissä fläppitaulupaperille ohjeet aloittavalle yrittäjälle. Ohjeistus tuli laatia sen pohjalta, mitä

opiskelijat kokivat tähän mennessä oppineensa. Opiskelijoita kehoitettiin keskittymään erityisesti Money in Business -kurssiin, vaikka muillakin opintojaksoilla oppimaansa sai hyödyntää tehtävässä.

Opiskelijat jakaantuivat neljään pienryhmään ja saivat käyttää noin 15 minuuttia ohjeiden laatimiseen. Tämän jälkeen tuotokset esiteltiin muulle ryhmälle ja niistä keskusteltiin yhdessä. Ryhmien tuotokset esitetään liitteessä 13. Huomionarvoista on se, että kaikki ryhmät lähestyivät tehtävää hieman eri näkökulmasta. Ryhmä 1 laati ohjeistuksen yksittäiselle yrittäjälle ja keskittyi yrittäjyyteen (ks. liite 13). Ryhmä 2 taas lähestyi tehtävää Money in Business -kurssin sisältöjen näkökulmasta. Ryhmä 3:n ohjeistuksessa korostuu yksittäisen yrittäjän jaksaminen (ks. liite 13), ja ryhmä 4 keskittyi tutkimaan yrittäjän toimintaympäristöä.

Kun kaikki ohjeistukset oli käsitelty, pidettiin tauko, jonka jälkeen siirryttiin itsearviointiin. Opiskelijat käyttivät ensin hetken itsenäiseen pohdiskeluun, jonka aikana oli tarkoitus kerätä muistiinpanoja siitä, miltä raha ja talous sillä hetkellä aihealueena tuntui. Tämän jälkeen opiskelijat, joilla oli mukanaan ensimmäisellä lähiopetuskerralla täytetty itsearviointi (ks. liite 12) saivat verrata muistiinpanojaan ja pohtia, olivatko ajatukset muuttuneet kurssin aikana. Tämän jälkeen ajatuksia jaettiin ensin pienryhmissä ja sitten koko opetusryhmän kesken.

Kurssin puoliväli vaikutti olevan joillekin opiskelijoille liian varhainen vaihe ajatusten muutosten arviointiin. Osa opiskelijoista, jotka eivät olleet läsnä kurssin ensimmäisellä lähiopetuskerralla, eivät olleet täyttäneet itsearviointia oma-aloitteisesti, joten joidenkin kohdalla näihin ajatuksiin palaaminen oli mahdotonta. Vaikka 8.10.2020 opiskelijoilla oli takanaan jo viisi lähiopetuskertaa, kurssin ensimmäisestä tapaamisesta oli kulunut vasta noin kuukausi. On siis varsin luonnollista, että osa opiskelijoista ei kokenut ajatustensa juurikaan muuttuneen kurssin alun jälkeen.

Keskustelun yhteydessä opiskelijoita muistutettiin kurssin lopputehtävästä eli portfolioista. Opiskelijoita rohkaistiin käyttämään itsearvioinnin yhteydessä tekemiään muistiinpanoja hyväkseen portfolion laatimisessa. Lisäksi opiskelijoille annettiin tarkempia ohjeita portfolion laatimiseksi. Uskon, että itsearviointi palvelikin

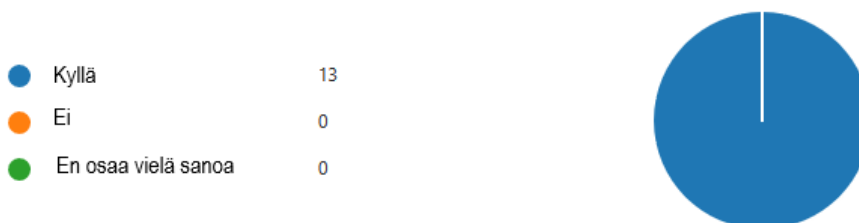
kurssin puolivälissä enemmän sitä tarkoitusta, että opiskelijoita rohkaistaan harjoittamaan itsearviointia myös oma-aloitteisesti, eikä niinkään tarkoitusta selvittää, ovatko opiskelijoiden ajatukset muuttuneet.

6.6.1 Opiskelijapalaute

Itsearviointin jälkeen opiskelijoita pyydettiin täyttämään sähköinen palautelomake, joka esitetään liitteessä 14. Lomakkeen täyttämisen jälkeen kurssin opetussisällöistä ja -menetelmistä keskusteltiin yhdessä. Poissaolijoita pyydettiin täyttämään palautelomake myöhemmin. Kurssin 14 opiskelijasta 13 vastasi lopulta palautelomakkeeseen. Lomakkeella pyrittiin selvittämään, kuinka hyödyllisinä opiskelijat olivat kokeneet kurssin opetussisällöt ja -menetelmät ja miten he kehittäisivät kurssia entistä toimivammaksi.

Palautelomakkeen alussa opiskelijoita pyydettiin arvioimaan, kokivatko he kurssin hyödyttävän heitä itseään tai heidän tulevaa tiimiyrittystä tulevaisuudessa.

Uskon, että tämä kurssi tulee olemaan hyödyksi minulle ja tiimiyrittyselteni tulevaisuudessa.

KUVIO 7. Usko kurssin tarjoamiin hyötyihin tulevaisuudessa

Kuten yllä olevasta kuviosta 7 käy ilmi, kaikki 13 vastaajaa uskoivat Money in Business -kurssin hyödyttävän heitä itseään ja yhteistä tiimiyrittystä tulevaisuudessa. Opiskelijat ovat siis itse ymmärtäneet tai heille on onnistuttu osoittamaan kurssin hyötyarvo (ks. luku 2.4). Tämä oli varsin positiivinen tulos toteutus suunnitelman kannalta, vaikka on myös huomioitava, että opiskelijoiden mielipiteet voivat vielä muuttua kurssin aikana ja sen jälkeen.

Kun opiskelijoilta kysyttiin, mikä kurssissa oli tähän asti ollut kaikkein mielenkiintoisinta (ks. liite 14), opiskelijoiden vastaukset liittyivät opetussisältöihin, -menetelmiin ja -materiaaleihin (ks. kuvio 8 alla).

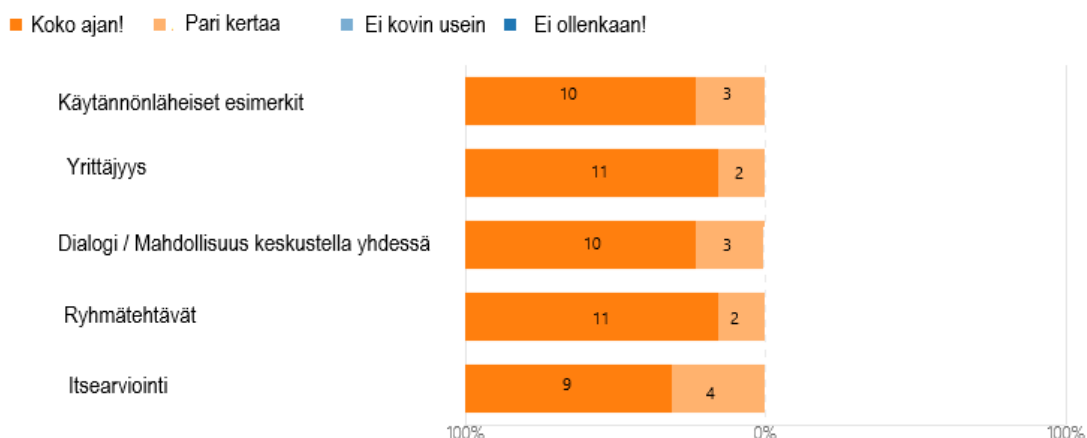

KUVIO 8. Mielenkiintoisinta Money in Business -kurssissa

Kuten kuviosta 8 yllä käy ilmi, opiskelijoiden mielestä erityisen mielenkiintoisia olivat kurssin opetusmenetelmät, sillä suurin osa vastauksista oli yhdistettävissä niihin. Koska palautelomakkeen täyttämiseen mennessä kurssi oli vasta alussa, on mahdollista, että opiskelijat eivät vielä osanneet erotella toisistaan kurssin varsinaisia opetussisältöjä (budjetointi, hinnoittelu, kirjanpito, verotus ja tunnusluvut).

Kun opiskelijoita pyydettiin arvioimaan erilaisten opetusmenetelmien ja teemojen esiintymistä kurssilla, erityisesti yrittäjyys ja ryhmätehtävät näkyivät opiskelijoiden mielestä opetuksessa usein (ks. kuvio 9 alla).

Kuinka usein seuraavat menetelmät ja teemat ovat mielestäsi näkyneet kurssilla?

KUVIO 9. Opetusmenetelmien näkyminen kurssilla

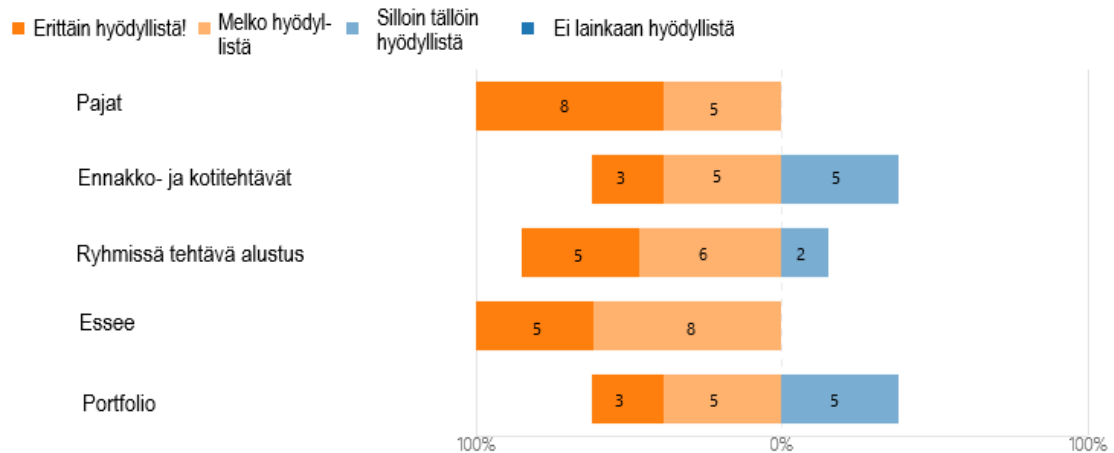
Myös käytännönläheiset esimerkit, dialogi ja itsearviointi näkyivät opiskelijoiden mielestä kurssilla usein (ks. kuvio 9). Kuvion 9 osoittamat tulokset ovat rohkaisevia, sillä kaikkien annettujen vaihtoehtojen toivottiin näkyvän opetuksessa. Itsearviointi näkyi opiskelijoiden mielestä annetuista vaihtoehdoista vähiten, ja on mahdollista, että sen osuus kasvaa vielä kurssin edetessä, kun opiskelijat ryhtyvät kokoamaan portfolioitaan aktiivisemmin.

12 vastaajaa 13:sta kertoi oppineensa omaan lähtötasoonsa nähden uusia asioita kurssin aikana (ks. liite 14). Vaikka suurin osa vastaajista siis oli oppinut uutta, huomionarvoista on, että yksi vastaajista ei kokenut kurssin puoliväliin mennessä oppineensa mitään uutta. Tähän on kiinnitettävä huomiota kurssin toisen puoliskon aikana, ja loppupalautteen yhteydessä tätä on syytä kysyä opiskelijoilta uudestaan.

Edellä mainituista 12 vastaajasta kuusi kertoi myös tarkemmin, mitä he kokivat oppineensa. Näissä vastauksissa toistuu erityisesti taloushallinnon terminologia. Kaksi vastaajaa kertoi kurssin inspiroineen heitä tutustumaan taloushallinnon terminologiaan tarkemmin tai hoitamaan omia talousasioitaan paremmin. Yksi vastaajista kertoi myös ymmärtäneensä, että vaikka talous voi olla vaikeaa, sen ymmärtäminen tai oppiminen ei ole mahdotonta: "[...] even tho these things are complicated they are not impossible" (Vastaaja 9).

Kun opiskelijoilta kysyttiin, millaisia opetusmenetelmiä he pitivät itselleen hyödyllisimpinä, pajat ja essee saivat erityisen paljon kannatusta (ks. kuvio 10 alla).

Kuinka hyödyllisinä pidät seuraavia opetusmenetelmiä oman oppimisesi kannalta?

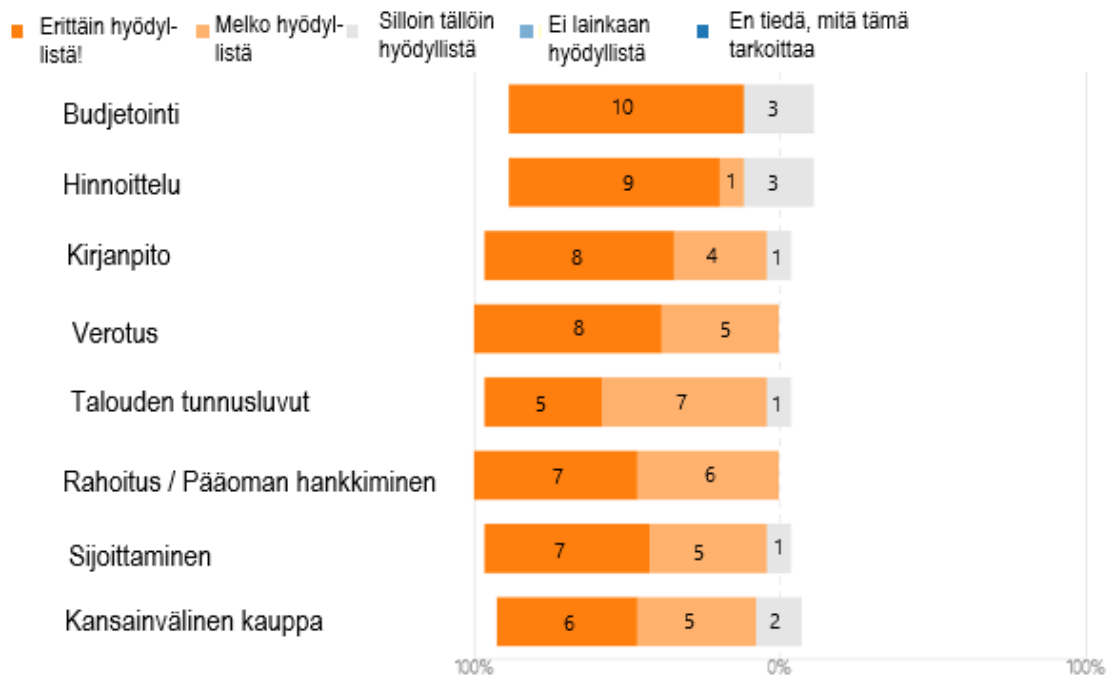

KUVIO 10. Usko opetusmenetelmien tarjoamiin henkilökohtaisiin hyötyihin

Kuten kuviosta 10 yllä käy ilmi, usko portfolion ja ennakkotehtävien tarjoamiin hyötyihin jakoivat opiskelijoiden mielipiteitä annetuista vaihtoehdoista eniten. Portfolion suhteen vastausjakaumaa selittää osittain se, että suurin osa opiskelijoista ei todennäköisesti ollut vielä palautelomaketta täyttäneenä aloittanut portfolion laatimista. Ennakkotehtävien suhteen jakaumaa voi selittää se, että kurssin puoliväliin mennessä opiskelijoilla oli ollut tehtävänänsä hyvin erilaisia ennakkotehtäviä, ja niiden arviointi yhtenä kokonaisuutena voi olla vaikeaa.

Kun opiskelijoita pyydettiin arvioimaan kurssisisältöjen hyötyjä tulevaisuudessa, verotusta ja rahoitusta pidettiin erityisen hyödyllisinä (ks. kuvio 11 alla). Verotus korostui myös Proakatemian opiskelijoiden tarpeita kartoitettaessa, rahoitus sen sijaan ei niinkään (ks. liite 6). On mahdollista, että opintonsa jo aloittaneet ja projekteja jo tehneet opiskelijat olivat jo saaneet käytännön tekemisen kautta kokemusta siitä, miten liiketoimintaan saadaan rahoitusta. Money in Business -kurssin opiskelijoilla ei taas vielä palautelomaketta täytettäessä ollut kokemusta projekteista, joten on loogista, että rahoitus koetaan tulevaisuuden kannalta hyödyllisenä aiheena.

Pohdi tulevia opintojasi ja opintojen jälkeistä elämää. Kuinka hyödyllisinä pidät seuraavia kurssisisältöjä tulevaisuutesi kannalta?

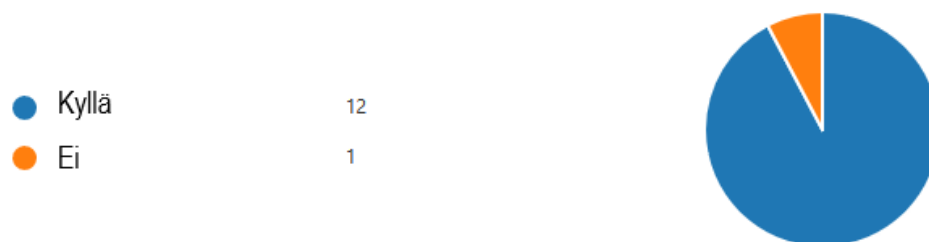

KUVIO 11. Usko kurssisisältöjen tarjoamiin tulevaisuuden hyötyihin

Kuten kuviosta 11 käy ilmi, kaikista kurssisisällöistä uskottiin olevan jonkinlaista hyötyä tulevaisuudessa. Verotuksen ja rahoittamisen korostuminen voi pohjautua esimerkiksi siihen, että opiskelijat pitävät aiheita yrittäjän kannalta erityisen tärkeinä. Palautelomaketta täytettäessä verotus oli myös viimeisin käsiteltävä aihealue, joten se on saattanut myös olla opiskelijoilla kirkkaana muistissa.

Valtaosa Money in Business -kurssin opiskelijoista (12 vastaajaa) uskoi voivansa vaikuttaa halutessaan kurssin sisältöihin (ks. kuvio 12 alla).

Uskon, että minulla on niin halutessani mahdollisuus vaikuttaa kurssisisältöihin.

KUVIO 12. Mahdollisuus vaikuttaa kurssin opetussisältöihin

Kuten kuviosta 12 käy ilmi, yksi kurssin opiskelijoista ei kuitenkaan kokenut, että hänellä on mahdollisuutta vaikuttaa opetussisältöihin. Uskon, että tämän kysymyksen suhteen palautelomakkeessa onkin parantamisen varaa, sillä vastaajalle ei tarjottu tässä yhteydessä mahdollisuutta perustella vastaustaan. On siis vaikea arvioida, onko vastaaja ehdottanut jotakin kurssisisällöksi, joka on jätetty huomiotta vai perustuuko hänen vastauksensa esimerkiksi aikaisempiin kokemuksiin muilta kursseilta. Koska tähän ei voida palautelomakkeen perusteella saada varmuutta, on tärkeää kiinnittää tähän huomioita vielä loppukurssin aikana.

Edellisen kaltainen puute palautelomakkeella pätee myös lomakkeen kysymykseen 8 (ks. liite 14), jossa opiskelijoita pyydettiin arvioimaan, uskoivatko he voitavansa vaikuttaa halutessaan kurssin opetusmenetelmiin. Kuten kuviosta 13 alla käy ilmi, kaksi vastaajaa 13:sta ei kokenut voitavansa vaikuttaa opetusmenetelmiin, mutta tässäkin kysymyksessä vastaajille ei tarjottu mahdollisuutta perustella vastaustaan.

Uskon, että minulla on niin halutessani mahdollisuus vaikuttaa kurssin opetusmenetelmiin.

KUVIO 13. Mahdollisuus vaikuttaa kurssin opetusmenetelmiin

Kuvion 13 osoittama jakauma vastauksissa herättää kysymyksiä siitä, miten opiskelijat ovat kokeneet ryhmissä valmisteltavat alustukset. Alustukset ovat selkeä esimerkki tilanteesta, jossa opiskelijat pääsevät itse kurssin aikana vaikuttamaan siihen, miten heidän oma aiheensa opetetaan. Palautelomaketta täytettäessä vasta kaksi ryhmää oli päässyt pitämään oman alustuksensa (ks. liite 11), joten on mahdollista, että kaikille opiskelijoille ei tuolloin ollut vielä täysin selvää, mitä alustuksia valmisteltaessa tapahtuu. Tähän ei kuitenkaan voida saada varmuutta, koska vastaajat eivät päässeet perustelemaan vastaustaan.

Kun opiskelijoilta kysyttiin, pitivätkö he dialogia sopivana tapana opiskella taloushallintoon liittyviä asioita (ks. liite 14), vastaajat olivat yksimielisiä: kaikki 13 vastaajaa uskoivat dialogin soveltuvan tähän opetusmenetelmäksi. Opiskelijoiden vastauksissa toistui se, että erilaisten taustojen vuoksi opiskelijat saattoivat oppia toisiltaan:

Yes because it helped the team open up and understand everyone's financial background better. We get to be honest and open and share maybe experiences or mistakes made in the past so we can learn as a whole. (Vastaaja 4.)

Maybe before this course I would have thought that no, but now I think I've learned more than ever before. So definitely yes! (Vastaaja 12.)

Osa opiskelijoista on siis kokenut rahasta puhumisen myös tiimihenkeä edistävänä tekijänä, sillä keskustelun avulla osa koki oppineensa paremmin ymmärtämään muiden suhdetta rahaan sekä yleisesti ottaen muiden ajatusmaailmaa. Kurssin opiskelijat tulevat tammikuussa 2021 perustamaan tiimiyrityksen, eikä opiskelijoita jaeta useampaan tiimiin, koska heitä on vain 14. Tästä syystä rahasta puhuminen jo ennen tiimiyrityksen perustamista voi todella edistää tiimihengen kehittymistä. Etenkin jos rahasta voidaan puhua avoimesti.

Palautelomakkeen lopussa opiskelijat saivat kommentoida vapaasti ja antaa esimerkiksi ehdotuksia siitä, mitä kurssin toisella puoliskolla voitaisiin kehittää (ks. liite 14). Viimeiseen kysymykseen vastaaminen oli vapaaehtoista, ja siihen vastasi 9 opiskelijaa 13:sta. Kurssiin liittyvinä kehitysehdotuksina toivottiin esimerkiksi lisää kirjallisuuden tai oppimateriaalin jakamista sekä etäopiskelun tapojen kehittämistä. Oppimateriaalien jakamisesta keskusteltiin myös yhdessä lomakkeen täyttämisen jälkeen.

Etäopiskeluun ei ole kurssin ensimmäisellä puoliskolla kiinnitetty erityistä huomiota, sillä lähiopetus on toistaiseksi voitu järjestää turvallisesti. Opiskelijoilta on poikkeustilanteita lukuun ottamatta vaadittu tulemaan fyysisesti paikalle, sillä läsnäolo on olennainen edellytys laadukkaaseen dialogin onnistumiselle. Sairastuessaan opiskelijat ovat voineet osallistua opetukseen etänä, vaikka muu opetusryhmä olisi fyysisesti paikalla. Kurssin toisen puoliskon aikana on kuitenkin syytä

kiinnittää huomiota siihen, huomioidaanko etäopetukseen osallistuvat esimerkiksi opetusmenetelmien valinnan suhteen riittävän hyvin ja voisiko lähiopetuksen ohella tapahtuva etäopetus olla entistä laadukkaampaa.

6.6.2 Palautekeskustelu (välimotorola)

Kuten edellä todettiin, välimotorolassa käytetään samoja kysymyksiä kuin motorolassa. Kun Money in Business -kurssin opiskelijat olivat täyttäneet opiskelijapalautteen, välimotorolan kysymykset heijastettiin taululle (ks. liite 15), ja niistä käytiin keskustelua yhdessä.

Palautekeskustelussa heijastui erityisesti opiskelijoiden senhetkinen elämäntilanne. Opintojen alkaessa moni muuttaa ensimmäistä kertaa omilleen ja harjoittelee itsenäistymistä myös taloudellisesta näkökulmasta. Rahaan liittyvässä keskustelussa näkyi siis paitsi yrityksen talous, myös oman henkilökohtaisen talouden hallinta sekä mahdolliset haasteet siihen liittyen.

Vastaavasti myös opintojen aloittaminen Proakatemialla oli opiskelijoille ajankohtaista ja aiheutti keskustelua. Opintojen alkuvaiheessa sisäistettävää informaatiota on paljon, ja aika ajoin opiskelu voi siksi tuntua kuormittavalta. Opiskelijat tuntuivat olevan yhtä mieltä siitä, että kuormittavuus vaihtelee opintojen alkaessa paljon viikoittain ja että eri opintojaksoihin liittyvillä tehtävillä on tapana kasautua. Välillä tulee eteen viikkoja, jolloin tekemistä ei tunnu löytyvän millään ja välillä viikot taas ovat hyvinkin kiireisiä.

Keskustelussa kävi ilmi, että moni koki oppineensa kurssin aikana paljon erilaisia taloushallintoon liittyviä asioita. Money in Business -opintojakso nähtiin yleisesti ottaen eräänlaisena yleiskatsauksena taloushallintoon, ja monet kertoivat oppineensa perusteet useasta eri aiheesta, vaikka osaamisen syventäminen jäikin pääosin opiskelijan omalle vastuulle. Opiskelijat kertoivat, että kurssin perusteella kukin voisi jälkeenpäin tarkemmin syventyä tarkemmin siihen aiheeseen, josta olisi tarkemmin kiinnostunut. Opiskelijat pitivät tärkeänä sitä, että kurssin perusteella he tietäisivät, millaisiin asioihin heidän on tutustuttava tarkemmin ja miksi, sitten, kun oman yrityksen perustaminen olisi ajankohtaista.

Taloushallinnon käsitteiden hallinta tuotti keskustelun perusteella osalle opiskelijoista jonkin verran haasteita. Käsitteiden ymmärtäminen koettiin vaikeana, koska joidenkin mielestä taloushallinto koettiin yleisesti ottaen vaikeana (tai jopa tylsänä) aiheena. On kuitenkin huomattava, että palautelomakkeella terminologia koettiin yhtenä mielenkiintoisimmista aiheista ja aiheena, josta opiskelijat kokivat myös oppineensa paljon. Lisäksi englanti kurssin opetuskielenä toi omat haasteensa opiskelijoille, joille englanti ei ole kotikieli tai äidinkieli. Haastavien käsitteiden ymmärtäminen omalla äidinkielellä on jo itsessään vaikeaa, saati sitten niiden sisäistäminen vieraalla kielellä.

Niin palautelomakkeella kuin palautekeskustelussakin ilmeni joidenkin opiskelijoiden toive saada käyttöönsä lisää opiskelumateriaalia. Keskustelun aikana kävi ilmi, että opiskelijoilla oli hyvin erilaisia tarpeita materiaalin suhteen. Osa opiskelijoista piti tärkeänä sitä, että he itse tuottavat kurssin edetessä materiaalia kursseille, mutta osa taas kaipasi sitä, että myös kurssin opettajat tarjoaisivat valmiita ehdotuksia esimerkiksi kirjallisuudesta, jonka avulla kurssisisällöistä voisi opiskella lisää.

Välimotorolan aikaan elettiin TAMKin syyslomaa edeltävää viikkoa. Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opinnot olivat siis vielä alkuvaiheessa, mutta omasta mielestäni opiskelijat osasivat tästä huolimatta tarkastella jo tässä vaiheessa esimerkiksi opintojen tarjoamia hyötyjä melko laajasti. On kuitenkin huomattava, että opiskelijoiden saattoi myös olla vaikeaa muodostaa selkeää kokonaiskuvaa juuriksi, että opinnot olivat vasta alkuvaiheessa.

Huomionarvoista on myös se, että vaikka lähes kaikki kurssin opiskelijat yhtä lukuun ottamatta täyttivät palautelomakkeen ja osallistuivat palautekeskusteluun, palautetta saatiin yhteensä vain 13 opiskelijalta. Otanta on siis melko pieni, eikä tulosten perusteella voida tehdä laajoja yleistyksiä toteutussuunnitelman onnistumisesta. Selkeämpiä tuloksia voidaan saada vasta usean vuoden kuluttua, kun useamman vuosikurssin opiskelijat ovat osallistuneet Money in Business -kursseille ja ensimmäiset opiskelijat ovat ehtineet reflektoida syvällisemmin opintojen aikana oppimaansa.

7 POHDINTA

Tässä opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään

1. miten TAMKin yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelman taloushallinnon opetusta tulisi kehittää, jotta opetus vastaisi entistä paremmin opiskelijoiden tarpeisiin
2. sopiiko yhteistoiminnallinen oppiminen hyödynnettäväksi TAMK Proakatemian taloushallinnon opetuksessa.

Kyselytutkimuksen ja ryhmäkeskustelun perusteella voidaan todeta, että yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelman taloushallinnon opetuksessa on kehitettävää. Vaikka Proakatemian opiskelijat pitivät taloushallinnon opintojaksoja tärkeinä oman koulutuksensa kannalta, Taloudellinen ajattelu -kurssin hyödyt eivät olleet vielä kirkastuneet valtaosalle opiskelijoista. Opettajan tärkein tehtävä on auttaa opiskelijaa löytämään tehtävän hyötyarvo, jotta opiskelija motivoituu ohjaamaan itse omaa oppimistaan. Opiskelijoiden tarpeiden ymmärtäminen on tässä tärkeässä roolissa.

Kyselytutkimus osoitti, että Proakatemian opiskelijoiden tarpeissa korostuvat etenkin mahdollisuus yhdistää opiskeltava aines yrittäjyyteen ja käytännön tekemiseen. Lisäksi opiskelijat pitivät tärkeänä sitä, että opiskeltavasta aiheesta keskustellaan muiden kanssa. Proakatemian taloushallinnon opetusta tulisi siis kehittää ottamalla nämä edellä mainitut tarpeet huomioon. Yhteistoiminnallinen oppiminen tarjoaa mahdollisuuden järjestää taloushallinnon opetus niin, että opiskelijoiden tarpeita kuullaan ja ne huomioidaan.

Kyselyn ja ryhmäkeskustelun pohjalta yhteistoiminnallisen oppimisen soveltuvuutta taloushallinnon opetukseen testattiin luomalla Money in Business -opintojaksolle toteutussuunnitelma. Toteutussuunnitelman toimivuutta arvioitiin kurssin puolivälissä. Arvioinnissa hyödynnettiin opiskelijoilta kerättyä palautetta ja opettajan omia havaintoja kurssilta. Sekä opettajan että Money in Business -kurssin opiskelijoiden mielestä dialogi ja yhteistoiminnallinen oppiminen soveltuvat opetusmenetelmiksi taloushallinnon opetukseen.

Vaikka yhteistoiminnallinen oppiminen soveltuu TAMK Proakatemian taloushallinnon opetukseen, opettajalta vaaditaan laajaa perehtymistä aiheeseen. Kuten edellä todettiin, ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat eivät välttämättä hallitse laadukkaan dialogin periaatteita, mikä voi tuoda mukanaan esteitä ryhmätyöskentelylle. Esimerkiksi pitkät hiljaiset hetket tai se, että yksittäinen opiskelija dominoi keskustelua, voivat aiheuttaa esteitä ryhmätyöskentelylle (ks. luku 2.2). Opettajana kiinnitin tällaisiin tilanteisiin huomiota myös Money in Business -kursilla. Tällaisissa tilanteissa opettajan ammattitaito ja kyky ohjata dialogia oikeaan suuntaan nousevat erityisen tärkeään asemaan.

Opiskelijapalautteen pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että Money in Business -kurssilla ryhmätyöskentely toi opiskeluun huomattavasti enemmän etuja kuin esteitä. Vaikka opiskelijapalautteeseen vastasi vain 13 opiskelijaa, kyse oli lähes kaikista kurssin opiskelijoista ja palaute oli pääosin positiivista. Ryhmätyöskentelyn myötä oppiminen syvenee ja rikastuu, kun opiskelijat saavat vastakaikua omille ajatuksilleen. Alustusten myötä opiskelijat saivat vaikuttaa opetukseen ja myös alustusten aikataulusta sovittiin yhdessä opiskelijoiden kanssa. Kuten edellä todettiin, pienemmässä ryhmässä työskentely on joustavaa eikä niin sidottua aikatauluihin kuin kenties suuremmassa ryhmässä (ks. luku 2.2).

Yhteistoiminnallinen oppiminen soveltuukin juuri 10-20 opiskelijan keskisuurille ryhmille, joissa on mahdollista luoda vuorovaikutuksellinen ilmapiiri ja opiskeluryhmä, jonka jäseniä yhdistää yhteinen tavoite. Mikäli Proakatemian englanninkielinen tutkinto-ohjelma kasvaa tulevaisuudessa niin, että opintoihin valitaan kerralla enemmän kuin 20 opiskelijaa, onkin harkittava uudelleen, onko yhteistoiminnallinen oppiminen tuolloin oikea lähestymistapa taloushallinnon opintojen järjestämiseksi.

Opinnäytetyö onnistui kokonaisuudessaan hyvin, sillä tutkimus ja toteutussuunnitelman testaaminen tarjosivat vastauksia tutkimuskysymyksiin. Kyselytutkimukseen, jolla kartoitettiin opiskelijoiden tarpeita, saatiin todella kattavasti vastauksia. Kuten edellä todettiin, vain 14 kohderyhmään kuuluvaa opiskelijaa ei vastannut kyselyyn. Myös ryhmäkeskustelu saatiin toteutettua onnistuneesti, vaikka koronatilanteen vuoksi keskustelu jouduttiin toteuttamaan etänä.

Money in Business -kurssin puolivälissä kerätty opiskelijapalaute osoitti, että opetuksessa on edelleen kehityskohteita. Vaikka opiskelijat olivat pääosin tyytyväisiä opetukseen, kurssin toisen puoliskon aikana on vielä kiinnitettävä huomiota esimerkiksi seuraaviin asioihin:

- kaikki opiskelijat oppivat lähtötasostaan huolimatta uusia asioita kurssin aikana
- opiskelijoilla on tunne siitä, että he voivat halutessaan vaikuttaa kurssin opetussisältöihin
- opiskelijoilla on tunne siitä, että he voivat halutessaan vaikuttaa kurssin opetusmenetelmiin
- opiskelijoille tarjotaan myös kirjallista oppimateriaalia itsenäisen opiskelun tueksi.

Tämän opinnäytetyön valmistuttua Money in Business -kurssin opetus jatkuu vielä joulukuuhun 2020 asti. Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda toteutussuunnitelma, ja todellinen arvio suunnitelman toimivuudesta voidaan tehdä vasta kurssin päätyttyä. Uskon myös, että kurssin lopullisia hyötyjä voidaan tutkia kattavasti vasta myöhemmin, kun useammat opiskelijat ovat suorittaneet kurssin ja ehtineet reflektoida oppimistaan.

Oman oppimisen reflektointi vie aikaa, ja Money in Business -kurssi on vain pieni osa suurempaa kokonaisuutta. Todellinen tiimiyrittäjän osaaminen syntyy opintojen muodostaman kokonaisuuden ja opiskelijan omien valintojen pohjalta. Tämä opinnäytetyö tarjoaa mahdollisuuksia jatkaa aiheen tutkimista kattavammin myös tulevaisuudessa. Esimerkiksi seurantatutkimukset tulevina vuosina voisivat tuottaa lisää tietoa yhteistoiminnallisen oppimisen soveltamisesta taloushallinnon opetukseen. Työ yhteistoiminnallisen oppimisen saralla on siis vielä kesken, ja lisää tutkimusta tarvitaan. Vain kokeilemalla rohkeasti uusia asioita voimme tehdä oppimisesta entistäkin innostavampaa!

LÄHTEET

Aaltonen, T. 2017. Katetuottolaskenta. Osaava yrittäjä. Luettu 24.10.2020. <http://www.tieto.osaavayrittaja.fi/katetuottolaskenta>

Alma Talent Oy 2020. Käyttöpääoma ja käyttöpääoma-%. Luettu 12.7.2020. <https://www.almatalent.fi/tietopalvelut/tunnuslukuopas/tehokkuus/kayttopaaoma-ja-kayttopaaoma-prosenti>

Ikäheimo, S., Laitinen, E., Laitinen, T. & Puttonen, V. 2014. Yrityksen taloushallinto tänään. Vaasa: Vaasan yritysinformaatio Oy.

Isaacs, W. 1999. Dialogue and the art of thinking together – A pioneering approach to communicating in business and in life. New York: Doubleday.

Jyväskylän yliopisto 2016. Teemoittelu. Luettu 8.4.2020. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>

Järvenoja, H., Kurki, K. & Järvelä, S. 2018. Motivoidutaan yhdessä. Teoksessa Salmela-Aro, K. (toim.) Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-Kustannus, 141-159.

Koppinen, M-L. & Pollari, J. 1993. Yhteistoiminnallinen oppiminen – tie tuloksiin. Opetus 2000. Helsinki: WSOY.

Koskiranta, T. & Mäkelä, J. (toim.) 2019. Proakatemia – Laatupoikkeamasta esikuvaksi. TAMK Proakatemia -julkaisu. Tampere: Omakustanne. Eräsalon kirjapaino Oy.

Kouzes, J. & Posner, B. 2014. The five practices of exemplary leadership. San Francisco, Kalifornia: The Leadership Challenge.

Kätkänaho, H. 2008. Tradenomien jalanjäljillä – Haaga Instituutin ammattikorkeakoulusta sijoittuminen. Kasvatustieteiden laitos. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Lamassaari, J. 2020. Alv-alaraja nousee 15 000 euroon. Mitä muita yrittäjiä koskevia asioita vuoden 2021 budjetissa on? Suomen Yrittäjät. Luettu 24.10.2020 <https://www.yrittajat.fi/uutiset/631878-alv-alaraja-nousee-15-000-euroon-mita-muita-yrittajia-koskevia-asioita-vuoden-2021#d27b33ed>

Lehtinen, S. 2013. Opiskelijoiden kokemuksia laskentatoimen opetuksen sisältö- ja oppimislähtöisyydestä. Johtamiskorkeakoulu. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Lehto, J. & Holopainen, T. (toim.) 2020. Osuuskunnan perustajan opas. Osuustoimintakeskus Pellervo ry. Luettu 12.7.2020. <https://perustajanopas.pellervo.fi/talous-tasapainoon/kassabudjetti/>

- Lindfors, H. 2009. Tilinpäätössuunnittelu käytännönläheisesti. Helsinki: Helsingin seudun kauppakamari.
- Lindfors, H. 2011, Kirjanpito käytännönläheisesti. Hämeenlinna: Helsingin seudun kauppakamari.
- Lindfors, H. & Syvänperä, O. 2010. Pk-yrityksen budjetointi ja raportointi käytännönläheisesti. Helsinki: Helsingin seudun kauppakamari.
- Monte, N. 2017. Tuotteen hinnoittelu. Suomen Talousverkko Oy. Luettu 12.7.2020. <https://www.talousverkko.fi/tuotteen-hinnoittelu/>
- Murto, R. 2014. Taloushallinnon ammattilaisen tulevaisuuden osaamistarpeet. Liiketalouden koulutusohjelma. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Nevalainen, T. 2019. Authentic assesment, evaluation and grading in TAMK Proakatemia. Teoksessa Koskiranta, T. & Mäkelä, J. (toim.) Proakatemia – Laatu poikkeamasta esikuvaksi. TAMK Proakatemia -julkaisu. Tampere: Omakustanne. Eräsalon kirjapaino Oy, 99-108.
- Opetushallitus & Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020. Bachelor's Degree Programme in Entrepreneurship and Team Leadership. Opintopolku. Luettu 22.7.2020. <https://studyinfo.fi/app/#!/korkeakoulu/1.2.246.562.17.595569754610>
- Repo-Kaarento, S. 2009. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja ryhmäopetus. Teoksessa Lindblom-Yläne, S. & Nevgi, A. (toim.) Yliopisto-opettajan käsikirja. WSOYpro Oy, 280-299.
- Summarum Media Oy 2020. Yrityksen taloushallinto. Luettu 19.3.2020. <https://www.summarum.fi/yrityksen-taloushallinto/>
- Taloustutka 2020. Tunnusluvut – Tilinpäätösanalyysi tutuksi. Luettu 12.7.2020. <https://product.taloustutka.fi/tunnusluvut-etusivu/>
- TAMK Proakatemia 2020a. Esseepankki. Luettu 29.8.2020. <https://essee-pankki.proakatemia.fi/>
- TAMK Proakatemia 2020b. Hakijoille. Luettu 22.7.2020. <https://proakatemia.fi/hakijoille/>
- Tampereen ammattikorkeakoulu 2020a. Degree Programme in Entrepreneurship and Team Leadership. Luettu 19.3.2020. <https://opinto-opas-ops.tamk.fi/index.php/en/167/en/193914/20ENTRE/year/2020>
- Tampereen ammattikorkeakoulu 2020b. Yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelma. Luettu 19.3.2020. <https://opinto-opas-ops.tamk.fi/index.php/fi/167/fi/49599/20TIJO/year/2020>
- Tampereen korkeakouluyhteisö 2020a. Entrepreneurship and Team Leadership. Luettu 18.4.2020. <https://www.tuni.fi/en/study-with-us/entrepreneurship-and-team-leadership#expander-trigger--field-degree-study-objectives>

Tampereen korkeakouluyhteisö 2020b. Yrittäjyyden ja tiimijohtamisen tutkinto-ohjelma. Luettu 18.4.2020. <https://www.tuni.fi/fi/tule-opiskelemaan/yrittajyyden-ja-tiimijohtamisen-tutkinto-ohjelma#expander-trigger--field-degree-study-objectives>

Tampereen yliopisto 2019. Kysely- ja haastattelumenetelmät. Liikenteen tutkimuskeskus Verne. Luettu 12.6.2020. <https://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmat/kysely-ja-haastattelumenetelmat/>

Tenhunen, M-L. 2013. Johdon laskentatoimen peruskäsitteet, menetelmät ja tekniikat – osa 2. Tilisanomat. Luettu 12.7.2020. <https://tilisanomat.fi/koulut/johdon-laskentatoimen-koulu-koulut/johdon-laskentatoimen-peruskasitteet-menetelmat-ja-tekniikat>

Vasalampi, K. 2017. Itsemääräämisteoria. Teoksessa Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. (toim.) Mikä meitä liikuttaa – Motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-Kustannus, 54-65.

Verohallinto 2016. Tuloverotus – yritykset ja yhteisöt. Luettu 12.7.2020. <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/tietoa-yritysverotuksesta/tuloverotus/>

Verohallinto 2019. Pienen yrityksen alv – vähäinen liiketoiminta on arvonlisäverotonta. Luettu 12.7.2020. <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/tietoa-yritysverotuksesta/arvonlisaverotus/vahainen-liiketoiminta-on-arvonlisavero/>

Viljaranta, J. 2017. Odotusarvoteoria – Odotusten ja arvostusten vaikutus oppimismotivaatioon. Teoksessa Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. (toim.) Mikä meitä liikuttaa – Motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-Kustannus, 66-79.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Villemson, E. 2016. Tradenomien näkemys taloushallinnon osaamisestaan ja koulutuksen työelämän vastaavuudesta. Finanssi- ja talousasiantuntijan koulutusohjelma. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Wickman-Viitala, T. lehtori. 2020. Haastattelu 14.4.2020. Haastattelija Nieminen, S. Tampere.

Äijälä, P. 2017. Yrityksen tunnusluvut ja taloudellinen terveystilanne yrittäjän apuna. eTasku Solutions Oy. Luettu 12.7.2020. <https://www.etasku.fi/blogi/yrityksen-tunnusluvut/>

LIITTEET

Liite 1. Taloushallinnon opintojakson opetussisällöt (Tampereen ammattikorkeakoulu 2020a; Tampereen ammattikorkeakoulu 2020b)

	Yrittäjyys ja tiimijohtaminen (suomenkielinen tutkinto-ohjelma)	Entrepreneurship and Team Leadership (englannin- kielinen tutkinto-ohjelma)
Opintojakson sisältö	<ol style="list-style-type: none"> 1. Miten yrityksen juokseva kirjanpito toteutetaan ja mitä se sisältää? 2. Miten yrityksen taloudellista tilaa seurataan ja analysoidaan? 3. Miten yrityksen ja sen suoritteiden katetuotto lasketaan ja miten sitä hyödynnetään? 4. Mistä yritys saa pääomaa ja miten se sitoutuu yrityksen toimintaan? 	<ol style="list-style-type: none"> 1. How to follow up and analyze the financial situation of the enterprise? 2. How to calculate the profit margin of the goods and services and how can it be utilized? 3. Where does an enterprise acquire capital and what is its role in business activities? 4. How to develop the processes of an enterprise based on cash management? 5. How to direct business operations through budgeting?

Liite 2. Taloushallinnon opintojakson osaamistavoitteet (Tampereen ammattikorkeakoulu 2020a; Tampereen ammattikorkeakoulu 2020b)

	Yrittäjyys ja tiimijohtaminen (suomenkielinen tutkinto-ohjelma)	Entrepreneurship and Team Leadership (englanninkielinen tutkinto-ohjelma)
Osaamistavoitteet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opiskelija osaa talouden peruskäsitteet. 2. Opiskelija ymmärtää ja osaa laskea taloudellista tilaa kuvaavat keskeisimmät tunnusluvut. 3. Opiskelija hallitsee kate-tuottolaskennan sekä ymmärtää miten käyttöpää-oma sitoutuu yritykseen. 4. Opiskelija osaa peruskirjaukset ja kuukausittaisen viranomaisilmoitukset. 	<p>The student will be able to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. understand and calculate the key figures depicting the financial situation of an enterprise. 2. calculate profit margins and understands the role of operating capital in an enterprise. 3. read and interpret essential information on profit and loss statements and balance sheets to support the development of his/her own enterprise. 4. understand the basic concepts of cash management and its relevance for his/her own business activities. 5. work out a cash budget and a performance budget.

Liite 3. Taloushallinnon opintojakson arviointikriteerit

1 (2)

	Yrittäjyys ja tiimijohtaminen (suomenkielinen tutkinto-ohjelma)	Entrepreneurship and Team Leadership (englanninkielinen tutkinto-ohjelma)
tyytyttävä	Opiskelija tunnistaa talouden peruskäsitteitä auttavasti ja pystyy tukimateriaaliin tukeutuen selittämään ja laskemaan keskeisimmät talouden tunnusluvut. Hän osaa katetuottolaskentaa ja tietää keinoja saada pääomaa yritykseen. Hän pystyy yhdessä muiden kanssa analysoimaan yrityksen taloudellista tilaa, tekemään peruskirjaukset ja viranomaisilmoitukset.	The student is able to recognize basic financial concepts and, with support, explain and calculate the key financial figures. The student can draw up a budget for the enterprise*, calculate profit margins and knows how to acquire capital for the enterprise. The student is able to, together with others, analyse the financial situation of the enterprise.
hyvä	Opiskelija osaa toteuttaa juoksevaa kirjanpitoa ja tunnistaa, mitä se sisältää. Hän tietää, miten yrityksen taloudellista tilaa analysoidaan. Hän osaa katetuottolaskentaa ja pystyy hyödyntämään siitä saamaansa tietoa. Hän tietää, miten yritys voi saada pääomaa ja miten se sitoutuu yrityksen toimintaan.	The student knows how to analyse the financial situation of the enterprise. The student is able to calculate profit margins and utilize the information gained from them. The student knows how to acquire capital and understands its role for the enterprise. The student knows how to follow up on the business operations of the enterprise based on the budget sheet.
kiitettävä	Opiskelija osaa itsenäisesti toteuttaa juoksevaa kirjanpitoa ja pystyy selittämään, mitä se sisältää. Hän osaa analysoida yrityksen taloudellista tilaa teoriassa ja käytännössä. Hän hallitsee katetuottolaskennan ja osaa hyödyntää siitä saamaansa tietoa. Hän tietää, miten yritys voi saada pääomaa ja osaa selittää, miten se sitoutuu yrityksen toimintaan.	The student is able to analyse the financial situation of an enterprise both in theory and in practice. The student masters profit margin calculation and can fully utilize information gained from it. The student knows how to acquire capital for the enterprise and is able to fully explain its role in the business activities. The student is able to work out a cash budget and a performance budget.

	Yrittäjyys ja tiimijohtaminen (suomenkielinen tutkinto- ohjelma)	Entrepreneurship and Team Leadership (englannink- ielinen tutkinto-ohjelma)
Hyväksytty / hylätty	Hylätty, jos opiskelija tietää talouden peruskäsitteet pinta-puolisesti eikä ymmärrä, miten tunnuslukuja tai katetuotolaskuja lasketaan. Hän pystyy tekemään peruskirjauksia ja viranomaisilmoituksia vain ohjatusti.	Failed, if the student isn't able to recognize the basic financial concepts and doesn't understand how to calculate profit margins or the key financial figures. The student isn't able to draw up a budget for the enterprise or analyse the financial situation of the enterprise.*

* = muutos arviointikriteereihin

Proakatemian taloushallinnon opetus

Tässä kyselyssä selvitetään vastaajien kokemuksia yrittäjyyden ja tiimijohtamisen koulutusohjelmaan sisältyvästä Taloudellinen ajattelu -kurssista ja siitä, miten kurssi on vastannut opiskelijoiden tarpeisiin. Tutkimuksessa pyritään selvittämään, millä tavoin opiskelijat ovat voineet hyödyntää kursilla oppimaansa teoriaa käytännössä esimerkiksi opinnoissa tai työelämässä. Kysely on osa Salla Niemisen opinnäytetyötä, jonka tavoitteena on kehittää yrittäjyyden ja tiimijohtamisen koulutusohjelman taloushallinnon opetusta. Vastauksia käsitellään luottamuksellisesti.

* Pakollinen

Taloudellinen ajattelu -kurssi

Tämä kysely on suunnattu opiskelijoille, jotka valmistuvat liiketalouden tradenomeiksi yrittäjyyden ja tiimijohtamisen koulutusohjelmasta ja jotka ovat osallistuneet Taloudellinen ajattelu -kurssille. Seuraavalla kysymyksellä varmistetaan, että kysely tavoittaa oikeat opiskelijat.

1. Olen osallistunut Taloudellinen ajattelu -kurssille, jossa käsiteltiin mm. yrityksen kirjanpitoa. *

- Kyllä
- Ei

Seuraava

Proakatemia taloushallinnon opetus

* Pakollinen

Vastaajien kokemuksia Taloudellinen ajattelu -kurssilta

Tässä osiossa selvitetään, miten tärkeänä vastaajat kokevat talouteen liittyvät kurssit osana opintojaan ja millä tavoin vastaajat ovat hyödyntäneet Taloudellinen ajattelu -kurssilla oppimaansa erilaisissa tilanteissa.

2. Arvioi, kuinka tärkeänä pidät sitä, että opintoihisi kuuluu talouteen liittyviä kursseja. *

- Pidän sitä todella tärkeänä!
- Pidän sitä melko tärkeänä.
- En pidä sitä kovinkaan tärkeänä.
- En pidä sitä lainkaan tärkeänä.

3. Arvioi, millä tavoin ja kuinka usein olet tähän mennessä hyödyntänyt Taloudellinen ajattelu -kurssilla oppimaasi. *

	Todella usein! Ihan jatkuvasti!	Melko usein.	Pari kertaa.	En koskaan.
Olen hyödyntänyt kurssilla oppimaani Proakatemia-projekteissa.	☐	☐	☐	☐
Olen hyödyntänyt kurssilla oppimaani Proakatemia-opintoihin sisältyvissä pajoissa.	☐	☐	☐	☐
Olen hyödyntänyt kurssilla oppimaani Proakatemia-opintoihin sisältyvissä kirjaesseissä.	☐	☐	☐	☐
Olen hyödyntänyt kurssilla oppimaani työssä.	☐	☐	☐	☐
Olen hyödyntänyt kurssilla oppimaani yhdistystoiminnassa.	☐	☐	☐	☐
Olen hyödyntänyt kurssilla oppimaani vapaa-ajalla tai harrastustoiminnassa.	☐	☐	☐	☐

4. Arvioi, kuinka todennäköisesti uskot Taloudellinen ajattelu -kurssilla oppimasi hyödyttävän sinua tulevaisuudessa. *

	Erittäin todennäköistä!	Melko todennäköistä	Ei kovin todennäköistä	Ei lainkaan todennäköistä
Uskon, että tullen hyödyntämään kurssilla oppimaani Proakatemian projekteissa.	☐	☐	☐	☐
Uskon, että tullen hyödyntämään kurssilla oppimaani Proakatemia-opintoihin sisältyvissä pajoissa.	☐	☐	☐	☐
Uskon, että tullen hyödyntämään kurssilla oppimaani Proakatemia-opintoihin sisältyvissä kirjaesseissä.	☐	☐	☐	☐
Uskon, että tullen hyödyntämään kurssilla oppimaani vapaa-ajalla tai harrastustoiminnassa.	☐	☐	☐	☐
Uskon, että tullen hyödyntämään kurssilla oppimaani yhdistystoiminnassa.	☐	☐	☐	☐
Uskon, että tullen hyödyntämään kurssilla oppimaani työelämässä, esim. valmistumisen jälkeen.	☐	☐	☐	☐

5. Millaisia asioita proakatemiaisten Taloudellinen ajattelu -kurssilla tulisi mielestäsi käsitellä, jotta kurssista olisi opiskelijoille mahdollisimman paljon hyötyä? *

Kirjoita vastaus

6. Vapaa sana! Miten muuten kehittäisit Taloudellinen ajattelu -kurssia niin, että se vastaisi entistä paremmin Proakatemian opiskelijoiden tarpeisiin?

Kirjoita vastaus

Edellinen

Seuraava

Proakatemian taloushallinnon opetus

* Pakollinen

Taustatiedot

Tässä osiossa selvitetään vielä lopuksi vastaajien taustatietoja. Taustatietoja kysytään, jotta voidaan selvittää, ovatko vastaukset riippuvaisia tiimistä tai siitä, milloin Taloudellinen ajattelu -kurssi on suoritettu.

7. Tiimiyritykseni Proakatemialla *

- Eventa
- Promisia
- Hurma
- Apaja
- Evision
- Waure
- Revena

8. Suoritin Taloudellinen ajattelu -kurssin vuonna *

- 2016
- 2017
- 2018
- 2019

Edellinen

Seuraava

Proakatemian taloushallinnon opetus

Ryhmäkeskustelu

Tutkimus jatkuu niin, että 10-20 opiskelijaa kutsutaan ryhmäkeskusteluun, jonka tarkoituksena on selvittää, miten Proakatemian opintoihin sisältyvät taloushallinnon kurssit voisivat entistä paremmin tukea opiskelijoiden tarpeita. Ryhmäkeskustelu toteutetaan pajan tyyppisenä keskustelutilaisuutena joko Proakatemian tiloissa tai etänä senhetkisestä maailmantilanteesta riippuen.

9. Kirjoita tähän nimesi ja tiimisi, jos olet kiinnostunut osallistumaan ryhmäkeskusteluun. Ryhmäkeskusteluun kutsuttaviin ollaan yhteydessä kyselyn sulkeutumisen jälkeen.

Vastaajat, jotka eivät kuulu tutkimuksen kohderyhmään ja vastaavat ensimmäiseen kysymykseen "ei", ohjataan suoraan seuraavaan kysymykseen:

Proakatemian taloushallinnon opetus

Erilaisia suoritustapoja

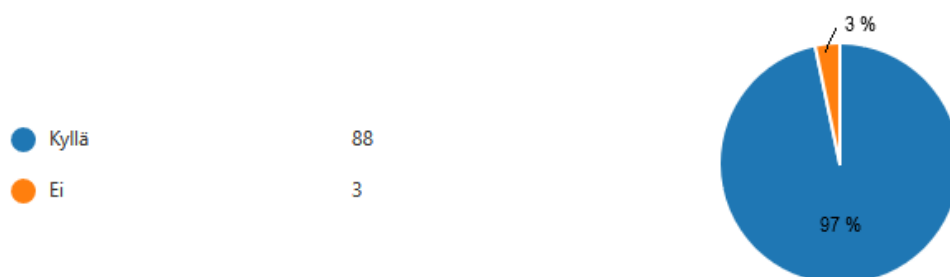
Koska vastasit, että et ole osallistunut Taloudellinen ajattelu -kurssille, pyydän sinua antamaan lisätietoja, jotta tutkimuksessa saadaan mahdollisimman kattava kuva erilaisista kurssin suoritustavoista. Seuraavan kysymyksen jälkeen kysely päättyy sinun osaltasi tähän.

2. Miksi et osallistunut Taloudellinen ajattelu -kurssille?

- Suoritin kurssin hyväksilukemalla vanhoja opintoja tai aikaisempaa osaamista
- Suoritin kurssin itsenäisesti
- Aion suorittaa / hyväksilukea kurssin myöhemmin opintojeni aikana
- Siirryin Proakatemialle toisesta tutkinto-ohjelmasta
-

Liite 5. Vastaukset kyselylomakkeen kysymyksiin 1, 2 ja 8

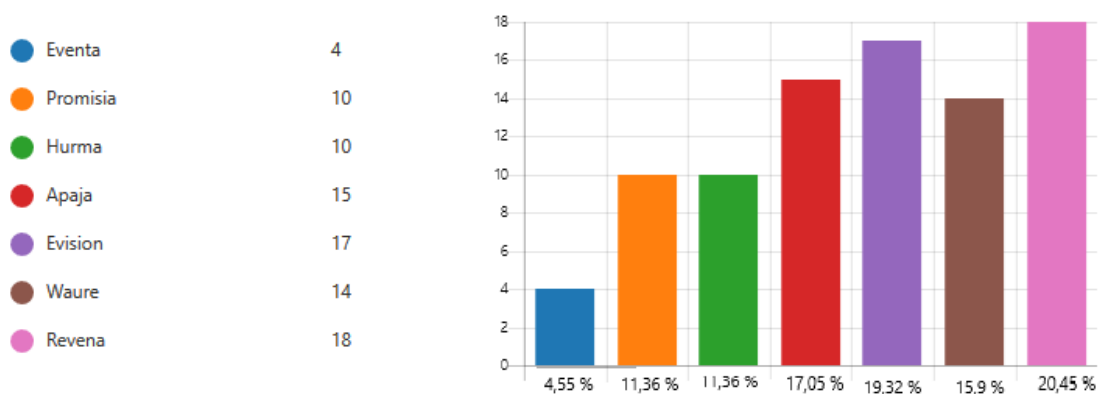
Olen osallistunut Taloudellinen ajattelu -kurssille, jossa käsiteltiin mm. yrityksen kirjanpitoa.

Miksi et osallistunut Taloudellinen ajattelu -kurssille?

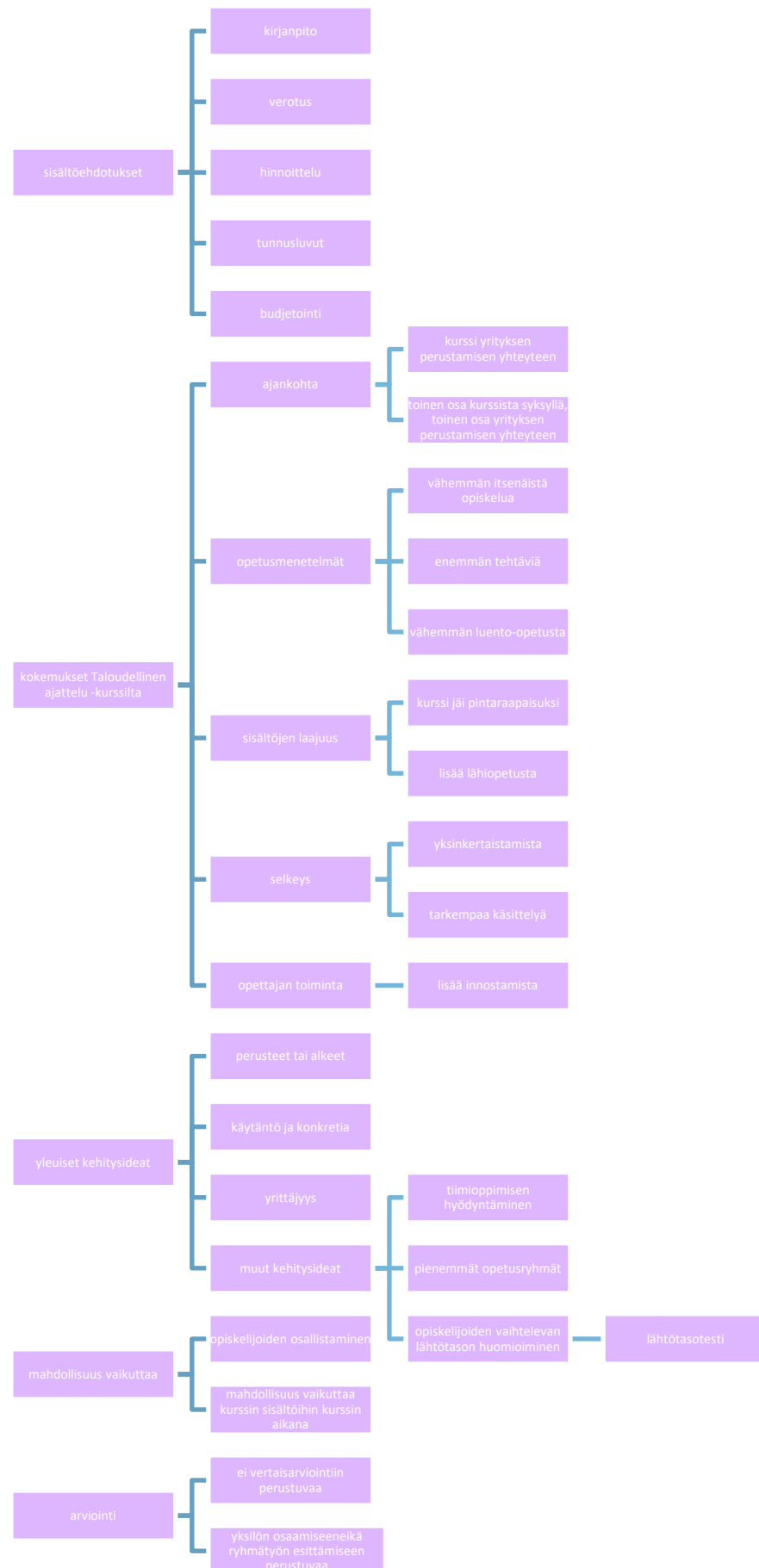
Tiimiyhtymäni Proakatemiassa

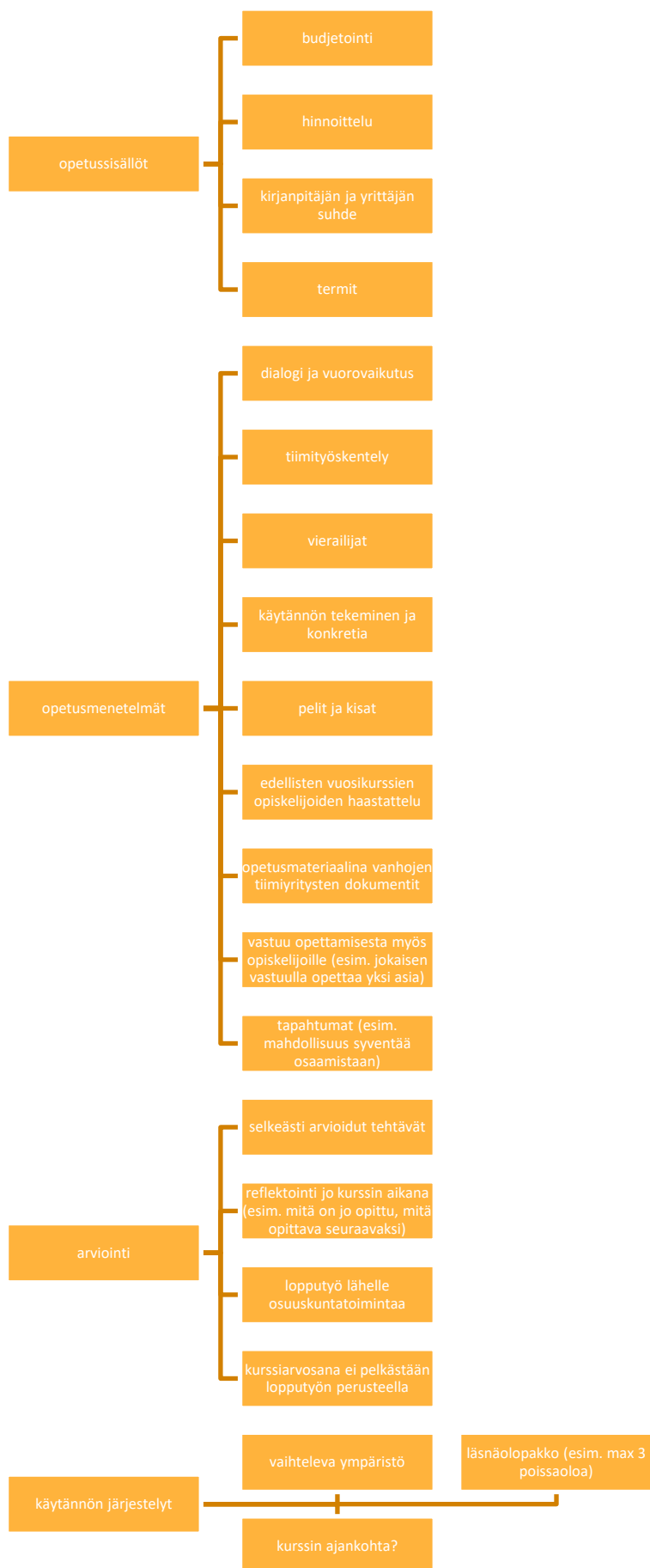
Liite 6. Taloushallinnon termien esiintyvyys avointen kysymysten vastauksissa

Termi	Esiintyvyys aineistossa (krt)
budjetointi	15
kassavirta	2
tunnusluvut	7
liikevaihto	3
tulos	3
roi (return on investment)	1
kiinteät kulut	1
alv	8
yhteisövero	1
verotus	11
verottomat maksut	1
kriittinen piste	2
katelaskelma	4
tase	7
tuloslaskelma	6
tilinpäätös	3
sijoitukset	3
hinnoittelu	7
laskutus	3
tuntihinta	2
palkanmaksu	4
työnantajakulut / palkan sivukulut	3
myyntijuna / myyntisuppilo	1
osuuskunnan kirjanpito	3
kirjanpito	13
tiliristikko	1
poisto	2

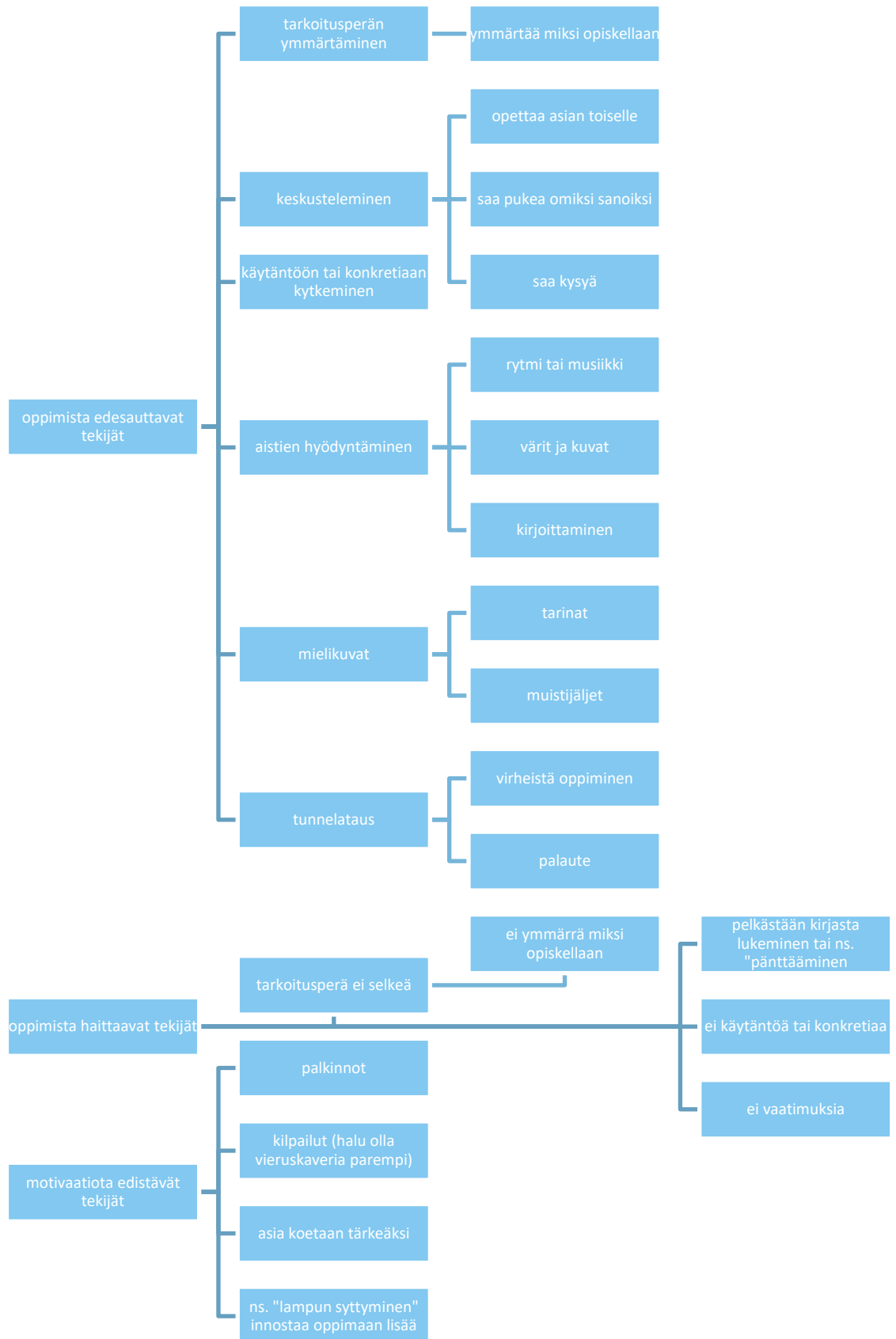
Liite 7. Avointen kysymysten vastausten teemoittelu

Liite 8. Ryhmäkeskustelun ideoinnin tulokset

Liite 9. Ryhmäkeskustelun teemoittelu

Liite 10. Toteutussuunnitelma (Implementation plan)

Teaching methods	The course will be based on team learning and dialogue. The course consists of training sessions, exercises that are carried out independently and in groups, an essay and a portfolio. Participation in training sessions is mandatory.
Literature and other material	The student is encouraged to actively seek for information and find suitable sources for further reading. Recommendations for further reading will be shared on training sessions.
Optional ways of completing the course	An active participation is a requirement for completing the course.
Practical training and connections to work life	The student will begin the practical training after this course, so the main objective of the course is to offer knowledge and skills that are useful both while establishing a team company and in future business life. Experts, guest lecturers and visits will be utilized if possible.
Exams and other deadlines	The essay must be returned by the 8th of October and the final portfolio by 12 am on the 10th of December. All other exercises and homework must be returned according to the course schedule (more information on training sessions).
International aspects	Because the course is a part of an English degree programme, international aspects are present all the time. The focus on this course will be financial management in Finland and in Finnish business life, but other aspects can be taken into consideration if the group has a special need for it.
Course structure	In order to complete the course, the student is required to carry out the following parts on a satisfactory level: <ul style="list-style-type: none"> • training sessions (48 h) • homework and pre tasks (20 h) • group exercise (20 h) • essay (12 h) • portfolio (33 h)
Contents and scheduling	The course focuses on five main themes, that are discussed on the training sessions: budgeting, pricing, accounting, taxation and financial key ratios. More information about the schedule on training sessions.

Liite 11. Opintojakson aikataulu

Viikkonro	Käsiteltävät aiheet	Opiskelijoiden alustus
VK 36	Itsearviointi, odotukset ja toiveet, peruskäsitteet	
VK 37	Kurssin esittely (rakenne, arviointi, aikataulut), budjetointi (kassabudjetti)	
VK 38	Hinnoittelu (katetuottolaskelma, kriittinen piste)	Hinnoittelu
VK 39	Kirjanpito (peruskäsitteet, tuloslaskelma ja tase)	
VK 40	Verotus (arvonlisävero ja tuloverotus)	Verotus
VK 41	Kertaus, välimotorola, itsearviointi	
VK 42	Opetukseton viikko	
VK 43	Tunnusluvut	Tunnusluvut
VK 44	Ei lähiopetusta (Proakatemian myyntipäivät)	
VK 45	Rahoitus & Keskustelua esseistä	Rahoitus
VK 46	Sijoittaminen	Sijoittaminen
VK 47	Ei lähiopetusta (opiskelijat Sprint-tapahtumassa)	
VK 48	Kansainvälinen kauppa	Kansainvälinen kauppa
VK 49	Kertaus, motorola, itsearviointi, palaute	
VK 50	Ei lähiopetusta (lopputyön palautus)	

= Aiheiden aikataulua muutettu kurssin aikana

= Aihe siirretty käsiteltäväksi toiseen ajankohtaan

Liite 12. Itsearviointi

Money in Business, Self-evaluation**Date:****I understand the following terms:**

	of course!	not sure, maybe some of it?	not a clue...
revenue / turnover	_____	_____	_____
inflation	_____	_____	_____
value added tax	_____	_____	_____
profit	_____	_____	_____
bankruptcy	_____	_____	_____
balance sheet	_____	_____	_____
profit and loss statement	_____	_____	_____

How do you feel about money in business or finance in general?**Write down your thoughts on the other side of this paper.****Some questions to help you get started:***Do you enjoy the subject? Why / Why not?**Do you think it's an important subject?**What kind of things do you already know / you're good at?**What kind of things would you like to learn more about?*

Liite 13. Opiskelijoiden laatimat ohjeistukset tuleville yrittäjille

1 (2)

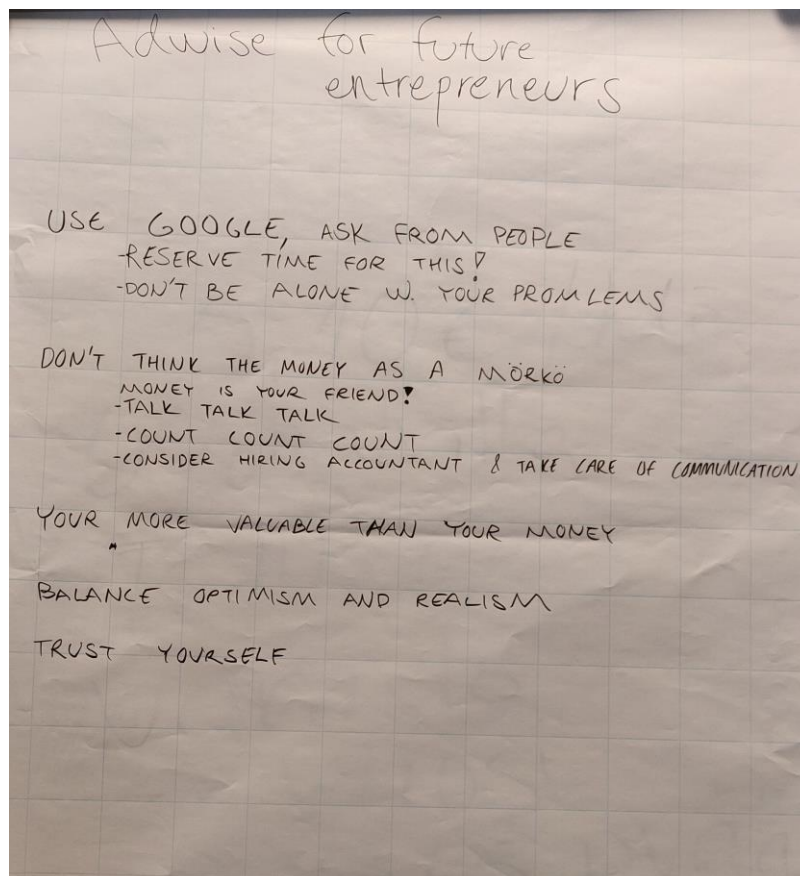
- Ignorance of the law is not an excuse
- Reach for professional advices
- Understand key figures and your business
- Embrace long-term vision
  - prepare for the emergency
- Work to learn not for the money

(ryhmä 1)

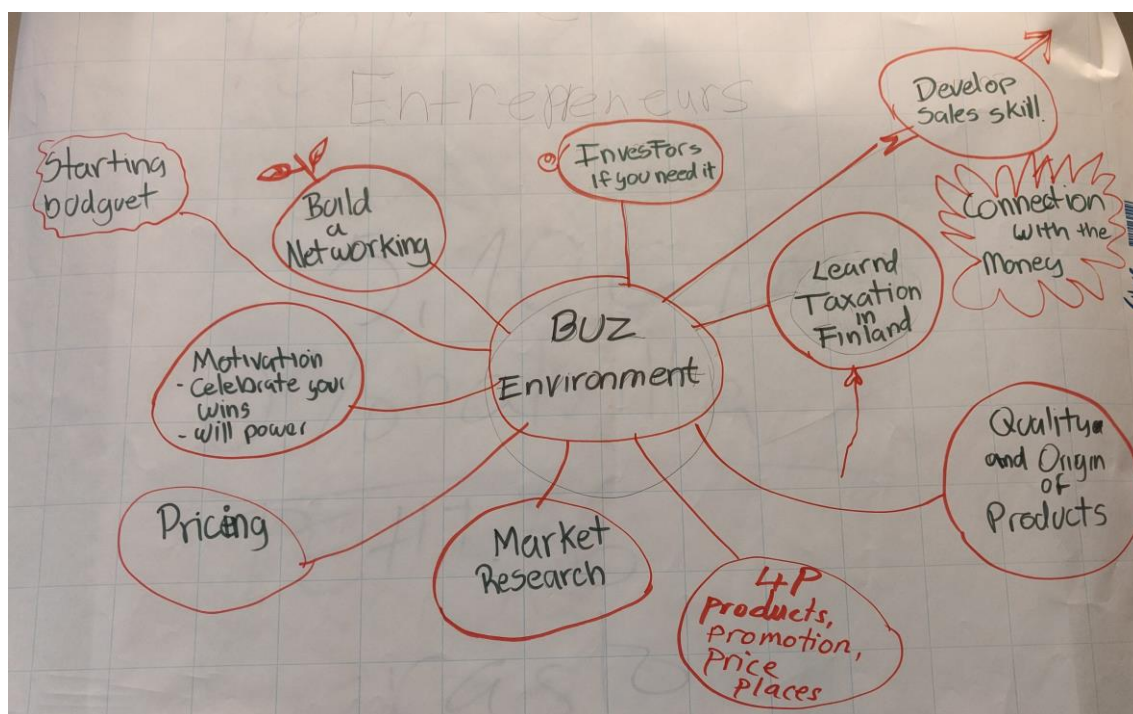
- Advice for future Entrepreneurs:
- * Long term planning + strategizing is important
  - * Be really careful + accurate when dealing with finances and an accountant
  - * Pricing + don't overproduce/oversupply
  - * Money is a tool not a goal
  - * Be aware of all fees, registrations, taxes, laws, etc.
  - * Research the current market, economy, etc.
  - * Make a budget + monitor expenses
  - * Make sure there is a common goal in the company, and everyone agrees
  - * Trust the process...

(ryhmä 2)

2 (2)

(ryhmä 3)

(ryhmä 4)

Liite 14. Palautelomake opiskelijoille

1 (3)

Money in Business

With this form I am trying to find out, what kind of experiences do the students in Money in Business course have in regards to the contents and teaching methods of course, and how would they make the course better in the future. The answers will be treated in confidence and they will be used in my thesis. You can answer anonymously. In open-ended questions you may also use Finnish if you like. Swedish is also okay, but unfortunately I might be a bit rusty in my other languages. 😊 Thanks! Kiitos! Tack! Danke! Gracias! Obrigado! Dziękuję! Takk! спасибо! Arigatō! Merci! (Salla Nieminen)

* Pakollinen

1. I believe this course will be useful for me and my team company in the future *

- Yes
- No
- Not sure yet

2. The most interesting thing in this course so far has been... *

Kirjoita vastaus

3. How often do you think you've seen the following methods or themes been used during the course? *

	All the time!	A couple of times	Not that much	Not at all!
Practical and real-life examples	☐	☐	☐	☐
Entrepreneurship	☐	☐	☐	☐
Dialogue / Possibility to discuss with others	☐	☐	☐	☐
Group exercises	☐	☐	☐	☐
Self-reflection	☐	☐	☐	☐

2 (3)

4. Students have very different backgrounds when they participate in this course. Do you think you have been able to learn new things about finance, based on the level you started in the beginning of the course? 🧐 *

Kirjoita vastaus

5. How useful do think the following learning methods are for you personally? *

	Extremely useful!	Pretty useful	Could be useful	Not useful at all
Training sessions	☐	☐	☐	☐
Pre-tasks / Homework	☐	☐	☐	☐
Instroduction in groups	☐	☐	☐	☐
Essay	☐	☐	☐	☐
Portfolio	☐	☐	☐	☐

6. Think about your future studies and your life after that. How useful do think these course contents will be for you in the future? 🧐 *

	Extremely useful!	Pretty useful	Could be useful	Not useful at all	No idea what that means
Budgeting	☐	☐	☐	☐	☐
Pricing	☐	☐	☐	☐	☐
Accounting	☐	☐	☐	☐	☐
Taxation	☐	☐	☐	☐	☐
Financial key ratios	☐	☐	☐	☐	☐
Financing / acquiring capital	☐	☐	☐	☐	☐
Investments	☐	☐	☐	☐	☐
International trade	☐	☐	☐	☐	☐

3 (3)

7. I believe I have a chance to influence on the contents of the course, if I want to. *

Yes

No

8. I believe I have a chance to influence on the teaching methods on the course, if I want to. *

Yes

No

9. Do you think the training sessions and using dialogue as a learning method is a suitable way of learning about business finance? *

Kirjoita vastaus

10. Any other feedback or wishes for the future? Feel free to blurt it out in here! 😊

Kirjoita vastaus

Lähetä

Liite 15. Motorolan ja välimotorolan kysymykset

Feedback / välimotorola

- What went well?
- What can we do better next time?
- What did we learn?
- What will we take into practice?

